

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
ПАРЛАМЕНТЫН СУДАЛГАА,
ХӨГЖЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

“ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ,
ХЭСЭГ, ЗААЛТЫН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВРЫГ
ҮНЭЛЭХ СУДАЛГАА”

Судалгааны төрөл: Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ
Судалгааны код: БГСТ-24/003

ЗАХИАЛАГЧ: Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэн

ГҮЙЦЭТГЭГЧ: **Багийн ахлагч:**
Т.Золбоо, доктор (Ph.D.), дэд профессор /МУИС-ийн ХЗС-ийн
Герман, Европын эрх зүйн төвийн захирал/
Багийн гишүүд:
М.Мөнхбат /МУИС-ийн ХЗС-ийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн
ахлах багш, ГЕЭЗТ-ийн зөвлөх/
Б.Батбаяр /МУИС-ийн ХЗС-ийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн
ахлах багш, ГЕЭЗТ-ийн ахлах судлаач/
Б.Баасандорж /МУИС-ийн ХЗС-ийн Нийтийн эрх зүйн
тэнхимийн багш, ГЕЭЗТ-ийн ахлах судлаач/
Э.Туулайхүү /МУИС-ийн ХЗС-ийн Нийтийн эрх зүйн
тэнхимийн багш, ГЕЭЗТ-ийн судлаач/
Г.Оюунболд /МХХ-ны Судалгааны төвийн судлаач/

Улаанбаатар хот
2024 он

АГУУЛГА

Хүснэгтийн жагсаалт	4
Товчилсон үгийн жагсаалт	7
I. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ	11
1.1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох	11
1.2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох.....	13
1.3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох.....	14
1.4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох	15
1.5. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох.....	16
1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.....	18
II. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ	20
2.1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа	131
2.2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа.....	131
2.3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа	29
2.4. Үндсэн чиглэл, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчмын хэрэгжилт	50
2.5. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа	131
2.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа.....	131
2.7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа.....	133
2.8. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа	1336
2.9 Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа.....	145
2.10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх хянан баталгаажуулалт хийсэн орчуулгыг хавсаргаж буй байдлын судалгаа	153
2.11Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа.....	153
2.12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа.....	153
III. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ	171
3.1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа	13170

3.2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа.....	176
3.3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа.....	179
3.4. Үндсэн чиглэл, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчмын хэрэгжилт	180
3.5. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа	131
3.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа.....	186
3.7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа.....	133
<u>3.8.</u> Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа	13386
3.9 Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа.....	188
3.10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх хянан баталгаажуулалт хийсэн орчуулгыг хавсаргаж буй байдлын судалгаа	153
3.11Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа.....	153
3.12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа.....	192
IV. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ.....	193
4.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа.....	199
V. Эх сурвалж	205

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1. УИХ-ын Тамгын газраас ирүүлсэн ажлын даалгаврын хүснэгт	12
Хүснэгт 2. Үнэлгээ хийх хүрээ тогтоосон байдал.....	13
Хүснэгт 3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал	15
Хүснэгт 4. Харьцуулах хэлбэр сонгосон байдал	16
Хүснэгт 5. Шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлсон байдал	17
Хүснэгт 6. Цуглуулсан мэдээллээ үнэлсэн байдал	18
Хүснэгт 7. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг судалсан байдал	21
Хүснэгт 8. УИХ-ын өөрийн дотоод зохион байгуулалтын талаар 2017 оноос хойш гаргасан тогтоолын мэдээлэл.....	32
Хүснэгт 9. УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагуудын үйл ажиллагааны тухай 2017 оноос хойш гаргасан тогтоолын мэдээлэл ..	47
Хүснэгт 10. Үндсэн чиглэл болон УИХ-ын чуулганаар хэлэлцэх асуудал, түүний дэс дарааллыг тогтоосон тогтоолын харьцуулалт	53
Хүснэгт 11. Харьцуулсан судалгаа хийсэн байдлыг шалгуурын дагуу үнэлсэн байдал	133
Хүснэгт 12. ТАТХ-д холбогдох этгээдээс санал авсан байдал	146
Хүснэгт 13. ГХТХ-д холбогдох этгээдээс санал авсан байдал	150
Хүснэгт 14. Олон улсын гэрээ соёрхон баталсан хуульд орчуулга хийх шалгуурыг хангасан байдал	153
Хүснэгт 15. Хууль тогтоомжийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш дагаж мөрдөгдсөн хуулиудад хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийсэн байдал	159
Хүснэгт 16. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн үнэлгээ	176

Зургийн жагсаалт

Зураг 1. УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас, аппликейшн хэрэглэгчийн тоо.....	31
Зураг 2. Хуулийн төсөлд олон нийтийн саналыг тусгасан байдал.....	31
Зураг 3. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуульд зардал тооцсон байдал	127
Зураг 4. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал.....	128
Зураг 5. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд зардал тооцсон байдал	128
Зураг 6. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал	128
Зураг 7. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал.....	129
Зураг 8. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд зардал тооцсон байдал	129
Зураг 9. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал	130
Зураг 10. Прокурорын тухай хуульд зардал тооцсон байдал.....	130
Зураг 11. Төрийн албаны тухай хуульд зардал тооцсон байдал	131
Зураг 12. Харьцуулсан судалгаа хийсэн байдал.....	136
Зураг 13. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	137
Зураг 14. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	137
Зураг 15. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	138
Зураг 16. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	138
Зураг 17. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	139
Зураг 18. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	140
Зураг 19. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	140
Зураг 20. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	141
Зураг 21. Прокурорын тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал	141
Зураг 22. Төрийн албаны тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал.....	142
Зураг 23. Хууль тогтоомжийн төсөлд үр нөлөөг үнэлсэн байдал.....	142
Зураг 24. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал	142
Зураг 25. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй шалтгааныг тайлбарласан байдал.....	143
Зураг 26. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ тооцох хэсгээ тогтоосон байдал	143
Зураг 27. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгах хэрэгслийг баримталсан байдал	144
Зураг 28. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ “ойлгомжтой байдал”- ын шалгуурыг шалгасан байдал	144

Зураг 29. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгсөн байдал.....	145
Зураг 30. УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас, аппликейшн хэрэглэгчийн тоо.....	179
Зураг 31. Хуулийн төсөлд олон нийтийн саналыг тусгасан байдал.....	179
Зураг 32. Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийг УИХ-ын чуулганаар хэлэлцүүлсэн байдал	184
Зураг 33. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал.....	187

Товчилсон үгийн жагсаалт

ГХЯ	Гадаад харилцааны яам
ЗГ	Засгийн газар
МУИС	Монгол Улсын Их сургууль
УИХтХ	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль
МУҮХ	Монгол Улсын Үндсэн хууль
УИХЧХДтХ	Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль
МУЕтХ	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хууль
МУЗГтХ	Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хууль
МУҮХНӨОЖтХ	Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах журмын тухай хууль
МХХ	Монголын Хуульчдын холбоо
УИХ	Улсын Их Хурал
ХЗҮХ	Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн
ХЗДХЯ	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам
ХТтХ	Хууль тогтоомжийн тухай хууль
ЗГХЭГ	Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар
ОУГ	Олон улсын гэрээ
ХБНГУ	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНУС	
АНУ	Америкийн Нэгдсэн Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
МУЗЗНДНТУтХ	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль
УИХТГ	Улсын Их хурлын Тамгын газар
СЯ	Сангийн яам
ОНХтХ	Орон нутгийн хөгжлийн тухай хууль
СМДХЗЖАЭтХ	Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хууль
УБЕХ	Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль
ШШГтХ	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль
СТЗИтХ	Стандарчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хууль
ЗШШтХ	Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль
ХЭУБтХ	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль
ЭХХШтХ	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль
ПтХ	Прокурорын тухай хууль
ТАтХ	Төрийн албаны тухай хууль
ГХтХ	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль

УДИРТГАЛ

УИХ-аас 2015 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдөр баталсан Хууль тогтоомжийн тухай хуулиар Монгол Улсын хууль, УИХ-ын бусад шийдвэрийг санаачлан боловсруулах, хууль тогтоомжийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодорхойлох, олон нийтийн оролцоог хангах, өргөн мэдүүлэх, батлагдсан хууль тогтоомжийг нийтлэх, сурталчлах, түүний хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахаар журамласан байна.

Эл зорилгын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх зорилгын талаар тус хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1 дэх хэсэгт *“Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд өөрчлөлт оруулах, шинэчлэн найруулах, багц хуулийн төсөл боловсруулахад түүний хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, гарч байгаа хүндрэл, бэрхшээл, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлж, цаашид тухайн хууль тогтоомжийг зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлно”* гэж зохицуулсан. Ийнхүү тодорхойлохдоо мөн зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт *“Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно”* хэмээн зохицуулжээ.

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг арга зүйн удирдлагаар хангах чиглэлээр тус хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.6 дахь заалтад *“хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”*-ыг ЗГ-аас баталж, мөрдүүлэхээр заасан.

УИХ-ын Тамгын газраас Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг мэдээллээр хангах, хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлох зорилгоор Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтуудын хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийлгэх ажлыг МХХ-нд захиалга өгсөн.

Тус судалгааг МУИС-ийн Хууль зүйн сургуулийн дэргэдэх Герман, европын эрх зүйн төвийн судлаачдын багаар өргөтгөж 2024 оны 11 сарын 07-ноос 2024 оны 11 дүгээр сарын 19-ний хооронд хийж гүйцэтгэлээ.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн хувьд 2017 оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсөнөөс хойш 8 жилийн хугацаа өнгөрсөн байх тул хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх хууль заасан хугацааны шаардлагыг хангаж байна гэж судалгааны багийн зүгээс үзсэн.

Судалгааны арга зүй

Судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон тус хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсэгт заасны дагуу ЗГ-ын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалыг баримталж, тус аргачлалд заасан үе шатаар хийж гүйцэтгэлээ.

Үнэлгээ нь ажлын даалгаварт заагдсан Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зүйл, хэсэг, заалтын хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, гарч байгаа хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлэх, цаашид зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж санал зөвлөмж гаргахыг зорьсон болно.

Мөн холбогдох, зүйл, заалтын хэрэгжилтийг тухайлан үнэлэхдээ “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”, “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”, “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”, “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал” зэрэгт үндэслэн шалгуурыг тухай бүр сонгож авч үнэлсэн.

Ийнхүү үнэлэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдсөн хугацаанаас хойших буюу 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хойш хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдсөн хуулиудын жагсаалтыг гаргаж тэдгээрийн дундаас хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлснээс хойш 5 жилийн хугацаа өнгөрсөн байх шаардлагыг хангасан дараах **31 хуулийн** хувийн хэргийг УИХ-ын Тамгын газраас гаргуулан судаллаа. Үүнд:

1. Ахмад настны тухай хууль
2. Арбитрын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/
3. Алдар цолтон ахмад настанд төрөөс нэмэгдэл, хөнгөлөлт олгох тухай
4. Гамшгаас хамгаалах тухай
5. Дотоодын цэргийн тухай хууль
6. Зөвлөлдөх санал асуулгын тухай
7. Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/
8. Монгол Улсын хөгжлийн банкны тухай /Шинэчилсэн найруулга/
9. Авто замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/
10. Зөрчлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/
11. Хог хаягдлын тухай
12. Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай
13. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/
14. Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай
15. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль
16. Усан замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/
17. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай
18. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/
19. Прокурорын тухай /Шинэчилсэн найруулга/
20. Эх, олон хүүхэдтэй эцэг, эхэд тэтгэмж олгох тухай
21. Төрийн албаны тухай /Шинэчилсэн найруулга/
22. Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай
23. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай
24. Мал генетик нөөцийн тухай
25. Донорын тухай
26. Иргэний улсын бүртгэлийн тухай
27. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль
28. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай
29. Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн хууль
30. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай
31. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/

Эдгээр 31 хуулийн төслөөс 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс буюу Хууль тогтоомжийн тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн өдрөөс хойш өргөн мэдүүлсэн буюу хувийн хэрэг, бүртгэлийн карт үүсгэсэн хуулийн тоо 10 байна. Харин бусад 21 хуулийн хувийн хэргийг 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс өмнө үүсгэсэн байсан болохыг дурдаж байна.

Үнэлгээ хийх зүйл, заалтын онцлогоос хамааран тухай бүр тохирох арга зүйг сонгож авч үнэлсэн бөгөөд тухайлбал ажлын даалгавар 1 болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалтын хэрэгжилтийг үнэлэхдээ УИХТХ-д хууль санаачлагчийн эрхийн хүрээ, хязгаарыг тогтоосон агуулга бүхий нэмэлт өөрчлөлт орсноос хойш буюу 2021 оны 1 дүгээр сараас 2024 оны 8 дугаар сар хүртэлх хугацаанд өргөн мэдүүлсэн нийт **37 хуулийг**, мөн хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг тогтоох үүднээс холбогдох **8 хуулийг** тус тус судлав.

Мөн ажлын даалгавар 13 буюу ХТТХ-ийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалтын хэрэгжилтийг үнэлэхдээ судалгааны хугацаанд хамаарах соёрхон баталсан **7 хуулийн** хувийн хэргийг тус тус судалсан болно.

Ажлын даалгаврын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа буюу ХТТХ-ийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт заасан хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлох шалгуурын хүрээнд 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс буюу Хууль тогтоомжийн тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн өдрөөс хойш өргөн мэдүүлсэн **10 хуулийн** хувийн хэргийг тус тус сонгон авч үнэлсэн зэрэг болно.

Саад бэрхшээл

Судалгааг хийж гүйцэтгэхэд төрийн байгууллагын дэмжлэг тусалцаа зайлшгүй шаардлагатай байсан болохыг дурдаж байна. Тухайлбал, судалгааг хийж гүйцэтгэхэд холбогдох байгууллагаас хууль, тогтоолын хувийн хэрэг, лавлагаа, мэдээлэл гэх зэрэг үнэлгээ хийхэд зайлшгүй хэрэг баримтуудыг төрийн байгууллагуудаас зайлшгүй авах шаардлагатай тулгарсан. Судалгааны багийн зүгээс хугацаа алдалгүй албан бичгээр хүсэлт явуулж баримт материал хүссэн боловч албан бичгийн хариу ирэхгүй удах зэрэг хүндрэл бэрхшээл үүссэн зэргийг нэн тэргүүнд дурдаж байна.

Хууль тогтоомжийн тухайн хуулийн 19 заалтад хэрэгжилтийн судалгааг хийхдээ судалгааны багийн зүгээс **31 хуулийн хувийн хэргийг** судалсан. Гэвч ажлын даалгаварт заагдсан зарим нэг хэрэгжилтийн судалгааг хийхэд хуулийг хэрхэн ойлгож хэрэглэж байгааг нэмж судлах шаардлага үүссэн. Тухайлбал, ажлын даалгаврын 4 дээр заасан Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн “байнгын хорооны түвшинд” гэдгийг практикт хэрхэн ойлгон хэрэглэж байгааг тодруулах шаардлага үүссэн юм. Ийм хүндрэлүүд байсан хэдий ч манай судалгааны баг богино хугацаанд дээрх судалгааг хийж гүйцэтгэлээ.

I. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх шалтгаан, нөхцөл, үнэлэх хүрээг тогтоож, тохирсон шалгуур үзүүлэлт, харьцуулах хэлбэр, мэдээлэл цуглуулах аргыг тодорхойлоход чиглэнэ.

Төлөвлөх үе шат нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр нөлөө, үр дагаврыг үнэлэх ажлын суурь болохын хувьд энэ хэсгийн алхмуудыг амжилттай гүйцэтгэж чадвал дараагийн хэрэгжүүлэх болон үнэлэх үе шатанд хийх ажил тодорхой, ойлгомжтой болохыг аргачлалд зөвлөмж болгосон байна.

Энэ үе шатанд дараах хоорондоо хамаарал бүхий арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
- Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
- Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
- Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох;
- Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох;

1.1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт “Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно” гэж зохицуулсан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийг УИХ-аас 2015 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр баталж, тухайн хуульд тусгайлан зааснаар 2017 оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөж эхэлсэн. Ийнхүү тухай хууль дагаж мөрдөгдөж эхэлснээс хойш ойролцоогоор 8 жилийн хугацаа өнгөрсөн тул хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг хийх хуульд заасан хугацааны шаардлагыг хангасан гэж үзэхээр байна.

Мөн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт “Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг дараах үе шаттайгаар зохион байгуулна: 8.1.1. энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, эсхүл энэ хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх;” хийх үе шатыг хууль тогтоогч тогтоосон байна.

Ийнхүү хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ тус хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.4 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хөндлөнгийн байгууллагаар үнэлгээ хийлгэх буюу хамтран ажиллаж болно.” гэж заасны дагуу Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох зохицуулалтуудад хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг гүйцэтгэсэн болно.

Түүнчлэн тус хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.4 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн зохицуулах харилцааны онцлог, асуудлаас хамааран хууль тогтоомжийн

хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийхдээ хууль тогтоомжид бүхэлд нь, эсхүл түүний зарим зүйл, хэсэг, заалтыг сонгож болно.” гэж зохицуулсны дагуу хууль тогтоомжийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг сонгон хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх боломжтой.

Энэ хүрээнд УИХ-ын Тамгын газраас ирүүлсэн ажлын даалгаварт өгөгдсөн дараах зүйл, хэсэг, заалтын дагуу үнэлгээг хийлээ.

Хүснэгт 1. УИХ-ын Тамгын газраас ирүүлсэн ажлын даалгаврын хүснэгт

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Зохицуулалт	Тайлбар
1	2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт	2.1.2."хууль санаачлах эрх" гэж Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1,1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг	Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаар, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль, Хууль тогтоомжийн тухай хуулиас гадна бусад хуулиар хэрхэн зохицуулсан
2	4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт	4.1.2.олон нийтийн оролцоог хангах;	Энэ зарчмын хэрэгжилтийг тодорхойлох, үнэлэх Олон нийтийн оролцоог хангах заалтын хүрээнд Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйл “Нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар гарсан иргэдийн өргөдлийг цахимаар хүлээн авах, хэлэлцэх”-ийг хэрэгжилтийг үнэлж, дүгнэлт гаргах
3	5 дугаар зүйлийн 5.1 дахь хэсэг	5.1 .Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.	Энэ зохицуулалт хуульчлагдсанаас хойш хугацаагаар хэрэгжилтийг үнэлэх
4	6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг	6.2.Улсын Их Хурлын дотоод зохион байгуулалт, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тухай тогтоолыг холбогдох Байнгын хорооны түвшинд Улсын Их Хурлын гишүүд санаачилж болно.	Энэ зохицуулалтын хүрээнд хамаарах тогтоолыг тодорхойлох, хэрэгжилтийг үнэлэх

5	7 дугаар зүйлийн 7.4, 7.5 дахь хэсэг	7.4. Үндсэн чиглэлийн төслийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулна. 7.5. Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх хууль тогтоомжийн төслийн жагсаалт, дэс дарааллыг тогтоохдоо Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим баримтална.	Хэрэгжилтийг үнэлэх
---	--------------------------------------	--	---------------------

1.2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох

Өмнөх хэсэгт дурдсан ажлын даалгаврын 15 багц асуудлыг ЗГ-ын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын зургаадугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу зүйл, хэсэг заалт тус бүрээр нь авч үзвэл дараах 19 зүйл, хэсэг, заалтын хүрээг хамрах болно.

Хүснэгт 2. Үнэлгээ хийх хүрээ тогтоосон байдал

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Хуулийн заалтын агуулга
1.	2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт	"хууль санаачлах эрх" гэж Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1.1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг;
2.	4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт	олон нийтийн оролцоог хангах;
3.	5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг	Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.
4.	6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг	Улсын Их Хурлын дотоод зохион байгуулалт, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тухай тогтоолыг холбогдох Байнгын хорооны түвшинд Улсын Их Хурлын гишүүд санаачилж болно.
5.	7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэг	Үндсэн чиглэлийн төслийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулна.
6.	7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэг	Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх хууль тогтоомжийн төслийн жагсаалт, дэс дарааллыг тогтоохдоо Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим баримтална.
7.	8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалт	энэ хуулийн 17, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, зардлын тооцоог хийх;
8.	11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсэг	Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахтай холбогдон гарах зардлыг өөрийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.
9.	11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг хууль тогтоох үйл ажиллагаанд хууль бусаар нөлөөлөх зорилгогүйгээр ашгийн бус байгууллага санхүүжүүлж болно.
10.	13 дугаар зүйлийн 13.2.6 дахь заалт	шаардлагатай тохиолдолд тухайн асуудлаар бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаархи судалгаа хийх.
11.	17 дугаар зүйл	Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх
12.	18 дугаар зүйл	Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцох

13.	20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг	Төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулсан хууль тогтоомжийн төсөлдөө бусад төрийн захиргааны төв байгууллага болон холбогдох төрийн байгууллагын саналыг бичгээр авч, үндэслэлтэй гэж үзвэл тухайн төсөлд тусгана.
14.	21 дүгээр зүйл	Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хууль тогтоомжийн төсөлд Засгийн газрын санал, дүгнэлтийг авах, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх
15.	38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэг	Хууль санаачлагч албан ёсны цахим хуудсандаа хууль тогтоомжийн төсөл болон энэ хуулийн 40.1.2, 40.1.3-т заасан баримт бичгийг байршуулж, хууль тогтоомжийн төсөлд санал өгөх хугацааг тодорхой заана.
16.	38 дугаар зүйлийн 38.7 дахь хэсэг	Хууль санаачлагч олон нийтийн хэлэлцүүлгийн хугацаа дууссан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор хуулийн төсөлд тусгасан болон тусгаагүй саналын товъёгийг бэлтгэн албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулна.
17.	40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалт	олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд энэ хуулийн 34 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу хянан баталгаажуулсан олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх орчуулга;
18.	45 дугаар зүйл	Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэх
19.	51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг	Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно.

1.3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох

ЗГ-аас 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын 3.4-т үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлтийг дараах байдлаар тодорхой зааж өгсөн байна. Үүнд:

1. **Зорилгод хүрсэн түвшин:** тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойших хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тогтооно.
2. **Зардлын өсөлт,** бууралт: хууль тогтоомж хэрэгжсэнээр иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллага болон улсын төсөвт үүсэж байгаа зардлын өсөлт, бууралтыг тодорхойлно. Энэ шалгуур үзүүлэлтийг хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотойгоор зардал өссөн, эсхүл буурсан өөрчлөлтийг гаргах үүднээс томъёолно.
3. **Зардал:** үр өгөөжийн харьцаа-тухайн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулсан хөрөнгө, гарсан үр өгөөжийн харьцааг тооцон гаргана. Тодруулбал, хууль тогтоомж нийгэмд үр нөлөөтэй үйлчилж, тодорхойлсон зорилтдоо бүрэн, эсхүл зарим хэсэгт нь хүрсэн эсэхийг тухайн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд гарсан зардлын хэмжээг харьцуулан гаргаж ирнэ.
4. **Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байдал:** иргэд, хуулийн этгээдээс хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлснээр гарсан үр дагаврыг хэрхэн хүлээн авч байгааг тодорхойлно. Өөрөөр хэлбэл, хууль тогтоомжийг нийгэм хүлээн зөвшөөрч, сайн дураар сахин биелүүлж байгаа эсэхийг энэ шалгуур үзүүлэлтээр шалгана.
5. **Практикт нийцэж байгаа байдал:** тухайн хууль тогтоомжийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлно.

6. **Бусад үр дагавар:** урьдчилан тооцоогүй болон шинээр гарч болзошгүй ямар үр дагавар байж болохыг тооцоолно.

Шалгуур үзүүлэлтийг дээр тогтоосон үнэлгээ хийх хүрээ тус бүрээр үнэлгээ хийх болсон шалтгаантай уялдуулан оновчтой, бодит, хэмжиж болохуйц байхаар дараах байдлаар сонгон авсан болно.

Хүснэгт 3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Шалгуур үзүүлэлт
1.	2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт	Практикт нийцэж байгаа байдал
2.	4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт	Зорилгод хүрсэн түвшин
3.	5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг	Практикт нийцэж байгаа байдал
4.	6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг	Практикт нийцэж байгаа байдал
5.	7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэг	Зорилгод хүрсэн түвшин Практикт нийцэж байгаа байдал
6.	7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэг	Зорилгод хүрсэн түвшин Практикт нийцэж байгаа байдал
7.	8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалт	Практикт нийцэж байгаа байдал
8.	11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсэг	Практикт нийцэж байгаа байдал
9.	11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг	Практикт нийцэж байгаа байдал
10.	13 дугаар зүйлийн 13.2.6 дахь заалт	Практикт нийцэж байгаа байдал
11.	17 дугаар зүйл	Практикт нийцэж байгаа байдал
12.	18 дугаар зүйл	Практикт нийцэж байгаа байдал
13.	20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг	Практикт нийцэж байгаа байдал
14.	21 дүгээр зүйл	Практикт нийцэж байгаа байдал
15.	38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэг	Зорилгод хүрсэн түвшин Практикт нийцэж байгаа байдал
16.	38 дугаар зүйлийн 38.7 дахь хэсэг	Зорилгод хүрсэн түвшин Практикт нийцэж байгаа байдал
17.	40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалт	Зорилгод хүрсэн түвшин Практикт нийцэж байгаа байдал
18.	45 дугаар зүйл	Практикт нийцэж байгаа байдал
19.	51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг	

1.4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтын үр дагаврыг үнэлэхдээ тухайн зүйл, хэсэг, заалтуудын хэрэгжилттэй холбоотой үүссэн асуудал буюу үнэлэх болсон шалтгаан, тогтоосон хүрээ, шалгуур үзүүлэлтээс хамааран аль болох тохиромжтой харьцуулах хэлбэрийг сонгосон болно.

Ингэхдээ ЗГ-аас 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын 3.5.3-т заасан дараах шалгууруудаас сонголоо.

- Байх ёстой болон одоо байгаа;
- Хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх болон хууль тогтоомж батлагдсанаас хойш;
- Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш;
- Тохиолдолд судлах;

Дээр дурдсан харьцуулах хэлбэрийн шалгууруудаас тогтоосон хүрээ бүрээр тохиромжтой хэлбэрийг дараах байдлаар сонгосон болно.

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Шалгуур үзүүлэлт
1.	2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт	Тохиолдолд судлах Байх ёстой болон одоо байгаа
2.	4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
3.	5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
4.	6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
5.	7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
6.	7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
7.	8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалт	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
8.	11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
9.	11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
10.	13 дугаар зүйлийн 13.2.6 дахь заалт	Тохиолдолд судлах Байх ёстой болон одоо байгаа
11.	17 дугаар зүйл	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
12.	18 дугаар зүйл	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
13.	20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг	Тохиолдолд судлах Байх ёстой болон одоо байгаа
14.	21 дүгээр зүйл	Тохиолдолд судлах Байх ёстой болон одоо байгаа
15.	38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэг	Тохиолдолд судлах
16.	38 дугаар зүйлийн 38.7 дахь хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах
17.	40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалт	Тохиолдолд судлах Байх ёстой болон одоо байгаа
18.	45 дугаар зүйл	Байх ёстой болон одоо байгаа
19.	51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг	Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш Тохиолдолд судлах

1.5. Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох

Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох гэдгийг ЗГ-аас 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-д тогтоосон шалгуур үзүүлэлт бүрээр тодорхой таамаглалыг дэвшүүлэх, эсхүл асуулт тавихыг ойлгохоор томьёолсон байна.

Хэрэгжилтийг нь шалгаж үнэлгээ хийх гэж байгаа хууль тогтоомжийн бүтэц, агуулга, зохицуулалтын шинж чанар, онцлогоос хамааран аль тохиромжтой буюу түүгээр хэрэгжилтийн үр нөлөө, үр дагавар нь гарч ирэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгоно. Таамаглал дэвшүүлэх, асуулт тавихдаа аль болох товч, тодорхой томъёолно. Энэ судалгааны хүрээнд үнэлгээ хийхээр тогтоосон хүрээ хязгаар буюу зүйл, хэсэг, заалт тус бүрээр дараах байдлаар шалгуур үзүүлэлтээ томъёолсон болно.

Хүснэгт 5. Шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлсон байдал

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Шалгуур үзүүлэлт
1.	2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт	<ul style="list-style-type: none"> Хууль санаачлах хүрээ хязгаарыг ямар хууль тогтоомжоор хэрхэн зохицуулсан эсэх
2.	4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт	<ul style="list-style-type: none"> Олон нийтийн оролцоог хангаж буй эсэх
3.	5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> Хууль санаачлах эрхтэй субъект хууль санаачлах эрхийн хүрээнд нийцүүлсэн эсэх, Хууль санаачлах эрхтэй субъект хууль санаачлах эрхийн хүрээнд нийцүүлэн хуулийн төсөл өргөн мэдүүлсэн эсэх.
4.	6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> УИХ-ын дотоод зохион байгуулалтын талаар гарсан тогтоолыг хэрхэн тодорхойлох боломжтой вэ УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тогтоолыг ямар хүрээгээр тодорхойлох вэ Дээрх хоёр асуудалтай холбогдох тогтоолыг байнгын хорооны түвшинд УИХ-ын гишүүд санаачилсан эсэх Байнгын хорооны түвшинд УИХ-ын гишүүд холбогдох тогтоолыг санаачлах эрхээ хэрхэн хэрэгжүүлдэг вэ
5.	7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> Үндсэн чиглэлийг тодорхойлох
6.	7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим баримталдаг эсэх
7.	8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалт	<ul style="list-style-type: none"> Зардлын тооцоог “хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу бэлтгэсэн эсэх
8.	11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.2 дахь хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> Гадаад, дотоодын ашгийн бус байгууллагаас санхүүжүүлсэн хуулийн төслүүдэд санхүүжилт хийсэн улсын эрх зүйн бүлийн улсын зохицуулалт, түүний нөлөө уг хуулийн төсөлд тусгагдсан эсэх Хуулийн төслийн анхдагч эхийг боловсруулахад болон төслийн эхийг сайжруулахад санхүүжүүлсэн байгууллагын туслалцааг авсан эсэх
9.	11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсэг	
10.	13 дугаар зүйлийн 13.2.6 дахь заалт	<ul style="list-style-type: none"> Тухайн асуудлаар бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд судалгаа хийсэн эсэх
11.	17 дугаар зүйл	<ul style="list-style-type: none"> Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх үнэлгээ хийгдэж буй эсэх
12.	18 дугаар зүйл	<ul style="list-style-type: none"> Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцдог эсэх
13.	20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг	<ul style="list-style-type: none"> Төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулсан хуулийн төсөлдөө бусад төрийн захиргааны төв байгууллага болон холбогдох төрийн байгууллагын саналыг бичгээр авч, үндэслэлтэй эсэхийг дүгнэж тухайн хуулийн төсөлд тусгасан эсэх, Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хуулийн төсөлд Засгийн газрын санал,

		дүгнэлтийг авсан, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн эсэх.
14.	21 дүгээр зүйл	• хууль тогтоомжийн төсөлд Засгийн газрын санал, дүгнэлтийг авдаг эсэх
15.	38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэг	• 38.2.Хууль санаачлагч албан ёсны цахим хуудсандаа хууль тогтоомжийн төсөл, бусад баримт бичгийг байршуулж, санал авдаг эсэх
16.	38 дугаар зүйлийн 38.7 дахь хэсэг	• хуулийн төсөлд тусгасан болон тусгаагүй саналын товъёгийг бэлтгэн албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулдаг эсэх
17.	40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалт	• Олон улсын гэрээг соёрхон батлах хуулийн төсөлд ГХЯ, ХЗДХЯ-аар хянан баталгаажуулсан монгол хэл дээрх орчуулгыг хавсаргасан эсэх.
18.	45 дугаар зүйл	• Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлт хийгддэг үү?
19.	51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг	• Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийдэг эсэх

1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхэд аргачлалд зааснаар тоон болон чанарын мэдээлэл ашиглана. Үнэлгээ хийж байгаа хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой ямар мэдээлэл олж авахаа тодорхойлж, уг мэдээллийг ямар аргаар цуглуулахаа сонгоно.

Энэ судалгааны хүрээнд холбогдох зүйл, хэсэг, заалт тус бүрийн үр дагаврыг бодитой үнэлэх үүднээс “шалгуур үзүүлэлт” болгон сонгон авсан шалгуурын хүрсэн түвшин, бодит байдлыг илрүүлэх үүднээс УИХ-ын Тамгын газраас нийт 31 хуулийн хувийн хэргийг гаргуулан авч, тэдгээрийн бүрдэлд буй судалгаа, тайлан, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийсэн болно.

УИХ-ын Тамгын газраас гаргуулан авсан хуулийн хувийн хэргүүдээс үзэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн 2017 оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хойш өргөн мэдүүлсэн 10 хууль (Хүснэгтэд харуулав) байна. Иймд өмнө дурдсан шалгуур үзүүлэлтээ дараах 10 хуулийн хувийн хэргийн холбогдох хэсгээс шалгасан болно.

Хүснэгт 6. Цуглуулсан мэдээллээ үнэлсэн байдал

№	Хуулийн төслийн нэр	Өргөн мэдүүлсэн	Холбогдох судалгааг хавсаргасан эсэх	Тайлбар
1.	Ахмад настны тухай хууль	2016.11.11	-	
2.	Арбитрын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/	2016.09.30	-	
3.	Алдар цолтон ахмад настанд төрөөс нэмэгдэл, хөнгөлөлт олгох тухай	2016.11.11	-	
4.	Гамшгаас хамгаалах тухай	2016.12.26	-	
5.	Дотоодын цэргийн тухай хууль	2016.12.22	-	
6.	Зөвлөлдөх санал асуулгын тухай	2016.12.26	-	

7.	Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/	2016.12.22	-	
8.	Монгол Улсын хөгжлийн банкны тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2016.12.22	-	
9.	Авто замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2016.12.28	-	
10.	Зөрчлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2016.12.27	-	
11.	Хог хаягдлын тухай	2016.12.28	-	
12.	Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай	2016.12.26	-	
13.	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2017.02.06	+	
14.	Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай	2016.12.28	-	
15.	Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль	2017.02.06	+	
16.	Усан замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2016.12.28	-	
17.	Үндэсний төлбөрийн системийн тухай	2016.12.28	-	
18.	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2017.04.13	+	
19.	Прокурорын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2017.04.13	+	
20.	Эх, олон хүүхэдтэй эцэг, эхэд тэтгэмж олгох тухай	2016.12.28	-	
21.	Төрийн албаны тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2017.02.06	+	
22.	Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай	2016.12.28	-	
23.	Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай	2017.06.20	+	
24.	Мал генетик нөөцийн тухай	2016.12.28	-	
25.	Донорын тухай	2016.12.26	-	
26.	Иргэний улсын бүртгэлийн тухай	2016.12.26	-	
27.	Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль	2018.05.01	+	
28.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай	2018.05.01	+	
29.	Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн хууль	2016.12.26	-	
30.	Орон нутгийн хамгаалалтын тухай	2018.05.18	+	
31.	Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/	2018.05.11	+	

II. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

ЗГ-аас 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу энэ үе шатанд хэрэгцээтэй, шаардлагатай байгаа ач холбогдол бүхий мэдээллийг цуглуулах ажиллагааг хийж гүйцэтгэлээ.

Энэ хүрээнд үнэлгээ хийх хүрээ болгон тогтоосон Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 19 зүйл, хэсэг, заалтыг хоорондоо хамааралтай байдлаар нь нэг бүлэг болгон дараах байдлаар авч үзсэн болно.

1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа **(2 дугаар зүйлийн 2.1.2-ийг 5 дугаар зүйлийн 5.1-тай хамааралтай учир нэгтгэсэн болно)**
2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа **(4 дүгээр зүйлийн 4.1.2-ийг 38 дугаар зүйлийн 38.7 болон 40 дүгээр зүйлийн 40.1.4-тэй нэгтгэсэн болно)**
3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа
4. Үндсэн чиглэл, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчмын хэрэгжилт
5. Хууль тогтоомжийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа
6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа
7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа
8. Хууль тогтоомжийн төслийг үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа
9. Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа
10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх орчуулга хийгдэж буй байдлын судалгаа
11. Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа
12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа

Эдгээр судалгааг хийхдээ хуулийн хувийн хэрэгт тулгуурлах замаар үнэлэлт дүгнэлт өглөө.

2.1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт (ажлын даалгаврын 1 дэх хэсэг), 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг (ажлын даалгаврын 3 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Хүснэгт 7. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг судалсан байдал

Хуулийн нэр	Хууль санаачлагч		
	УИХ-ын гишүүн	Засгийн газар	Ерөнхийлөгч
1.Үндсэн хууль	26.1.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдлэх бөгөөд энэхүү эрхийн хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтооно.	26.1.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдлэх бөгөөд энэхүү эрхийн хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтооно.	26.1.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдлэх бөгөөд энэхүү эрхийн хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтооно.
		39.3.Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ. Ерөнхий сайд энэ асуудлыг Ерөнхийлөгчтэй долоо хоногийн дотор зөвшилцөж чадаагүй бол Улсын Их Хуралд өөрөө өргөн мэдүүлнэ.	33.4. 4.Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн энэ зүйлд заасан хүрээнд хуулиар олгож болно.
		44.1.Ерөнхий сайд улсын төсвийн болон бодлогын тодорхой асуудлаар өөрт нь итгэл хүлээлгэх тогтоолын төслийг оруулбал Улсын Их Хурал гурав хоногийн дараа хэлэлцэж эхлэн арав хоногийн дотор Улсын Их Хурлын нийт гишүүний олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.	
	68.1.Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан гаргах бөгөөд саналыг Үндсэн хуулийн цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	68.1.Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан гаргах бөгөөд саналыг Үндсэн хуулийн цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	68.1.Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан гаргах бөгөөд саналыг Үндсэн хуулийн цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.
2.Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах журмын тухай хууль	8 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын гишүүн Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачлах 8.1.Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 5.2.2-т зааснаас болон дор дурдсанаас бусад асуудлаар Үндсэн	9 дүгээр зүйл.Засгийн газар Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачлах 9.1.Засгийн газар нь энэ хуулийн 5.2.2-т зааснаас болон дор дурдсанаас бусад	7 дугаар зүйл.Ерөнхийлөгч Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачлах 7.1.Ерөнхийлөгч нь төрийн тэргүүний хувьд энэ хуулийн 5.2.2-т зааснаас болон дор дурдсанаас бусад асуудлаар Үндсэн

	<p>хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачилж болно:</p> <p>8.1.1.Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуулийн болон бүрэн эрхийн хугацааг сунгах;</p> <p>8.1.2.Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг өргөтгөх, үүрэг, хариуцлагыг сулруулах;</p> <p>8.1.3.гүйцэтгэх болон шүүх эрх мэдлийн тодорхой бүрэн эрхийг олж авах.</p> <p>8.2.Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 8.1-д заасан төслийг Улсын Их Хурлын бусад гишүүнтэй хамтран санаачилж болно.</p>	<p>асуудлаар Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачилж болно:</p> <p>9.1.1.Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг хязгаарлах, өөрчлөх;</p> <p>9.1.2.шүүх эрх мэдлийг хязгаарлах, өөрчлөх;</p> <p>9.1.3.Засгийн газрын гишүүний эрх хэмжээг нэмэгдүүлэх.</p> <p>9.2.Энэ хуулийн 9.1-д заасан төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэж дэмжсэн байна.</p>	<p>хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачилж болно:</p> <p>7.1.1.Үндсэн хуулиар Ерөнхийлөгчид олгосон бүрэн эрхийг өргөтгөх, хязгаарлах, эрх хэмжээг нэмэгдүүлэх;</p> <p>7.1.2.Ерөнхийлөгчийн ээлжит сонгуулийн болон үлдсэн бүрэн эрхийн хугацааг сунгах, бусад байдлаар өөрчлөх;</p> <p>7.1.3.Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчид тавих шаардлагыг сулруулах, өөрчлөх.</p> <p>7.2.Үндсэн хуулийн Гучин долдугаар зүйлд заасны дагуу Улсын Их Хурлын дарга Ерөнхийлөгчийг түр эзгүйд бүрэн эрхийг нь хэрэгжүүлж байгаа үедээ Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачилж болохгүй.</p> <p>5.2.2.Үндсэн хуулийн Нэг, Хоёр, Гурав, Дөрөвдүгээр зүйл, Тавдугаар зүйлийн 1-3 дахь хэсэг, Зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Наймдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Аравдугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Арван хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Арван дөрөв, Арван тав, Арван ес, Хорин хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Гучин наймдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дөчин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Дөчин долдугаар зүйл, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Жаран найм, Жаран есдүгээр зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж үл болно;</p>
	<p>18.2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн эцсийн шийдвэр /тогтоол/-ээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхэд энэ хуулийн 3.3 дахь хэсэг, 10 дугаар зүйл, 11.4 дэх хэсэг, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлахгүй байж болно.</p>	<p>18.2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн эцсийн шийдвэр /тогтоол/-ээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхэд энэ хуулийн 3.3 дахь хэсэг, 10 дугаар зүйл, 11.4 дэх хэсэг, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлахгүй байж болно.</p>	<p>18.2.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн эцсийн шийдвэр /тогтоол/-ээр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах өөрчлөлтийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхэд энэ хуулийн 3.3 дахь хэсэг, 10 дугаар зүйл, 11.4 дэх хэсэг, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40.1 дэх хэсэгт заасныг баримтлахгүй байж болно.</p>

<p>3.Улсын их хурлын тухай хууль</p>	<p>36.1.Доор дурдсан хууль тогтоомжийн төслийг дараах хууль санаачлагч санаачилна: 36.1.1.Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийн төслийг зөвхөн Улсын Их Хурлын гишүүн санаачлах ба бусад хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх, Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх, батлахдаа дагалдах хэлбэрээр Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийг өөрчлөхийг хориглоно;</p>	<p>36.1.Доор дурдсан хууль тогтоомжийн төслийг дараах хууль санаачлагч санаачилна: 36.1.2.Төсвийн хүрээний мэдэгдэл, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэл, хөгжлийн бодлогын болон төлөвлөлтийн баримт бичиг, түүнчлэн өмч, татвар, эрүү, иргэн, захиргааны ерөнхий болон зөрчлийн тухай анхдагч хууль, шинэчилсэн найруулга болон Засгийн газар санаачлахаар Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд тусгайлан заасан асуудлаар хууль тогтоомжийн төслийг зөвхөн Засгийн газар санаачлах.</p>	<p>36.3.Ерөнхийлөгч хууль санаачлахдаа Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг баримтална.</p>
	<p>36.2.Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно.</p>	<p>36.2.Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно.</p>	<p>36.2.Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно.</p>
	<p>36.4.Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.</p>	<p>36.4.Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.</p>	<p>36.4.Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.</p>
<p>4.Улсын их хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай</p>	<p>95 дугаар зүйл.Нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар гаргасан иргэдийн өргөдлийг хэлэлцэх 95.7.Гишүүн нийтийн өргөдөлд хамаарах асуудлаар холбогдох хуулийн төсөл санаачилж болох ба Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан хүрээ, хязгаарыг баримтална</p>		

5.Засгийн газрын тухай		26.9.Засгийн газар хууль санаачлах бүрэн эрхийнхээ дагуу боловсруулсан хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг Ерөнхий сайд, түүний даалгавраар Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хурлын даргад зохих журмын дагуу өргөн мэдүүлнэ.	
		29.2.4.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хуулийн төслийн талаархи Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн бэлтгэж, хуралдаанд хэлэлцүүлнэ.	
		23 дугаар зүйл.Ерөнхий сайдын бүрэн эрх 23.1.1.Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр Засгийн газрын бүтцийн тухай, Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай болон тэдгээрт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан хугацаанд Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөж чадаагүй тохиолдолд Улсын Их Хуралд өөрөө өргөн мэдүүлнэ;	
		26.9.Засгийн газар хууль санаачлах бүрэн эрхийнхээ дагуу боловсруулсан хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг Ерөнхий сайд, түүний даалгавраар Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хурлын даргад зохих журмын дагуу өргөн мэдүүлнэ.	
6.Ерөнхийлөгчийн тухай			12.6.Хууль санаачлах бүрэн эрхийнхээ дагуу боловсруулсан хуулийн болон түүнтэй холбогдох шийдвэрийн төслийг хууль тогтоомжид заасны дагуу Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлнэ.

			<p>12.7.Хууль санаачлагчаас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийн талаар саналаа илэрхийлж болно. Энэ нь уул хуульд хориг тавих бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд саад болохгүй.</p> <p>15.5.Ерөнхийлөгчид бусад тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.</p> <p>15.6.Ерөнхийлөгч Үндсэн хуулиар олгосон үндсэн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардагдах тодорхой бүрэн эрх олгох талаар саналаа Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.</p>
7.Хууль тогтоомжийн тухай	<p>2.1.2."хууль санаачлах эрх" гэж Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1.1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг;</p>	<p>2.1.2."хууль санаачлах эрх" гэж Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1.1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг;</p>	<p>2.1.2."хууль санаачлах эрх" гэж Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1.1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг;</p>
	<p>5.1.Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.</p>	<p>5.1.Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.</p>	<p>5.1.Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.</p>

		<p>7.3.Үндсэн чиглэлийн төсөлд санал өгөх байгууллага нь хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсны, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсний үндсэн дээр уг асуудлаар анхдагч хууль болон шинэчилсэн найруулга гаргах, эсхүл хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхойлно.</p> <p>7.6.Үндсэн чиглэлд тусгагдаагүй боловч хууль тогтоомжоор зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газар холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.</p>	
--	--	--	--

		<p>15.3.Засгийн газрын санаачлах хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг тухайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батална.</p> <p>15.4.Хууль тогтоомжоор зохицуулах нийгмийн харилцаа нь Засгийн газрын хэд хэдэн гишүүний эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарч байвал хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батална.</p> <p>15.5.Төрийн захиргааны төв байгууллагын боловсруулсан санхүү, төсөв, татварын чиглэлээрх хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн санхүү, төсвийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүдтэй хамтран батална.</p> <p>15.6.Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг тухайн гэрээгээр зохицуулах асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн гадаад хэргийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүдтэй хамтран батална.</p> <p>15.7.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах нийгмийн харилцааг зохицуулсан хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг дангаар батална:</p>	
--	--	--	--

		15.7.1.эрүү, иргэн, захиргаа, зөрчлийн эрх зүйн салбарын нийтлэг харилцаа; 15.7.2.хуулиар тогтоосон эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах асуудал.	
		15.8.Тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнээс ирүүлсэн хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг энэ хуулийн 15.3-15.6-д заасан Засгийн газрын гишүүн 30 хоногийн дотор хянан үзэж, дараах шийдвэрийн аль нэгийг гаргана: 15.8.1.төслийг дэмжиж хамтран батлах; 15.8.2.төслийг дахин боловсруулах санал гаргаж, буцаах; 15.8.3.тухайн харилцааг хуулиар зохицуулах шаардлагагүй тухай дүгнэлт гаргах.	
		15.9.Энэ хуулийн 15.8.2, 15.8.3-т заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг хянасан талаархи санал, дүгнэлтэд үндэслэлийг тодорхой заана.	
		15.10.Тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг хамтран батлуулахаар хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнд хүргүүлэхдээ хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн тайланг хамт ирүүлнэ.	

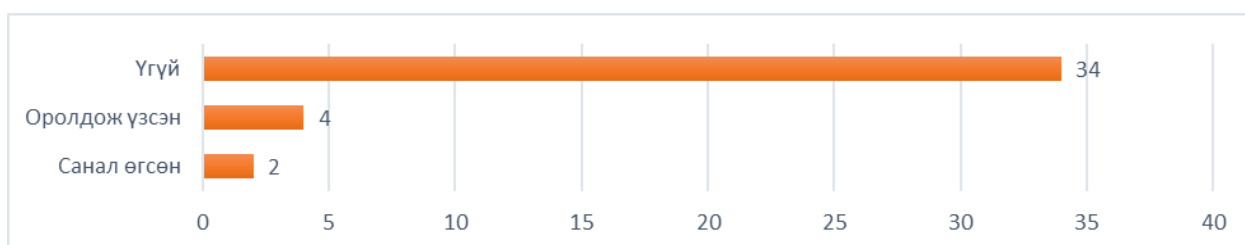
		<p>20.9.Гадаад хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх болон Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх зөвшөөрөл олгоно.</p>	
--	--	--	--

2.2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт (ажлын даалгаврын 2 дахь хэсэг), 38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 11 дэх хэсэг), мөн зүйлийн 38.7 дахь хэсэг, 40 дүгээр зүйлийн 40.1.10 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 12 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Судалгааны багаас хууль зүйн их дээд сургууль төгссөн, хуулийн чиглэлээр 5-аас дээш жил байнгын ажил эрхэлж байгаа 30-40 насны, нийгмийн идэвхтэй 40 хүмүүсийн дунд (хүйс: эмэгтэй 20, эрэгтэй 20) УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас аппликейшнд хэрэглэдэг (www.d.parliament.mn болон d-parliament app) эсэх талаар санал асуулга явуулсан.

Зураг 1. УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас, аппликейшн хэрэглэгчийн тоо

Тус цахим хуудсаар хуулийн төсөлд санал өгч байсан эсэх асуулгад 5 хувь нь санал өгч байсан, 10 хувь нь оролдож үзсэн боловч болохгүй байсан, 85 хувь нь оролдож үзээгүй, мэдэхгүй гэсэн хариултыг өгсөн.

Судалгаанд оролцогчдын 70 хувь веб сайт, цахим хуудас дахь мэдээллийг ойлгомжтой байсан гэж үнэлжээ. Харин санал өгөх процессыг илүү хялбарчилж тухайн хуулийн талаар хялбаршуулсан ойлголтыг нэмж оруулах нь зүйтэй гэж хариулсан.

Хуулийн хувийн хэрэгт олон нийтийн санал гарч түүнийг хавсаргасан байдал:

Зураг 2. Хуулийн төсөлд олон нийтийн саналыг тусгасан байдал

2.3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 4 дэх хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Ийнхүү авч үзэхдээ ажлын даалгаварт тусгагдсаны дагуу тухайн хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш буюу 2017 оноос хойш хугацаанд батлагдсан УИХ-ын тогтоолуудаас (1) УИХ өөрийн дотоод зохион байгуулалтын талаар гаргасан болон (2) УИХ-аас даргыг нь томилдог, бие даасан хуулиар эрх зүйн байдлыг нь тодорхойлдог 9 байгууллагын үйл ажиллагааны талаар гаргасан гэх агуулгаар нь шүүж дараах байдлаар тодорхойллоо.

А. УИХ-аас 2017 оноос хойш өөрийн дотоод зохион байгуулалтын талаар гаргасан тогтоол

Хүснэгт 8. УИХ-ын өөрийн дотоод зохион байгуулалтын талаар 2017 оноос хойш гаргасан тогтоолын мэдээлэл

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
1.	79	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-12-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13013
2.	80	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2017-12-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13014
3.	62	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-11-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12919
4.	19	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-02-03	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12451
5.	86	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-12-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13061
6.	65	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2017-11-03	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12929

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
7.	49	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2017-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12761
8.	21	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2017-02-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12486
9.	61	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2017-10-20	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12911
10.	60	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГЫГ ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2017-10-20	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12902
11.	24	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ АСУУДЛААР АНХДУГААР ЗӨВЛӨЛДӨХ САНАЛ АСУУЛГА ЯВУУЛАХ,ЗӨВЛӨЛДӨХ ЗӨВЛӨЛИЙГ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2017-04-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12575
12.	39	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ АСУУДЛААР АРД ТҮМНИЙ БҮРЭН ЭРХТ БАЙДАЛ, ОРОЛЦООГ ХАНГАХ ТУХАЙ	2017-06-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12672
13.	71	ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-11-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12960
14.	72	ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2017-11-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12961
15.	11	ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2017-01-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12448
16.	№82	Б.БАТЗОРИГИЙН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2018-11-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13750

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
17.	№47	Д.ГАНТУЛГЫН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2018-06-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13458
18.	№45	Д.МУРАТЫН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2018-06-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13456
19.	№8	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2018-01-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13122
20.	№78	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2018-10-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13729
21.	№89	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2018-12-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13909
22.	№29	ЗАРИМ ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2018-05-03	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13330
23.	№69	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2018-06-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13494
24.	№23	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2018-02-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13201
25.	№16	ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛГЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2018-02-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13168
26.	№44	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2018-06-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13455
27.	№46	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2018-06-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13457

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
28.	№49	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2018-06-14	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13467
29.	№65	ТҮР ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2018-06-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13498
30.	№38	ЦАХИМ БОДЛОГЫН ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2018-05-24	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13411
31.	72	АЖЛЫН ХЭСЭГ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2019-07-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14551
32.	49	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2019-05-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14414
33.	65	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2019-06-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14458
34.	29	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2019-03-27	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14207
35.	01	Б.УНДАРМААГИЙН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2019-01-11	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13961
36.	04	Г.СОЛТАНЫ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2019-01-11	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13964
37.	03	Д.ДАМБА-ОЧИРЫН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2019-01-11	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13963
38.	69	ЁС ЗҮЙН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2019-06-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14479
39.	33	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2019-04-25	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14319

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
40.	28	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2019-03-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14206
41.	81	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2019-10-11	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14681
42.	47	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2019-05-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14372
43.	02	Л.ЭНХБОЛДЫН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2019-01-11	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13962
44.	106	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019-2024 ОНЫ СТРАТЕГИ ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ БАТЛАХ ТУХАЙ	2019-12-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14916
45.	75	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2019-09-13	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14639
46.	24	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2019-02-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14063
47.	10	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2019-02-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14041
48.	86	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙГ ГУРАВ ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭХ ҮҮРЭГ, ХУГАЦАА ТОГТООХ ТУХАЙ	2019-10-25	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14711
49.	68	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙГ ХОЁР, ГУРАВ ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭХ АЖЛЫН ХЭСЭГ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2019-06-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14478
50.	71	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛАХ НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭХ ХУГАЦАА ТОГТООХ ТУХАЙ	2019-07-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14550

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
51.	09	М.ЭНХБОЛДЫГ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫН ҮҮРЭГТ АЖЛААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2019-01-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14022
52.	32	ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2019-04-25	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14332
53.	36	ТҮР ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2019-05-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14344
54.	50	ЦАХИМ БОДЛОГЫН ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2019-05-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14413
55.	№27	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2020-08-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15579
56.	№11	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2020-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15497
57.	№12	ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2020-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15498
58.	№48	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2020-12-25	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16106888171891
59.	№25	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2020-08-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15578
60.	№17	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2020-01-31	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15073
61.	№10	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ	2020-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231275733981

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
62.	№1	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮДИЙН БҮРЭН ЭРХИЙГ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ	2020-06-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15463
63.	№2	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2020-06-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15464
64.	№4	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2020-07-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15470
65.	№9	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ	2020-07-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15490
66.	№14	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ	2020-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15500
67.	№20	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2020-04-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15246
68.	№26	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2020-04-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15283
69.	№9	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2020-01-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15102
70.	№31	ТҮР ХОРООГ БАЙГУУЛЖ, БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ	2020-10-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15702
71.	№16	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2020-01-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15063
72.	№6	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ХАЛДАШГҮЙ БАЙДЛЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ	2020-07-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15472

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
73.	№30	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2020-10-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15684
74.	№27	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2020-04-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15284
75.	№37	ХҮНИЙ ЭРХИЙН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2020-12-03	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=15753
76.	28	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-03-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227295991
77.	24	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ,ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2021-03-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227083441
78.	22	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ,ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2021-01-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16146613191281
79.	32	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ,ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2021-04-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227306871
80.	90	ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-11-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16381510179261
81.	13	ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-01-27	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16147375283261
82.	79	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-10-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231274705381
83.	49	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-10-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231274705381
84.	27	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-03-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227101051

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
85.	37	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-04-22	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227444151
86.	75	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2021-07-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16230710607571
87.	23	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2021-01-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16146613186231
88.	26	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ	2021-03-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227055891
89.	105	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ЁС ЗҮЙН ДҮРМИЙГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ	2021-12-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16390082211761
90.	78	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЗАРИМ ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ	2021-10-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231274654371
91.	12	МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2021-01-22	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16147375266521
92.	29	СОНГОГЧИЙН НЭРСИЙН ЖАГСААЛТ, БҮРТГЭЛИЙН ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-03-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227282571
93.	30	ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2021-03-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16207227178161
94.	44	ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2021-05-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16230555504341
95.	81	ХҮНИЙ ЭРХИЙН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2021-10-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16231309737631
96.	№57	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-08-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531127401141

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
97.	№56	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-08-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531127324971
98.	№66	ЖИЖИГ, ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-11-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531898610401
99.	№78	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-12-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532213827901
100.	№58	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-10-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531531366711
101.	№80	ЗӨВЛӨЛДӨХ САНАЛ АСУУЛГА ЯВУУЛАХ ТУХАЙ	2022-12-22	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532306262931
102.	№52	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2022-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530825973761
103.	№08	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2022-01-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16390150786561
104.	№63	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГЫГ ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2022-10-27	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531759734941
105.	№34	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ЭСЭХ АСУУДЛААР АРД ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО, ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ ХАНГАХ АЖЛЫГ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2022-06-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530596994021
106.	№18	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2022-04-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16468607846091
107.	№48	ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2022-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530825104661

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
108.	№22	ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-05-20	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530434159821
109.	№59	ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ	2022-10-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531531388251
110.	№62	ТҮР ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2022-10-14	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531630306131
111.	№14	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2022-05-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16468409260351
112.	№31	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2022-06-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530608080361
113.	№76	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ АЖИЛЛАХ ХУГАЦААГ СУНГАХ ТУХАЙ	2022-12-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532155124101
114.	№61	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ АЖИЛЛАХ ХУГАЦААГ СУНГАХ ТУХАЙ	2022-10-14	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531630293101
115.	№75	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-12-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532113710871
116.	№51	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530825580131
117.	№24	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-05-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530492166691
118.	№60	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-10-14	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16531630273111
119.	15	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-03-24	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758778634981

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
120.	57	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-06-29	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759787924521
121.	09	БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-01-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532690020011
122.	14	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2023-03-24	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758778608231
123.	79	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-10-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960033386621
124.	05	БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-01-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532535565231
125.	18	Д.БАТ-ЭРДЭНИЙН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2023-03-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758859372591
126.	85	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-10-20	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960121872661
127.	20	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-04-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759006208411
128.	30	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-04-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759162100431
129.	70	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-07-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902701661
130.	101	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-11-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960608323191
131.	106	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ, ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-12-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960608613531

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
132.	76	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2023-07-07	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902715531
133.	11	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2023-01-20	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532690035601
134.	01	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2023-01-05	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532470616191
135.	26	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНООС МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН БАНКНААС САНХҮҮЖҮҮЛСЭН ТӨСӨЛ, ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН, ЗЭЭЛ ОЛГОЛТ, ЭРГЭН ТӨЛӨЛТИЙН ЯВЦЫН ТАЛААР ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТ ХИЙСЭНТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2023-04-21	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759309375901
136.	38	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛАХ ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙГ ГУРАВ ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭХ ҮҮРЭГ, ХУГАЦААГ ТОГТООХ ТУХАЙ	2023-05-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759383748681
137.	37	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛАХ ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨСЛИЙГ ХОЁР, ГУРАВ ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГТ БЭЛТГЭХ ТУХАЙ	2023-05-05	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759236823071
138.	44	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД ОРУУЛСАН ӨӨРЧЛӨЛТТЭЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2023-06-15	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759787858911
139.	94	НИЙТИЙН ӨРГӨДЛИЙН ТАЛААР АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2023-11-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960608027161
140.	81	СОНГОГЧИЙН НЭРСИЙН ЖАГСААЛТ, БҮРТГЭЛИЙН ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-10-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960121858141
141.	17	Т.АЮУРСАЙХАНЫ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ БҮРЭН ЭРХИЙГ ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ЭСЭХ АСУУДЛЫГ ХЭЛЭЛЦСЭН ТУХАЙ	2023-03-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758859351121

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
142.	16	ТООЛЛОГЫН КОМИСС БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2023-03-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758859268821
143.	86	ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-10-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960151933561
144.	80	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-10-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960033415711
145.	13	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-03-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16758778582531
146.	60	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2023-06-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902503821
147.	63	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2023-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902547591
148.	115	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ АЖИЛЛАХ ХУГАЦААГ СУНГАХ ТУХАЙ	2023-12-22	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17047861554791
149.	95	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-11-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960608087521
150.	№32	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-10-03	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141688081611
151.	№14	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-07-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010921581
152.	№19	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-08-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141245764801
153.	№6	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010392861

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
154.	№17	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-08-15	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141245721891
155.	№9	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2024-07-09	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010489711
156.	№15	ЗАРИМ БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2024-07-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010944861
157.	№7	МОНГОЛ УЛСЫГ БҮСЧЛЭН ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГЫГ ТОДОРХОЙЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2024-01-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17047938870831
158.	№44	ТОГТООЛД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-05-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140736284771
159.	№33	ТУСГАЙ ХЯНАЛТЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ	2024-10-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141869282271
160.	№20	УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮНИЙ ХАЛДАШГҮЙ БАЙДЛЫН ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-08-23	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141277202221
161.	№13	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2024-01-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17048072756331
162.	№25	ХЯНАН ШАЛГАХ ТҮР ХОРОО БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ	2024-04-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17089906113931
163.	№31	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2024-08-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141405634151
164.	№16	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2024-01-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17048131804421

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
165.	№4	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ БАТЛАХ ТУХАЙ	2024-07-05	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140910686951
166.	№1	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮДИЙН БҮРЭН ЭРХИЙГ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ	2024-07-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140892984881
167.	№2	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2024-07-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140893025001
168.	№3	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДЭД ДАРГА НАРЫГ СОНГОХ ТУХАЙ	2024-07-05	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140910662651
169.	№16	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЗАРИМ ДЭД ХОРООНЫ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ	2024-07-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010987571
170.	№11	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ	2024-07-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141010813871
171.	№7	МОНГОЛ УЛСЫГ БҮСЧЛЭН ХӨГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГЫГ ТОДОРХОЙЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2024-01-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17047938870831

Б. УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг дараах байгууллагын үйл ажиллагааны тухай тогтоол

Хүснэгт 9. УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагуудын үйл ажиллагааны тухай 2017 оноос хойш гаргасан тогтоолын мэдээлэл

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
1.	43	МОНГОЛ БАНКАНД ХИЙСЭН ШАЛГАЛТТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2017-06-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12726

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
2.	52	МОНГОЛ УЛСЫН 2016 ОНЫ ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2017-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12764
3.	13	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН 2017 ОНЫ ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛИЙГ ТОВЛОН ЗАРЛАХ, СОНГУУЛИЙН САНАЛ АВАХ ӨДРИЙГ ТОГТООХ ТУХАЙ	2017-01-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12403
4.	14	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН 2017 ОНЫ ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД ТЕХНИК ХЭРЭГСЭЛ ХЭРЭГЛЭХ ТУХАЙ	2017-01-26	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12404
5.	38	МОНГОЛ УЛСЫН СТАТИСТИКИЙН САЛБАРЫГ 2017-2020 ОНД ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР БАТЛАХ ТУХАЙ	2017-05-31	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12755
6.	42	"МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙГ 2018 ОНД ХӨГЖҮҮЛЭХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ" БАТЛАХ ТУХАЙ	2017-05-31	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12737
7.	26	НИЙТИЙН АЛБАНД НИЙТИЙН БОЛОН ХУВИЙН АШИГ СОНИРХЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ, АШИГ СОНИРХЛЫН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТЛАГДСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2017-04-13	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12595
8.	70	ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2018 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2017-11-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12952

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
9.	23	"ЭРДЭНЭТ ҮЙЛДВЭР" ХХК, "МОНГОЛПРОСЦВЕТМЕТ" ХХК-ИЙН ТАЛААР АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2017-02-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=12490
10.	№32	СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРООНЫ ГИШҮҮНЭЭС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2018-05-25	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13393
11.	№4	ТӨВ БАНК /МОНГОЛ БАНК/-НЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2018-01-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13103
12.	№21	ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН АЛБАН ХААГЧИД ОЛГОХ НЭМЭГДЛИЙН ХЭМЖЭЭГ ТОГТООХ ТУХАЙ	2018-02-08	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13186
13.	№84	ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2019 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2018-11-15	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=13798
14.	67	АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН БҮТЭЦ, ОРОН ТОО, АЛБАН ХААГЧИЙН АЛБАН ТУШААЛЫН ЦАЛИНГИЙН ХЭМЖЭЭГ ШИНЭЧЛЭН ТОГТООХ ТУХАЙ	2019-06-13	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14518
15.	07	ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛИЙН АЖЛЫН АЛБАНЫ БҮТЭЦ БАТЛАХ, ОРОН ТООНЫ ДЭЭД ХЯЗГААРЫГ ТОГТООХ ТУХАЙ	2019-01-17	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14000
16.	17	ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ДҮРЭМ БАТЛАХ ТУХАЙ	2019-02-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14056

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
17.	20	ТӨРИЙН ЖИНХЭНЭ АЛБАН ХААГЧ БОЛОН ТӨРИЙН АЛБАНД НЭР ДЭВШИГЧИЙН ЭРХ ЗӨРЧИГДСӨН ТУХАЙ МАРГААНЫГ ХҮЛЭЭН АВЧ, ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ЖУРАМ БАТЛАХ ТУХАЙ	2019-02-01	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14059
18.	98	ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2020 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2019-12-05	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=14893
19.	88	МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2021-11-12	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16389673897601
20.	91	ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2022 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2021-11-18	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16389702022681
21.	№65	ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2023 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	2022-11-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16532125860791
22.	92	АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН АЛБАН ХААГЧИЙН АЛБАН ТУШААЛЫН ЦАЛИНГИЙН ХЭМЖЭЭГ ШИНЭЧЛЭН ТОГТООХ ТУХАЙ	2023-11-10	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960607894261
23.	59	АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР БАТЛАХ ТУХАЙ	2023-06-30	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16760139781851

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
24.	114	МОНГОЛ УЛСЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ КОМИССЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАХ, ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТҮГЭЭМЭЛ ТУНХАГЛАЛ БАТЛАГДСАНЫ 75 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ХҮНДЭТГЭЛИЙН ХУРАЛДААНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2023-12-22	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17047938712721
25.	82	СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРООНЫ ТАМГЫН ГАЗРЫН ОРОН ТООНЫ ДЭЭД ХЯЗГААРЫГ ТОГТООХ ТУХАЙ	2023-10-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960606789351
26.	66	ТОГТООЛД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902654621
27.	55	ТОГТООЛД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-06-28	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16760139771171
28.	84	ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТАД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-10-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960607324471
29.	83	ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТАД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	2023-10-19	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16960607202841
30.	65	ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН АЛБАН ХААГЧИЙН АЛБАН ТУШААЛЫН ЦАЛИНГИЙН ХЭМЖЭЭГ ШИНЭЧЛЭН ТОГТООХ ТУХАЙ	2023-07-06	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759902623111
31.	48	ХУУЛЬ БАТАЛСАНТАЙ ХОЛБОГДУУЛАН АВАХ ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ	2023-06-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16759766498261

№	Актын дугаар	УИХ-ын тогтоолын гарчиг	Батлагдсан огноо	Холбоос - линк
32.	№47	АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗРЫН АЛБАН ХААГЧИЙН АЛБАН ТУШААЛЫН ЦАЛИНГИЙН ХЭМЖЭЭГ ШИНЭЧЛЭН ТОГТООХ ТУХАЙ	2024-05-16	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140457692421
33.	№39	ТОГТООЛЫН ХАВСРАЛТЫГ ӨӨРЧЛӨН БАТЛАХ ТУХАЙ	2024-05-02	https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17140488055251

2.4. Үндсэн чиглэл батлах, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчмын хэрэгжилт

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэг, 7.5 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 5 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Хүснэгт 10. Үндсэн чиглэл болон УИХ-ын чуулганаар хэлэлцэх асуудал, түүний дэс дарааллыг тогтоосон тогтоолын харьцуулалт

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2020 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ				УИХ-н чуулганаар хэлэлцэх асуудал, түүний дэс дарааллыг тогтоосон тогтоол			
№	Төслийн нэр	Хууль санаачлагч	Өргөн мэдүүлэх хугацаа	Тогтоолын нэр	№	Төслийн нэр	ТАЙЛБАР
ЕРӨНХИЙ САЙД							
1. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДЫН ЭРХЛЭХ АСУУДЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
1.	Хувь хүний нууцын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
2.	Зөвшөөрлийн тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	29	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	12	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	91	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
3.	Өгөгдөл хамгаалах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
4.	Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
5.	Шуудангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
6.	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын "Олон улсын гэрээнд цахим харилцааг ашиглах тухай" конвенцийг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
7.	Дэлхийн шуудан холбооны байгууллагын дүрэм, конвенцид оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
8.	Домэйн нэрийн тухай	Засгийн газар	2017 он				“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

9.	Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын18-д хэлэлцэхээр заасан.
10.	Концессын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын25-д хэлэлцэхээр заасан.
11.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	10	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит	41	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

				чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай			
12.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	11	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	33	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	40	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	32	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

						хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/	
.13	Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	Цөмийн энергийн тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

14.	Ашигласан түлш, цөмийн болон цацраг идэвхт хаягдлыг Монгол Улсын хилээр оруулахыг хориглох тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	37	Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
-----	--	---------------	---------	--	----	---	---

15.	Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлтийн "Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протокол"-ыг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	37	Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
16.	Статистикийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

17.	Гүйцэтгэх ажлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын2-т хэлэлцэхээр заасан.
18.	Терроризмтой тэмцэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
19.	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 32-т хэлэлцэхээр заасан.

20.	"Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай" 1994 оны конвенцод нэгдэн орох тухай	Засгийн газар	2020 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	37	Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт, өөрчлөлтийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
2. МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙДЫН ЭРХЛЭХ АСУУДЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							

21.	Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
22.	Өрсөлдөөний хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	28	Өрсөлдөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	16	Өрсөлдөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	37	Өрсөлдөөний тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
23.	Зар сурталчилгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их

							Хурлын тогтоолын 10-т хэлэлцэхээр заасан.
24.	Онцгой байдлын албаны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
25.	Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	14	Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
26.	Хэмжил зүйн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
3. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
27.	Генетик нөөцийн тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	67	Генетик нөөцийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

28.	Уул уурхайн улмаас эвдрэлд орсон газрын хохирол тооцох, нөхөн сэргээх тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
29.	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	27	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	42	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
30.	Аялал жуулчлалын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	25	Аялал жуулчлалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	2	Аялал жуулчлалын тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

31.	Хурдан морины бооцоот уралдааны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
32.	Модлог ургамлын үрийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
33.	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	23	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	“Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	47	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

34.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	13	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	10	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	6	Байгаль орчны багц хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	4	Байгаль орчныг хамгаалах тухай болон Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	7	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслүүд;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	3	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

35.	Байгалийн ургамлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	68	Байгалийн ургамлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	5	Байгалийн ургамлын тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Байгалийн ургамлын тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
4. БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							

36.	Авто зогсоолын тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
37.	Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн бүсчлэлийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
38.	Хот, суурины ногоон байгууламжийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
39.	Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын “Барилгын аюулгүй байдал, хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн тухай” 1998 оны 167 дугаар конвенцийг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
40.	Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	9	Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас өмнө өргөн мэдүүлсэн.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	99	Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
41.	Нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээнд зориулан газар чөлөөлөх тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын111-д хэлэлцэхээр заасан.
42.	Хот байгуулалтын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	38	Хот байгуулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

43.	Орон сууцны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	39	Орон сууцны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
44.	Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын112-т хэлэлцэхээр заасан.

45.	Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	он	2019	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	96	Г азрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Иргэний хуульд нэмэлт оруулах тухай, Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
					МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Газрын багц хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

46.	Газрын кадастрын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Газрын багц хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
47.	Газрын төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Газрын багц хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	7	Газрын багц хуулийн төсөл /Г азрын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл, Кадастрын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл, Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл, Нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн газар чөлөөлөх тухай хуулийн төсөл, Г азрын төлбөрийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд/	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
--	--	--	--	---	---	---	---

48.	Геодези, зураг зүйн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, "МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ" Улсын Их Хурлын тогтоолын109-д хэлэлцэхээр заасан.
5. БАТЛАН ХАМГААЛАХ ЧИГЛЭЛЭЭР							
49.	Орон нутгийн хамгаалалтын тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	16	Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
50.	Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	18	Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

51.	Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
52.	Дайчилгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	17	Дайчилгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
53.	Дайны байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 36-д хэлэлцэхээр заасан.
54.	Гадаадын цэргийн хүчнийг байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

55.	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	43	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	60	Энхийг дэмжих ажиллагаанд оролцох тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
6. БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
56.	Соёлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	69	Соёлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

57.	Киноны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
58.	Боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
59.	Дээд боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	104	Дээд боловсролын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	16	Дээд боловсролын тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
60.	Дээд боловсролын санхүүжилт, суралцагчдын нийгмийн баталгааны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

61.	Сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын116-д хэлэлцэхээр заасан.
62.	Бага, дунд боловсролын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын116-д хэлэлцэхээр заасан.
63.	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	70	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	56	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	39	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	57	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

64.	Шинжлэх ухааны паркийн тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	40	Шинжлэх ухааны паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	57	Шинжлэх ухааны паркийн тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
65.	Музейн тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	73	Музейн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
66.	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

67.	Номын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
68.	Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
7. ГАДААД ХАРИЛЦААНЫ ЧИГЛЭЛЭЭР							
69.	Ази, Номхон далайн худалдааны хэлэлцээрт нэгдэн орох тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
8. ДЭД БҮТЦИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР							
70.	Автотээврийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	87	Авто тээврийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	1	Автотээврийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	1	Автотээврийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	1	Автотээврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

71.	Иргэний нисэхийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын121-д хэлэлцэхээр заасан.
72.	Төмөр замын тээврийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	89	Төмөр замын тээврийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	44	Төмөр замын тээврийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

73.	Далай ашиглах тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	27	Далай ашиглах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	88	Далай ашиглах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
74.	Хоолойн тээврийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
75.	Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
9. САНХҮҮ, ЭДИЙН ЗАСАГ, ТАТВАР, БАНК, ДААТГАЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
76.	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

77.	Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	50	/Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
78.	Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
79.	Санхүүгийн аливаа гүйлгээг жинхэнэ нэрээр нь гүйцэтгэх тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
80.	Даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	30	Даатгалын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	12	Даатгалын тухай, Даатгалын зуучлалын тухай, Жолоочийн даатгалын тухай хуулийн төслүүд /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	7	Даатгалын тухай, Даатгалын зуучлалын тухай, Жолоочийн даатгалын тухай хуулийн төслүүд /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
81.	Жолоочийн хариуцлагын даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	12	Даатгалын тухай, Даатгалын зуучлалын тухай, Жолоочийн даатгалын тухай хуулийн төслүүд /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
82.	Эрдэс баялгийн биржийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

83.	Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын44-т хэлэлцэхээр заасан.
84.	Хамтын санхүүжилтийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
85.	Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
86.	Дотоод аудитын тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

87.	Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	80	Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн "Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
88.	Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
89.	Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	5	Татварын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	13	Татварын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	25	Татварын ерөнхий хууль болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
90.	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	14	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	3	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон бусад татварын хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон зарим татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

91.	Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	8	Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	19	Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон бусад татварын хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон зарим	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

						татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төсөл	
92.	Үл хөдлөх хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	49	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	39	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
93.	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

94.	Газрын тосны нөөц ашигласны төлбөрийн тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Газрын багц хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
95.	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай байгуулсан давхар татварын хэлэлцээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
96.	Япон Улстай байгуулсан давхар татварын хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
97.	Санхүүгийн түрээсийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
98.	Төв банк /Монгол банк/-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	Төв банк /Монгол банк/-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас өмнө өргөн мэдүүлсэн.

99.	Валютын зохицуулалтын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	63	Валютын зохицуулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
100.	Эрдэнэсийн сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	90	Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
101.	Үндэсний төлбөрийн системийн тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	5	Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас өмнө өргөн мэдүүлсэн.
102.	Нийслэл хотын албан татварын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
103.	Хувийн тэтгэврийн даатгалын тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

104.	Эмнэлгийн мэргэжилтний хариуцлагын даатгалын тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
105.	Хуульчийн мэргэжлийн хариуцлагын албан журмын даатгалын тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
106.	Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 50-д хэлэлцэхээр заасан.
107.	Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
108.	Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	31	Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
109.	Хөрөнгө оруулагчийг хамгаалах сангийн тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

110.	Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	29	Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
111.	Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2020 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	16	Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас өмнө өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	49	Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
10. ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
112.	Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	5	Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга болон Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэгтгэсэн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	32	Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын болон Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	40	Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	31	Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
113.	Төрийн албан хаагчийн цалин хөлс, нөхөх төлбөр, тусламж болон нийгмийн баталгааны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
114.	Төрийн байгууллага, албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэл, үр дүнгийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

115.	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	13	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас өмнө өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	17	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	5	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	23	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	13	Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
11. УУЛ УУРХАЙ, ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР							
116.	Газрын тосны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	8	Газрын тосны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
117.	Газрын хэвлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Газрын багц хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
118.	Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	9	Ашигт малтмалын тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	5	Ашигт малтмалын тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	2	Ашигт малтмалын тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
119.	Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	9	Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
120.	Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	45	Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
121.	Уурхайн хаалтын тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

122.	Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
12. ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРЭГ, ШҮҮХ ЭРХ МЭДЛИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР							
123.	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	14	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	25	Эрүүгийн болон Эрүүгийн хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	94	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
124.	Дуу авиа бүхий дүрс тоглолтын тухай Бээжингийн гэрээг соёрхон батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
125.	Прокурорын байгууллагын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

126.	Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	23	Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
127.	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	107	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	59	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх албаны тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
128.	Хууль сахиулах ажиллагааны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
129.	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
130.	Согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөрлүүлэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	22	Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

131.	Компанийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 69-д хэлэлцэхээр заасан.
132.	Хууль зүйн туслалцааны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 55-д хэлэлцэхээр заасан.
133.	Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	26	Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	34	Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

134.	Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	21	Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
135.	Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	86	Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	21	Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	27	Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
136.	Төрийн бус байгууллагын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

137.	Төрийн зарим чиг үүргийг гэрээгээр гүйцэтгүүлэх тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
138.	Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	30	Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
139.	Дампуурлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	106	Дампуурлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
140.	Зохиогчийн эрх, түүнд хамаарах эрхийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	84	Зохиогчийн эрх болон түүнд хамаарах эрхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

141.	Патентын эрхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	82	Патентын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
142.	Барааны тэмдэг, газар зүйн заалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	83	Барааны тэмдэг, газар зүйн заалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
143.	Нийтэд тустай үйл ажиллагааны тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 60-д хэлэлцэхээр заасан.

144.	Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	18	Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	10	Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	
145.	Гэрч хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
146.	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
147.	Хүний эрхийн хамгаалагчийн тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
148.	Архивын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

149.	Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
150.	Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 63-ты хэлэлцэхээр заасан.
151.	Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	22	Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	110	Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
152.	Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
153.	Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

154.	Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын85-д хэлэлцэхээр заасан.
155.	Шүүхийн захиргааны тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
156.	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
157.	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	21	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
158.	Шүүхийн шинжилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
159.	Нотариатын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

160.	Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 62-д хэлэлцэхээр заасан.
161.	Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	85	Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
162.	Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
163.	Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	8	Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	22	Шүүх байгуулах тухай болон Монгол Улсын шүүхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

164.	Шүүгчийн хариуцлагын тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
13. ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР							
165.	Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
166.	Нийгмийн даатгалын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	31	Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
167.	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	34	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

168.	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	32	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	34	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
169.	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох ажилгүйдлийн тэтгэмжийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
170.	Нийгмийн даатгалын сангаас олгох хөдөлмөрийн нөхцөлийн болон үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
171.	Малчны тэтгэврийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
172.	Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэрийн дансны тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

173.	Хувийн тэтгэврийн нэмэлт даатгалын тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
174.	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
175.	Гэр бүлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	17	Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	42	Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	11	Гэр бүлийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
176.	Хөдөлмөрийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ	18	Хөдөлмөрийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ			
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	27	Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	18	Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	43	Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2022 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	48	Хөдөлмөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

177.	Ажиллах хүчний шилжих хөдөлгөөний тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	75	Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
178.	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 99-д хэлэлцэхээр заасан.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	53	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
179.	Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	93	Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

180.	Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
181.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	54	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
14. ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР							
182.	Хөдөө аж ахуйн бараа, бүтээгдэхүүний үнийн зохицуулалтын тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
183.	Отрын бэлчээрийг хамгаалах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
184.	Худалдааны тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
185.	Допингийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

186.	Жижиг, дунд үйлдвэрийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	7	Жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээг дэмжих тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
187.	Хоршооны тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
188.	Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	77	Тамхины хяналтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
189.	Мал аж ахуйн хөгжлийг дэмжих тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ” Улсын Их Хурлын тогтоолын 142-д хэлэлцэхээр заасан.
190.	Хөдөө аж ахуйн хоршооны тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
191.	Тариалангийн даатгалын тухай	Засгийн газар	2018 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, “МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН

							ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ" Улсын Их Хурлын тогтоолын 137-д хэлэлцэхээр заасан.
192.	Хүнсний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	23	Хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	Хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай болон Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	64	Хүнсний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	35	Хүнсний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

193.	Зохицуулах үйлчилгээтэй хүнсний тухай	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	Зохицуулах үйлчлэлтэй хүнсний тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	20	Зохицуулах үйлчлэлтэй хүнсний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
194.	Таримал ургамлын үр, сортын тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2019 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	16	Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан онд өргөн мэдүүлсэн ч, тогтоолд заасан дарааллаар өргөн мэдүүлээгүй.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	66	Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	66	Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

						мэдүүлсэн хуулийн төслүүд;	
195.	Хөдөө аж ахуйн нэвтрүүлэх үйлчилгээний тухай	Засгийн газар	2019 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
15. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР							
196.	Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	54	Эрүүл мэндийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	61	Эрүүл мэндийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	44	Эрүүл мэндийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/.	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.

197.	Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Иймд, "МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ 2024 ОН ХҮРТЭЛ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ" Улсын Их Хурлын тогтоолын 147-д хэлэлцэхээр заасан.
198.	Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	57	Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2021 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	18	Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
199.	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай /шинэчилсэн найруулга/	Засгийн газар	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	29	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	56	/Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	59	Эм, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүний тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	42	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хуулийн төсөл /Шинэчилсэн найруулга/;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
200.	Ард нийтийн санал асуулга явуулах тухай /шинэчилсэн найруулга/	Хууль санаачлагч	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2020 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	20	Ард нийтийн санал асуулгын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны	3	Ард нийтийн санал асуулгын тухай	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан

				намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай		хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;	хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
				Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	1	Ард нийтийн санал асуулгын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш буюу дараагийн УИХ-ын бүрэлдэхүүн өргөн мэдүүлсэн.
201.	Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Хууль санаачлагч	2018 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2017 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	4	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	12	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
				МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2019 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	6	Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

ХОЁР. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН ТӨСӨЛ							
1.	Таван толгойн нүүрсний ордыг ашиглах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
2.	Банк, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах арга хэмжээний тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
3.	Монгол Улсад 2017-2020 онд цагаачлуулж болох гадаадын иргэдийн тоо, бүтэц, байршлын тухай	Засгийн газар	2017 он	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2018 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАНААР ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДЛЫН ТУХАЙ	15	"Монгол Улсад 2018-2020 онд цагаачлуулж болох гадаад иргэдийн тоо, бүтэц, байршлын тухай" Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.
4.	Монгол Улсын хүн амын нутагшилт, суурьшлын хөгжлийн ерөнхий төсөл батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
5.	Зэвсэгт хүчинд тайван цагт алба хаах цэргийн алба хаагчийн тооны дээд хязгаарыг тогтоох тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
6.	Консулын дүрэм батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
7.	Нэхмэлийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
8.	Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний механизм байгуулах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.

9.	Төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалд томилогдох ажилтныг сонгон шалгаруулах журам батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
10.	Төрийн байгууллага болон төрийн жинхэнэ албан хаагч, уг албанд нэр дэвшигчийн хооронд төрийн албатай холбогдсон асуудлаар гарсан маргааныг хүлээн авч, хянан шийдвэрлэх журам батлах тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
11.	Төрийн жинхэнэ албаны удирдах албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлага тогтоох тухай	Засгийн газар	2017 он				Энэ хуулийн төслийг тогтоолд заасан хугацаанд огт өргөн мэдүүлээгүй байна.
12.	Зарим газар нутгийг улсын тусгай хамгаалалтад авах тухай	Засгийн газар	2018 он	Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай	16	Зарим газрыг улсын тусгай хамгаалалтад авах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл;	Энэ хуулийн төслийг тогтоолд өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойш өргөн мэдүүлсэн байна.

2.5. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалт, 18 дугаар зүйл (ажлын даалгаврын 6 дэх хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Тус шалгуурын хүрээнд ХТТХ-ийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт заасан хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлох шалгуурын хүрээнд 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс буюу Хууль тогтоомжийн тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн өдрөөс хойш өргөн мэдүүлсэн **10 хуулийн** хувийн хэргийг тус тус сонгон авч үнэлсэн зэрэг болно.

Тус шалгуурыг хангасан эсэхийг тодорхойлоход дараах шалгуур үзүүлэлтийг агуулсан хүснэгтийг ашиглаж мэдээллийг боловсруулсан бөгөөд тайланд хавсаргалаа.

Шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд 2016 оноос хойш батлагдаж хүчин төгөлдөр үйлчилсэн 10 хуулийн хувийн хэргийн хүрээнд хуулийн төсөлд зардлын тооцоог хийж гүйцэтгэсэн эсэхийг шалгаж үзсэн.

Хувийн хэрэгт байгаа хуулийн төсөл, түүнд хийсэн зардлын тооцоолол нь бодит байдал дээр практикийг тодруулж хуулийн тус зохицуулалтыг үнэлэхэд хангалттай, хамааралтай бөгөөд бодитой мэдээлэл байсан гэж үзсэн.

Хуулиудын хувийн хэрэгтэй танилцахад дараах байдлаар зардлыг тооцоог хийж тооцсон байна.

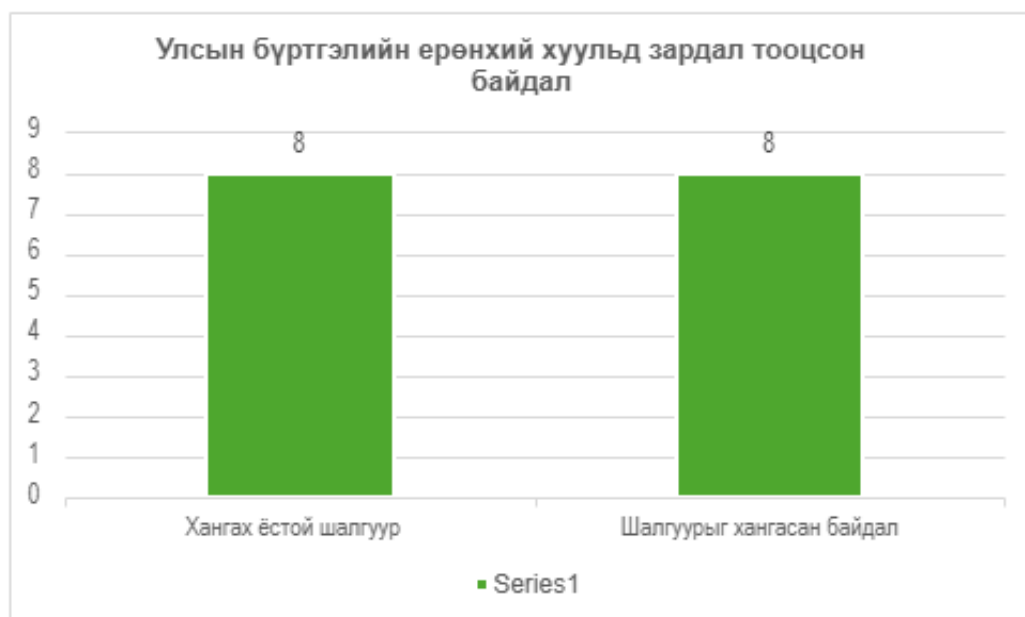
Зураг 3. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 4. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 5. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 6. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 7. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал

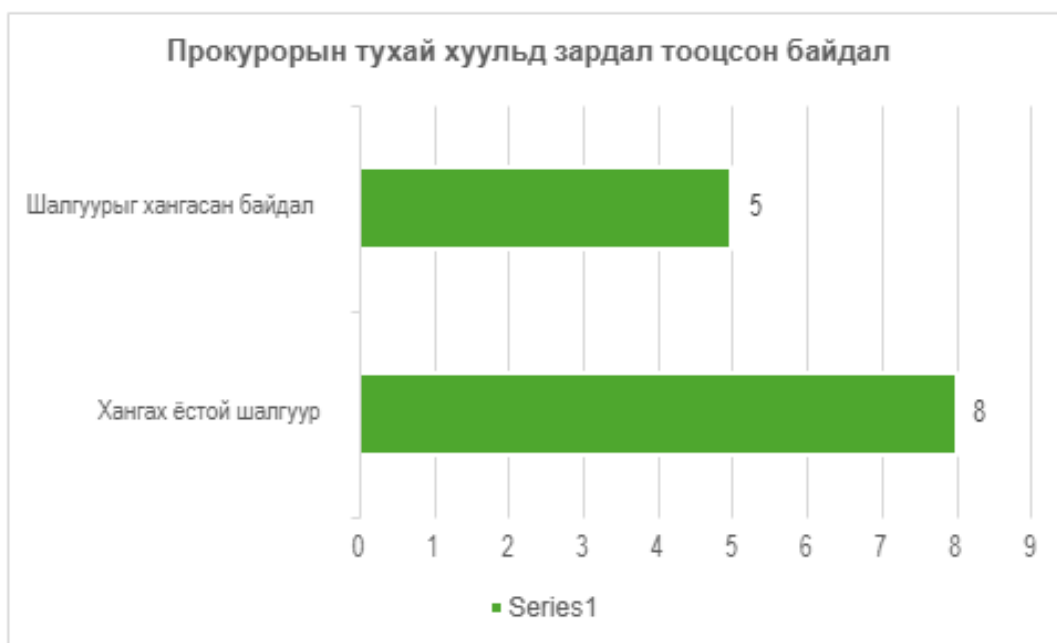
Зураг 8. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 9. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 10. Прокурорын тухай хуульд зардал тооцсон байдал

Зураг 11. Төрийн албаны тухай хуульд зардал тооцсон байдал

2.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсэг, 11.2 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 7 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Тус шалгуурыг үнэлэхдээ 2016 оноос хойших хугацаанд батлагдсан хуулиудын дундаас хуулийн төслийг бэлтгэхдээ гадаад, дотоодын ашгийн бус байгууллагаас санхүүжүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн тодорхойлохыг оролдсон бөгөөд Төсвийн тухай хуулийн §6.3.4-д “төсвийн жилийн явцад шинээр бий болсон аливаа орлого, эх үүсвэр, зээл, хандив, тусламж, тэдгээрээр

санхүүжүүлсэн үйл ажиллагааны зарлага нь төсвийн бүрэлдэхүүн байх”, §25.8-д “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тусламж, хандив авсан тухай баримтын хувийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг, нийслэл, улсын зэрэглэлтэй хот, сум, дүүрэг, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, тосгоны төрийн санд нэг сарын дотор хүргүүлнэ” гэж заасныг үндэслэн Сангийн яамнаас мэдээлэл гаргаж өгөхийг хүссэн.

Үнэлгээ хийх өдрийн байдлаар Сангийн яамнаас үнэлгээ хийхэд хангалттай мэдээлэл ирээлээгүй тул хэрэгжилтийг байгаа мэдээлэл болон хууль тогтоомжид норматив анализ, дүгнэлт хийх замаар дүгнэлт хийж дүгнэлт хэсэгт үнэлгээг орууллаа.

2.7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2.6 дахь заалт (ажлын даалгаврын 8 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Судалгааны хүрээнд авагдсан 2017, 2018 оны хооронд батлагдсан бие даасан хуулийн хувийн хэргийг судлахад Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгааг нийт 31 хуулийн төслөөс 9 хуулийн төсөлд буюу 29.03 хувьд нь хийсэн байна. Эдгээр хуулийн төсөлд хийсэн тандан судалгаанд бусад улсын хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа багтаж байна.

Хүснэгт 11. Харьцуулсан судалгаа хийсэн байдлыг шалгуурын дагуу үнэлсэн байдал

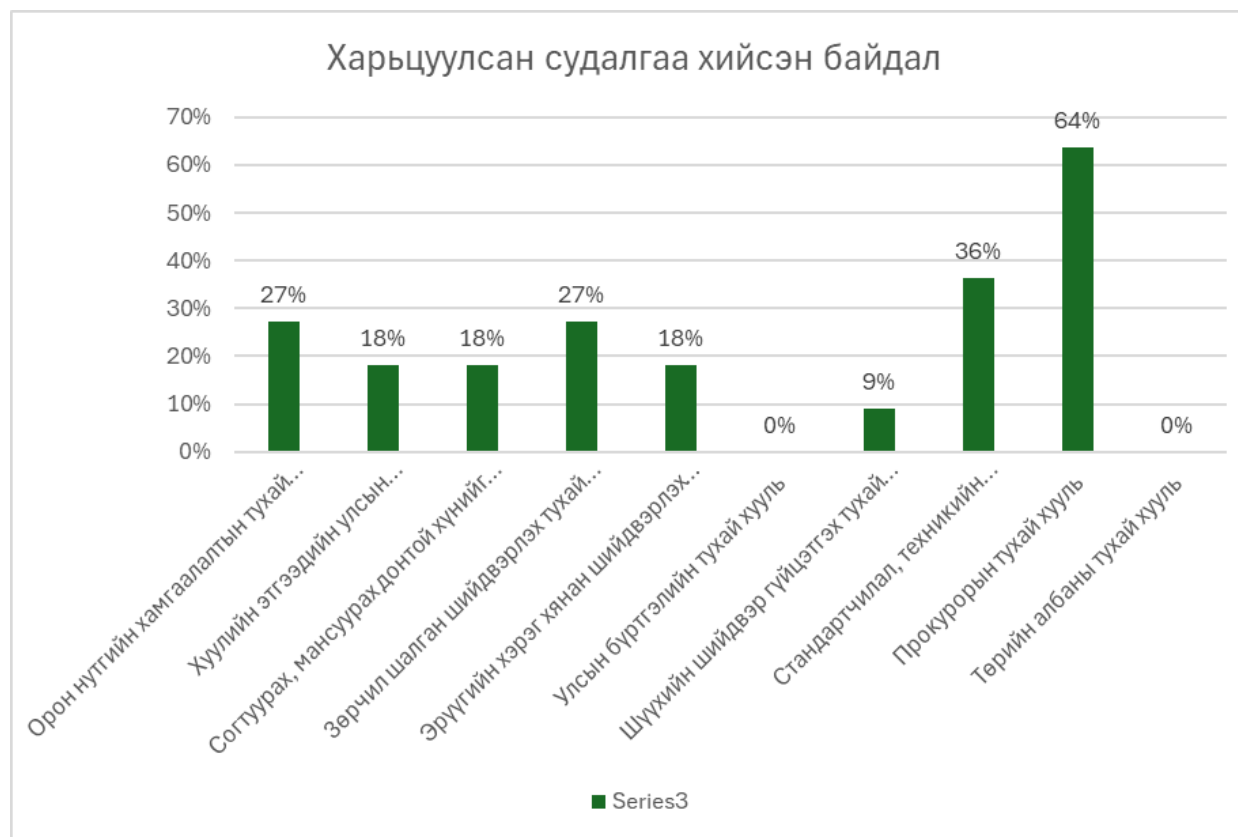
№	Хуулийн нэр	Өргөн барьсан хугацаа	Хавсаргасан, дурдсан эсэх			Хэдэн улс/ ямар улс		Хэрхэн сонгосон/ ямар шалгуурыг баримталсан тухай				
			Хавсаргасан / тандан судалгаа	Танилцуулга	Үзэл баримтлал	бүрэн	хэсэгчилсэн	Эрх зүйн соёл, түүх	Газар зүйн байршил	Эрх зүйн эх сурвалжийн ангилал	сайн туршлагыг хэрэгжүүлж, илүү дэвшилттэйгээр зохицуулж байгаа улс орныг нэн тэргүүнд сонгох зарчмыг баримталсан эсэх	Бусад шалгуур

	Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль	2017.2.6	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	Унгар, ОХУ, Бүгд найрамдах Казахстан улс	Хуучин социалист чиг баримжаа тай байсан улсуудыг сонгон авсан байна.	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй
	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль	2017.2.6	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	ХБНГУ, БНСУ, АНУ	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй
	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль	2017.4.13	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	Лаос улс, БНСУ, Молдав улс, ОХУ, Латви, Казахстан улс, Их Британи улс, Шотланд, Бразил	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй
	Прокурорын тухай хууль	2017.4.13					Олон улсын прокурорын холбоо, ОХУ	тийм	тийм	тийм	үгүй	үгүй

	Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль	2017.6.20	тийм	тийм	тийм		Европын улс орнууд, Ази, Африк, Хойд Америк, Латин Америк, Австрали, Далайн оронуудын тогтолцооны харьцуулалт					
	Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль	2018.5.1	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	ХБНГУ, БНСУ	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	Өмнө хийгдсэн судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн.
	Улсын бүртгэлийн тухай хууль	2018.5.1	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	ХБНГУ, БНСУ, БНУС	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	Өмнө хийгдсэн судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн.
	Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай	2018.5.11	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	Австралийн Шинэ Өмнөд Уэльс, Швед, АНУ-ын Флорида муж, ОХУ	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	Өмнө хийгдсэн судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн.

	Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хууль	2018.5.1 8	тийм	үгүй	үгүй	үгүй	Швейцарь, Автри, Финланд, АНУ, Итали, ХБНГУ, БНХАУ, Япон	үгүй	үгүй	үгүй	үгүй	улс төрийн бодлогын хувьд төстэй гэх шалгуурыг баримталсан.
--	---	---------------	------	------	------	------	--	------	------	------	------	---

Зураг 12. Харьцуулсан судалгаа хийсэн байдал

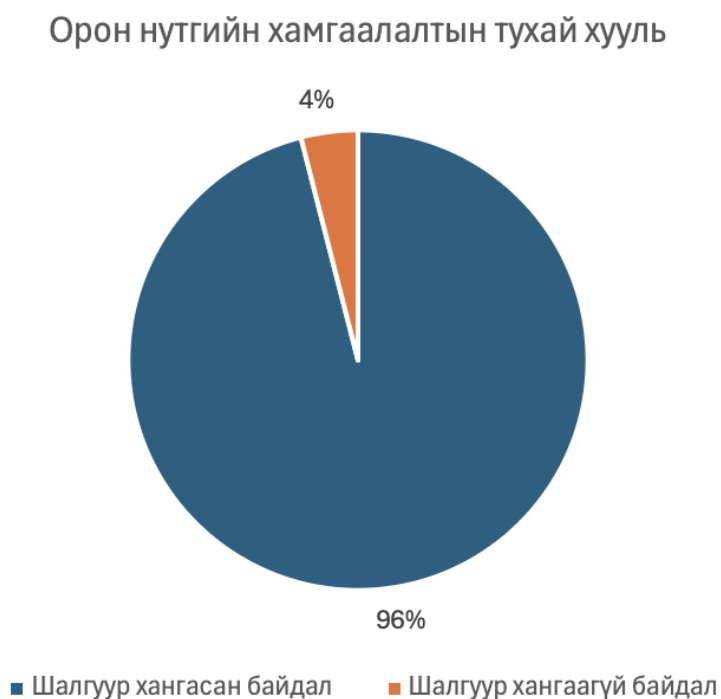

2.8. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн (ажлын даалгаврын 9 дэх хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

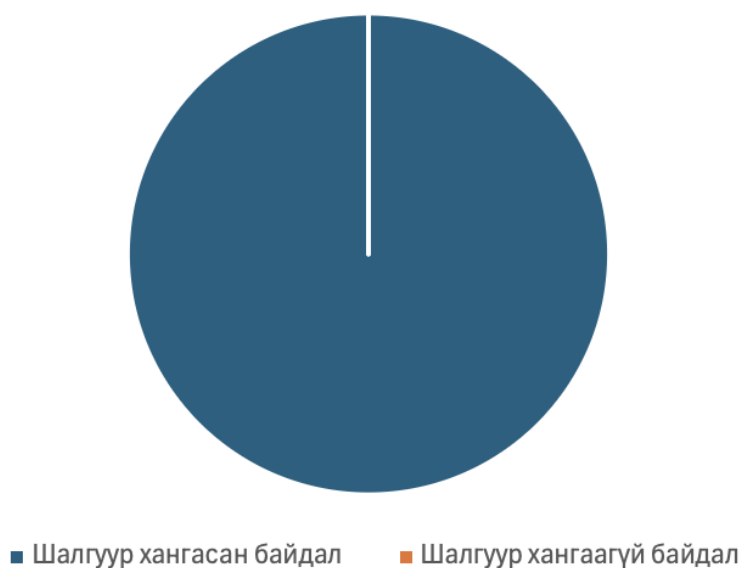
Шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд 2017 оны 1 сарын 1-ны өдрөөс хойш хүчин төгөлдөр үйлчилсэн 10 хуулийн хувийн хэргийн хүрээнд хуулийн төсөлд үр нөлөөг үнэлсэн эсэхийг шалгаж үзэхэд дараах байдлаар үнэлсэн байна.

Зураг 13. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

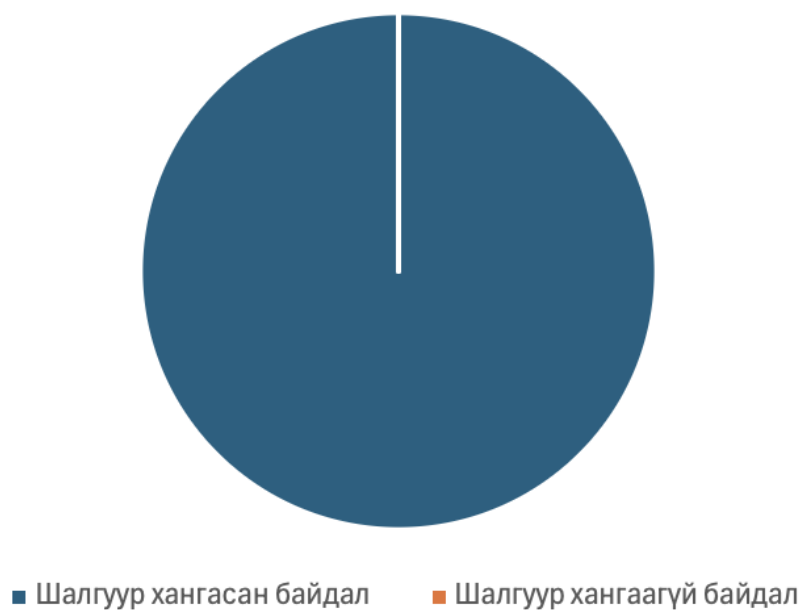
Зураг 14. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар
албадан эмчлэх тухай хууль

Зураг 15. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль

Зураг 16. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай
хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль

Зураг 17. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хууль

Зураг 18. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль

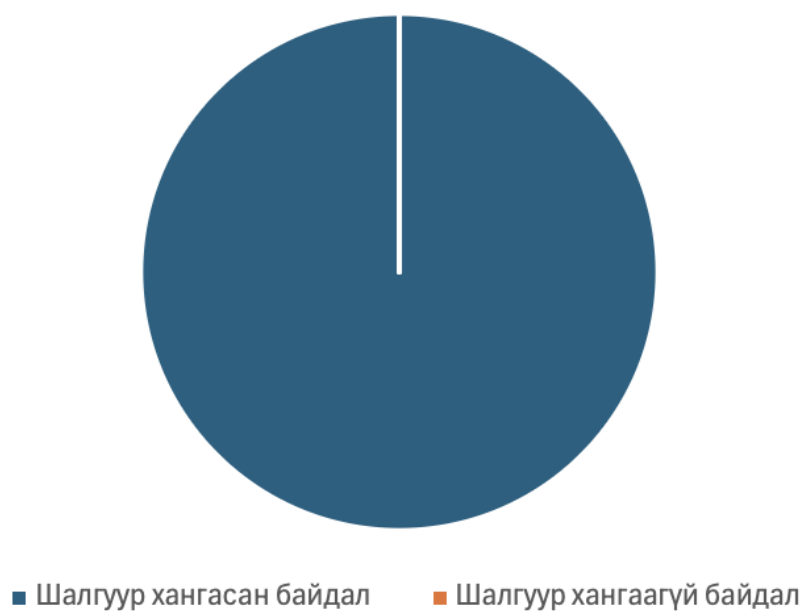
Зураг 19. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль

Зураг 20. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай
хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль

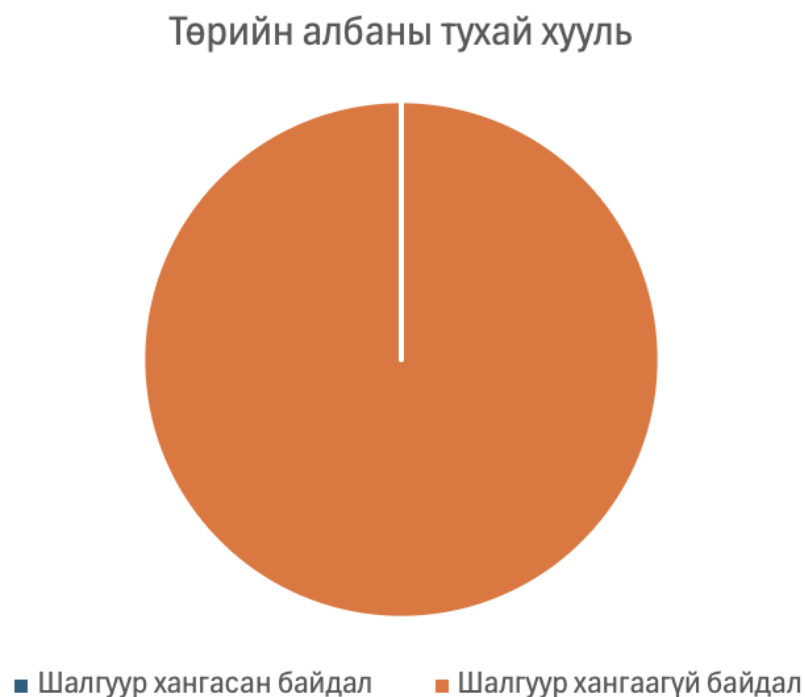

Зураг 21. Прокурорын тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Прокурорын тухай хууль

Зураг 22. Төрийн албаны тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Нэгтгэж харвал нийт 10 хуулийн төсөлд хийсэн үр нөлөөг үнэлсэн байдлыг дараах байдлаар үзүүлж болохоор байна.

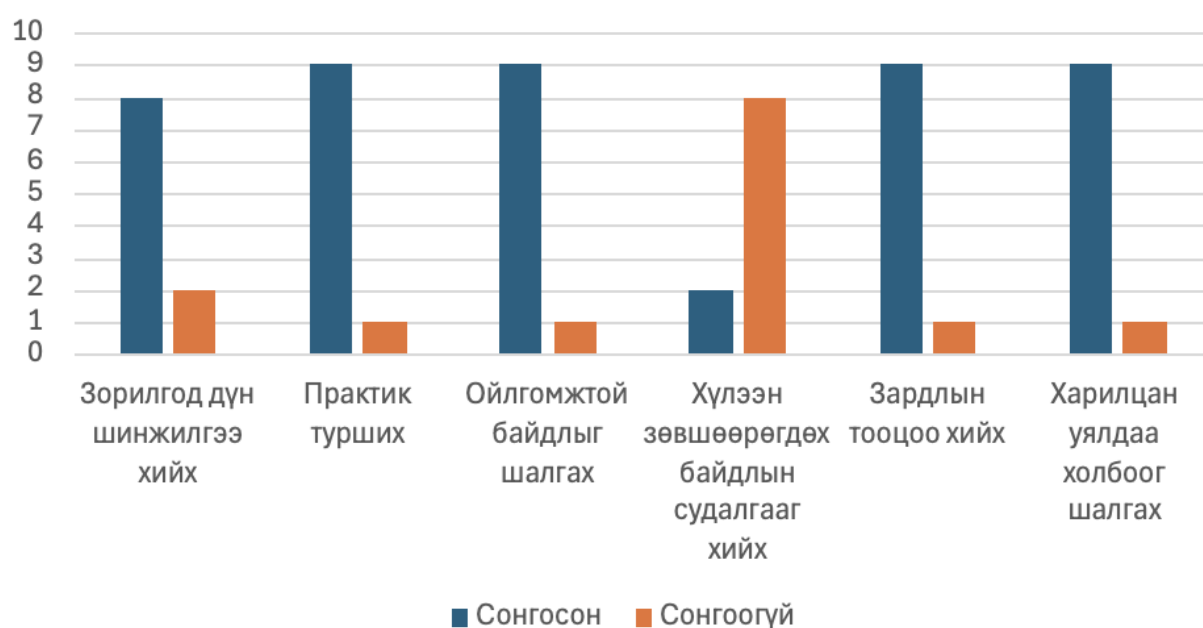
Зураг 23. Хууль тогтоомжийн төсөлд үр нөлөөг үнэлсэн байдал

ЗГ-ын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын гуравдугаар хавсралт болох “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-д заасан үе шатуудыг тус бүрд нь авч үзвэл дараах байдлаар харагдана.

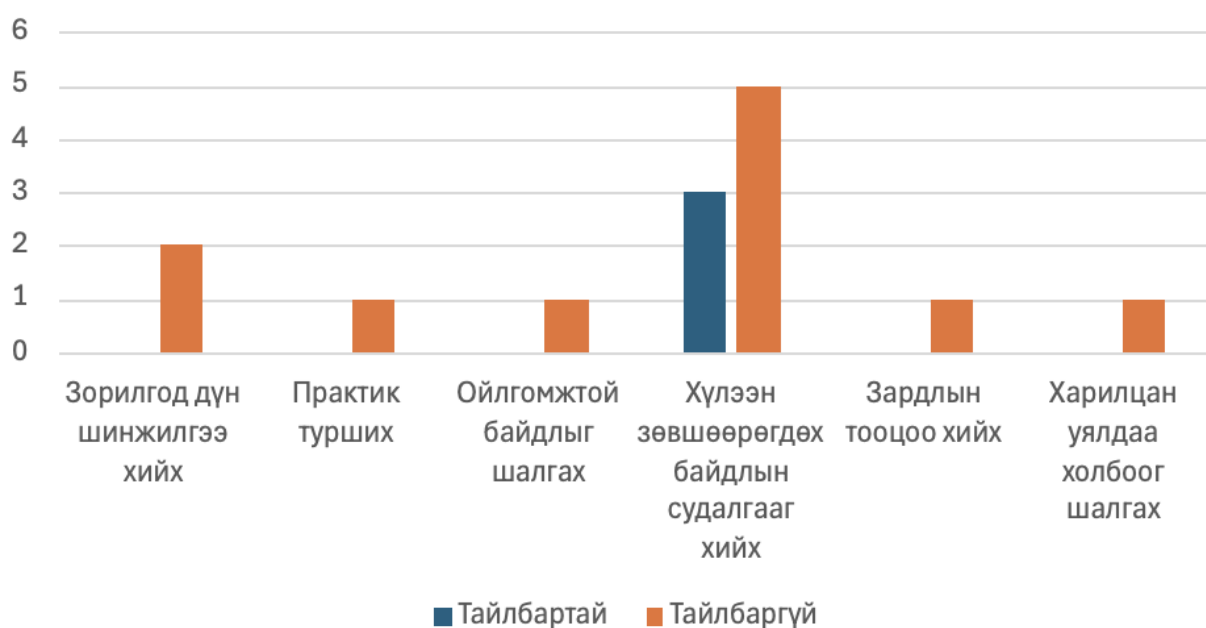
Зураг 24. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал

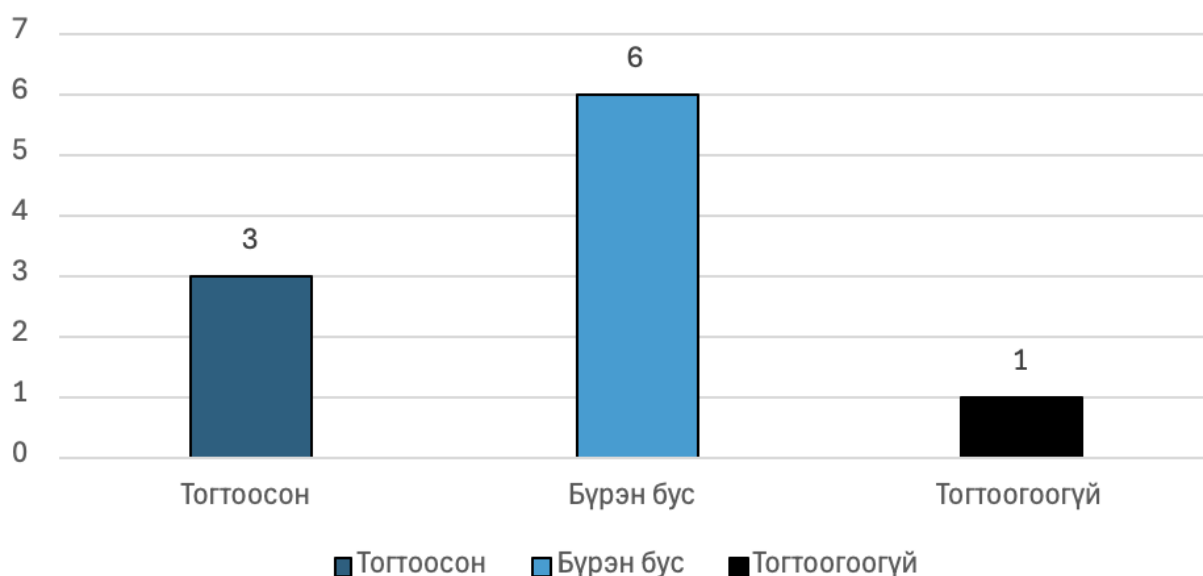
Зураг 25. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй шалтгааныг тайлбарласан байдал

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй байдал

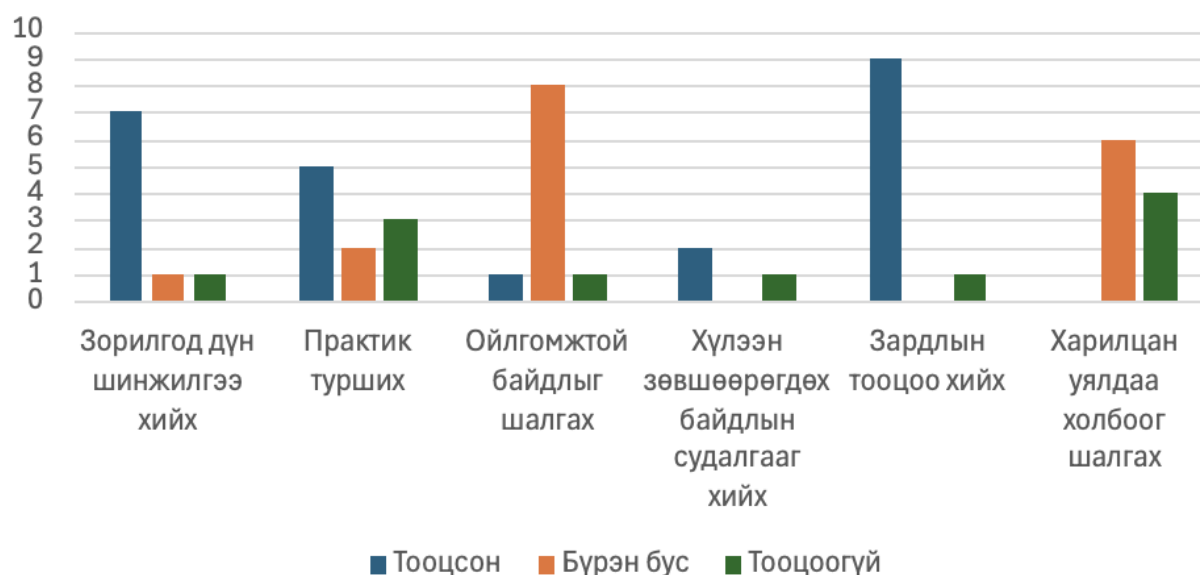
Зураг 26. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

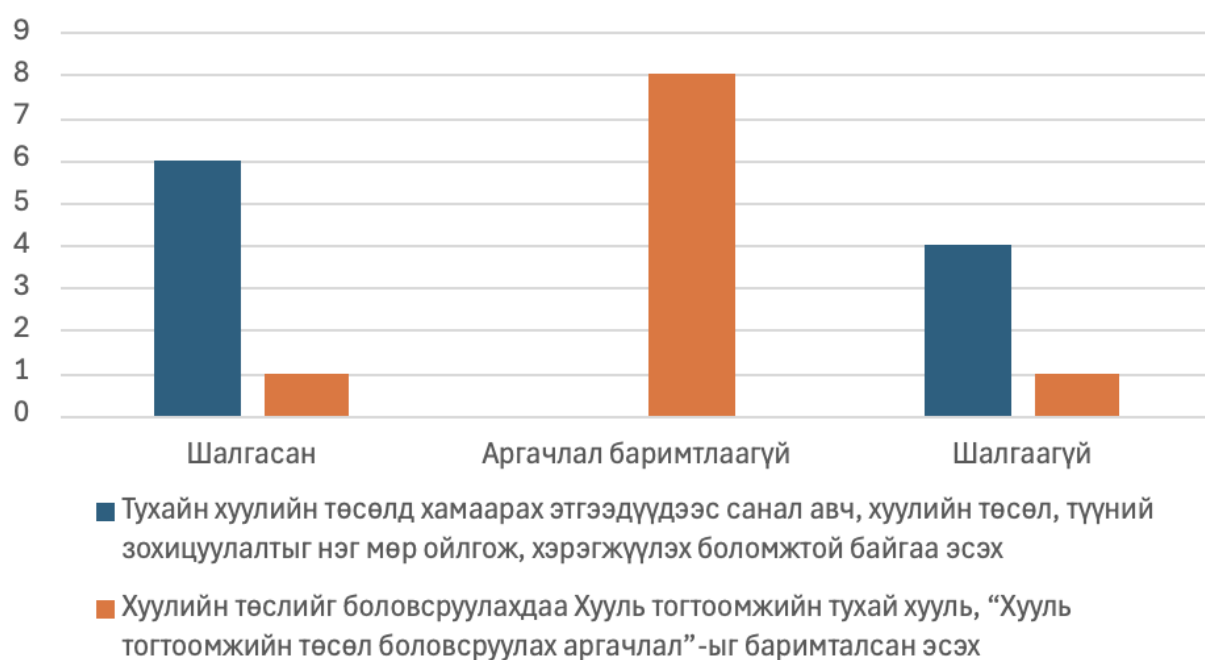
Зураг 27. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ шалгах хэрэгслийг баримталсан байдал

Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцсон байдал

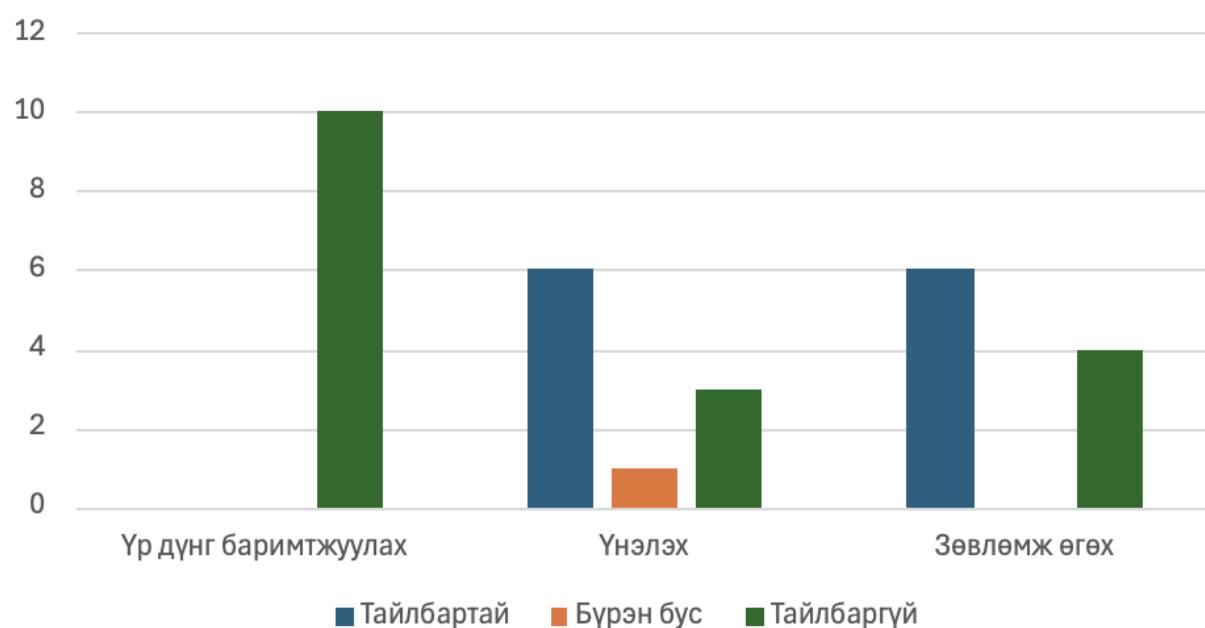
Зураг 28. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ “ойлгомжтой байдал”-ын шалгуурыг шалгасан байдал

Ойлгомжтой байдлыг шалгасан байдал

Зураг 29. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгсөн байдал

Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгсөн байдал

2.9. Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг, 21 дүгээр зүйлийн (ажлын даалгаврын 10 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Ийнхүү судлахдаа хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах шаардлагыг хангаж буй эсэхийг бодитойгоор үнэлэх үүднээс судалгааны ажлыг гүйцэтгэж буй багаас боловсруулсан хавсралт №5-д буй “Холбогдох этгээдээс санал авсан байдлыг үнэлэх шалгуур”-ын боловсруулсан. Эл шалгуурынхаа дагуу 10 хуулийн хувийн хэргийг шалгасан боловч шалгуур бүрд холбогдох мэдээллийг агуулаагүй байсан болно.

Иймд тус хэсгийн судалгааг гүйцэтгэхийн тулд www.forum.parliament.mn сайтаас түүврийн аргаар УИХ-д өргөн мэдүүлсэн хуулиудын дагалдах баримт бичгийг шүүж, дараах 2 хуульд холбогдох судалгааг хийв.

А. Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг УИХ-ын гишүүн Ё.Баатарбилэг санаачлан, боловсруулж 2021 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн.

Тус хуулийг УИХ-д өргөн мэдүүлж, байнгын хороо, чуулганаар хэлэлцэх үеийн тэмдэглэлүүдтэй танилцахад Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлээр зохицуулсан ажиллагааг хийгээгүй талаар тэмдэглэгдсэн байна.

Иймд тухайн тэмдэглэлд туссан мэдээлэлд үндэслэн өмнө дурдсан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дараах байдлаар шалгалаа.

Хүснэгт 12. ТAmX-д холбогдох этгээдээс санал авсан байдал

№	Шалгуур үзүүлэлт	Биелэлт	Тайлбар
а.	Ерөнхийлөгч, Улсын Их хурлын гишүүний санаачилсан хууль тогтоомжийн төсөл	Тийм	
	Улсын Их Хурлаас шийдвэр гаргахаар хууль тогтоомжид заасан болон Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дотоод зохион байгуулалттай холбоотой хууль тогтоомжийн төсөл бол тэмдэглэх	Үгүй	
1.	Засгийн газарт хүргүүлсэн бүрдүүлбэр хангуулж хүргүүлсэн эсэх	Хангагдаагүй	
i	Хууль тогтоомжийн төсөл	Байгаа	

ii	Хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлал	Байгаа	
iii	Хууль тогтоомжийн төслийн танилцуулга	Байгаа	
iv	хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгаа	Байхгүй	
v	тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээ	Байхгүй	
vi	хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн үнэлгээ	Байгаа	
vii	хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлан	Байгаа	
2	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг бэлтгүүлэхээр хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Тодорхойгүй	
3	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Тодорхойгүй	

4	Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллага хууль тогтоомжийн төсөлд өгөх саналыг тухайн хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Тодорхойгүй	
5	4 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх	Тодорхойгүй	
6	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага 4 дэх хэсэгт заасан хугацаа өнгөрсөн өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг дараах шалгуураар бэлтгэж, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн эсэх	Тодорхойгүй	
i	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль болон хууль зүйн бодлогод нийцэж байгаа эсэх	Тодорхойгүй	
ii	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл энэ хуульд заасан шаардлагыг хангасан эсэх	Тодорхойгүй	
7	Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төсөл нь талаарх Засгийн газрын дүгнэлтийг бэлтгэж, хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Тодорхойгүй	

i	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлага	Тодорхойгүй	
ii	Төсвийн тухай хуульд заасан төсвийн бусад шаардлага, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хангаж байгаа эсэх	Тодорхойгүй	
8	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн эсэх	Хэлэлцүүлсэн	
9	Засгийн газар санал, дүгнэлтээ ажлын 30 өдрийн дотор хууль санаачлагчид хүргүүлсэн эсэх	Хүргүүлсэн	
10	9 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх	-	
11	Засгийн газар хууль тогтоомжийн төслийг 6-д заасан шаардлагыг хангаагүй гэсэн дүгнэлт гаргасан бол уг дүгнэлтийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хурлын нэгдсэн хуралдаанд заавал танилцуулсан байх	Танилцуулсан	

Б. Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг УИХ-ын гишүүн С.Чинзориг санаачлан, боловсруулж 2021 оны 5 дугаар сарын 14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн.

Тус хуулийг УИХ-д өргөн мэдүүлж, байнгын хороо, чуулганаар хэлэлцэх үеийн тэмдэглэлүүдтэй танилцахад Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлээр зохицуулсан ажиллагааг хийгээгүй талаар тэмдэглэгдсэн байна.

Иймд тухайн тэмдэглэлд туссан мэдээлэлд үндэслэн өмнө дурдсан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дараах байдлаар шалгалаа.

Хүснэгт 13. ГХтХ-д холбогдох этгээдээс санал авсан байдал

№	Шалгуур үзүүлэлт	Биелэлт	Тайлбар
а.	Ерөнхийлөгч, Улсын Их хурлын гишүүний санаалчилсан хууль тогтоомжийн төсөл	Тийм	
	Улсын Их Хурлаас шийдвэр гаргахаар хууль тогтоомжид заасан болон Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дотоод зохион байгуулалттай холбоотой хууль тогтоомжийн төсөл бол тэмдэглэх	Үгүй	
1.	Засгийн газарт хүргүүлсэн бүрдүүлбэр хангуулж хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
i	Хууль тогтоомжийн төсөл	Үгүй	
ii	Хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлал	Үгүй	
iii	Хууль тогтоомжийн төслийн танилцуулга	Үгүй	
iv	хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгаа	Үгүй	

v	тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээ	Үгүй	
vi	хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн үнэлгээ	Үгүй	
vii	хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлан	Үгүй	
2	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг бэлтгүүлэхээр хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
3	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
4	Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллага хууль тогтоомжийн төсөлд өгөх саналыг тухайн хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
5	4 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх	Үгүй	

6	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага 4 дэх хэсэгт заасан хугацаа өнгөрсөн өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг дараах шалгуураар бэлтгэж, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
i	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль болон хууль зүйн бодлогод нийцэж байгаа эсэх	Үгүй	
ii	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл энэ хуульд заасан шаардлагыг хангасан эсэх	Үгүй	
7	Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төсөл нь талаарх Засгийн газрын дүгнэлтийг бэлтгэж, хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
i	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлага	Үгүй	
ii	Төсвийн тухай хуульд заасан төсвийн бусад шаардлага, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хангаж байгаа эсэх	Үгүй	

8	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн эсэх	Үгүй	
9	Засгийн газар санал, дүгнэлтээ ажлын 30 өдрийн дотор хууль санаачлагчид хүргүүлсэн эсэх	Үгүй	
1 0	9 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх	Үгүй	
1 1	Засгийн газар хууль тогтоомжийн төслийг 6-д заасан шаардлагыг хангаагүй гэсэн дүгнэлт гаргасан бол уг дүгнэлтийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хурлын нэгдсэн хуралдаанд заавал танилцуулсан байх	Үгүй	

2.10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх хянан баталгаажуулалт хийсэн орчуулгыг хавсаргаж буй байдлын судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1.4 дэх заалт (ажлын даалгаврын 13 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

Судалгааны хамрах хугацааны хүрээнд олон улсын гэрээг соёрхон баталсан хуулийн хувийн хэргээс зохих хэмжээнд хийсэн тэмдэглэл, УИХ-ын Цахим хэлэлцүүлэг <https://forum.parliament.mn/> хуудас ашиглан бүрдүүлэв.

Хүснэгт 14. Олон улсын гэрээ соёрхон баталсан хуульд орчуулга хийх шалгуурыг хангасан байдал

	Олон улсын гэрээ	Олон улсын гэрээний нэр	Батлагдсан огноо	ОУГ-ний хэл	Орчуулга буй эсэх	Өргөн барьсан	Хянан баталгаажуулсан
--	------------------	-------------------------	------------------	-------------	-------------------	---------------	-----------------------

	баталсан хууль						ГХЯ	ХЗДХ Я
1	ГЭРЭЭ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Цөмийн зэвсгийг хориглох тухай гэрээ	2021.10. 22	англи	+	ЗГХЭГ	+	-
2	ЗЭЭЛИЙН ХЭЛЭЛЦЭ ЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Монгол Улс болон Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк хооронд 2021 оны 07 дугаар сарын 21-ний өдөр байгуулсан "Ковид-19 цар тахлын эсрэг вакцинжуулал тын арга хэмжээ төсөл"	2021.10. 14	англи	--	ЗГХЭГ	--	--
3	НЭМЭЛТ ПРОТОКО Л СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Дэлхийн шуудан холбооны дүрмийн 10 дугаар нэмэлт протокол	2021.03. 26	англи	+	ЗГХЭГ	+	-

4	ЗЭЭЛИЙН ХЭЛЭЛЦЭ ЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Монгол Улс, Дэлхийн Банкны Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк болон Олон улсын хөгжлийн ассоциаци хооронд 2023 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдөр байгуулсан "Монгол Улсын тээврийн холболт болон логистикийг сайжруулах төсөл"-ийн Зээлийн хэлэлцээр	2023.12. 15	англи	--	+	+	--
5	ПРОТОКО Л СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	"Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол"	2023.03. 23	англи	+	ЗГХЭГ	+	-
6	ПРОТОКО Л СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт,	2023.03. 23	англи	+	ЗГХЭГ	+	-

		өөрчлөлт оруулах тухай Протокол						
7	ХЭЛЭЛЦЭ ЭР СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ	Дугуйт тээврийн хэрэгслүүд, тэдгээрт суурилуулан ашиглаж болох тоног төхөөрөмж, эд ангид зориулсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын уялдуулан тохируулсан техникийн дүрмийг хэрэглэх болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын эдгээр дүрэмд үндэслэн олгосон баталгааг харилцан хүлээн зөвшөөрөх нөхцөлийн тухай хэлэлцээр		англи	+	ЗГХЭГ	+	-
- мэдээлэл байхгүй								
-- шаардлагагүй								

2.11. Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 45 дугаар зүйл (ажлын даалгаврын 14 дэх хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

45.1 дэх хэсэгт зааснаар Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь мэдээлэл, лавлагаа өгөх зорилгоор Монгол Улсын хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн нэгдсэн санг цаасан болон цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх, хууль тогтоомжийг системчлэх ажлыг хариуцан зохион байгуулна. Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болох Хууль зүй, дотоод хэргийн яам нь батлагдсан хууль тогтоомжийн эх бичвэрийг цаасан хэлбэрээр хадгалдаг (зөвхөн тухайн хуулийг хэвлэмэл байдлаар), үүнд хуулийн хувийн хэрэг ордоггүй байна.

Хууль тогтоомжийн цахим сан өөр газар байгаа эсэх тухайд 8 байгууллагыг судлахад Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын хуудсанд хууль тогтоомжийн (өөрөөр эрх зүйн актын) булан байхгүй, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Гадаад харилцааны яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Улсын Дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газрын цахим хуудсан дахь холбогдох хууль тогтоомжийн булан нь эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем рүү зааж байна.¹ Харин Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн цахим хуудсанд хууль тогтоомжийн сан байх ба үүнд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцийн тухай хууль, Үндсэн хуулийн Цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хууль, Үндсэн хуулийн Цэцийн шийдвэр байна. Энэ нь өмнөх байгууллагууд шигээ Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем – Легалинфо руу шууд заахгүй буюу эдгээрийг <https://www.conscourt.gov.mn/> цахим хуудсандаа байршуулсан байна.

45.2 дахь хэсгийн дагуу тус санд Монгол Улсын олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийг соёрхон баталсан тухайн гэрээний хамт оруулна. Судалгааны хүрээнд хамаарах соёрхон батласан долоон (7) олон улсын гэрээ байгаа бөгөөд эдгээрээс хууль тогтоомжийн цахим сан байрших эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан (Легалинфо)-аас шүүхэд дараах үр дүн харагдаж байна (дор буй хүснэгтийг үз).

№	Соёрхон батласан олон улсын гэрээ (2017 оноос хойш)	Хууль тогтоомжийн нэгдсэн санд соёрхон батлах тухай хууль байгаа эсэх	Соёрхон батласан гэрээний бичвэр байгаа эсэх
1	Цөмийн зэвсгийг хориглох тухай гэрээ	Байхгүй	Байхгүй
2	Монгол Улс болон Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк хооронд 2021 оны 07 дугаар сарын 21-ний өдөр байгуулсан "Ковид-19 цар тахлын эсрэг вакцинжуулалтын арга хэмжээ төсөл" зээлийн хэлэлцээр	Байна (Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хууль (2021.10.14))	Байхгүй
3	Дэлхийн шуудан холбооны дүрмийн 10 дугаар нэмэлт протокол	Байхгүй	Байхгүй
4	Монгол Улс, Дэлхийн Банкны Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк болон Олон улсын хөгжлийн ассоциаци хооронд 2023 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдөр байгуулсан "Монгол Улсын	Байхгүй	Байхгүй

¹ <https://www.parliament.mn/>; <https://cabinet.gov.mn/>; <http://mfa.gov.mn/>; <https://mojha.gov.mn/>; <https://www.supremecourt.mn/mn/>; <https://prosecutor.mn/main>

	тээврийн холболт болон логистикийг сайжруулах төсөл"-ийн Зээлийн хэлэлцээр		
5	Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол	Байхгүй	Байхгүй
6	Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол	Байхгүй	Байхгүй
7	Дугуйт тээврийн хэрэгслүүд, тэдгээрт суурилуулан ашиглаж болох тоног төхөөрөмж, эд ангид зориулсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын уялдуулан тохируулсан техникийн дүрмийг хэрэглэх болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын эдгээр дүрэмд үндэслэн олгосон баталгааг харилцан хүлээн зөвшөөрөх нөхцөлийн тухай хэлэлцээр	Байхгүй	Байхгүй

Хууль тогтоомжийн цахим санг Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд хариуцан байршуулахаар хуулийн 45.3 дахь хэсэгт заасан. Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан нь бидний дээр дурдсан Легалинфо болно. 2024 оны 11 дүгээр сарын 27-ны өдрийн байдлаар энэ санд Монгол Улсын хууль 924, УИХ-ын тогтоол 2397, Монгол Улсын олон улсын гэрээ 683 байна.² Хуулийн энэ хэсэгт 2023 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдрийн хуулиар өөрчлөлт орсон байна. Ингэснээр “Тус санг бүрдүүлэх, ашиглах журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.” гэсэн зохицуулалт энэ хэсэгт нэмэгджээ. Өмнө нь зөвхөн “Хууль тогтоомжийн цахим санг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх зүйн мэдээллийн албан ёсны цахим хуудсанд байршуулна.” гэж заасан байсан. Сан бүрдүүлэх, ашиглах журам хараахан батлагдаагүй байна.

Мөн зүйлийн 4 дэх хэсэг (45.4)-т “эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан нь хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хууль тогтоомжийн төслийг Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх, уялдааг шалгах боломжтой мэдээллийн шинэ технологид тулгуурласан шийдэл бүхий байна.” гэж заажээ. Энэ хэсгийг 2024 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар нэмсэн байна. Энэ хэсгийг хуульд шинээр нэмснээс хойш 6 сар орчим болж байна. Одоогоор тус сан нь “эрх зүйн актын төрлөөр”, “агуулгын ангилагчаар”, “засгийн газар - яамаар ” эрх зүйн актуудыг харуулна. Мөн хуулийн тодорхой зүйл, заалтад нэмэлт, өөрчлөлт орсон, зүйл, заалт хүчингүй болсон бол тухайн зүйл, заалтын харалдаа зүүн талын тэмдэглэгээн дээр дарвал өмнөх зүйл, заалт харагдаж байна. Үүнээс гадна хуулийн тодорхой заалт нэгдсэн сан доторх ямар хууль, УИХ-ын тогтоол, Засгийн газрын тогтоолтой холбогдохыг үзэж болох тохиргоо байна.

2.12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа

² <https://legalinfo.mn/mn>

Энэ хэсгээр ажлын даалгаварт тусгагдсан буюу судалгааны ажлын “үнэлгээг хийх хүрээ хязгаар” болох Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэг (ажлын даалгаврын 15 дахь хэсэг)-ийн холбогдох судалгааг авч үзнэ.

ХТТХ-ийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт зааснаар тус хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болох зохицуулалттай.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийг 2015 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр батлаж, улмаар 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс дагаж мөрдөж байна. Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем - Легалинфогоос шүүлт хийхэд 2017 оноос хойш батлагдсан 140 хууль байна.

2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй 140 хуульд хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийгдсэн эсэхийг шалгахад дараах үр дүн харагдаж байна. ХТТХ-ийн 49 дүгээр зүйлийн 49.3 дахь хэсэгт зааснаар Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн нь “эрүү, иргэн, захиргаа, зөрчлийн эрх зүйн салбарын нийтлэг харилцаа”-д хамаарах чиглэлээр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлгээг хэрэгжүүлдэг. Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн нь 2016-2023 онд 35 [хүчин төгөлдөр] хуульд хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийсэн байна. Эндээс 2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй ямар хуулиудад ийм судалгаа хийгдсэн байна вэ гэдгийг нягтлан үзэхэд Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль гэсэн 4 хуулийн хэрэгжилтэд үр дагаврын үнэлгээг хийсэн байна (ЗГ-ын 2006 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан аргачлалын дагуу). Өөрөөр хэлбэл Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн хийсэн хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний дийлэнх хэсгийг 2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй гэхээсээ үүнээс өмнө хүчин төгөлдөр болж үйлчилэн буй хуулиуд эзлэж байна. Доорх хүснэгтэд 2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй хуулиудыг жагсаан хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийгдсэн тохиолдолд тэмдэглэгээ хийв.

Хүснэгт 15. Хууль тогтоомжийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш дагаж мөрдөгдсөн хуулиудад хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийсэн байдал

№	Хуулийн нэр	Дагаж мөрдсөн огноо	Хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийгдсэн эсэх
1.	АВТО ЗАМЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	
2.	АЛДАР ЦОЛТОН АХМАД НАСТАНД ТӨРӨӨС НЭМЭГДЭЛ, ХӨНГӨЛӨЛТ ОЛГОХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	-
3.	АРБИТРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-02-27	-
4.	АХМАД НАСТНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	

5.	ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛТЭЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-02-01	
6.	ДОТООДЫН ЦЭРГИЙН ТУХАЙ	2017-09-01	
7.	ЗӨВЛӨЛДӨХ САНАЛ АСУУЛГЫН ТУХАЙ	2017-03-12	
8.	ЗӨРЧИЛ ШАЛГАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ	2017-07-01	2018 (ХЗҮХ)
9.	ЗӨРЧЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	2018 (ХЗҮХ)
10.	ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН ТУХАЙ	2017-01-01	
11.	МОНГОЛ УЛСЫН 2017 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2017-01-01	
12.	МОНГОЛ УЛСЫН ХИЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-02-01	
13.	МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН БАНКНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-04-01	
14.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2017 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2017-01-01	
15.	НЯЛХ, БАЛЧИР ХҮҮХДИЙН ХҮНСНИЙ ТУХАЙ	2017-07-01	
16.	ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭНИЙ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-01-01	
17.	ОРГАНИК ХҮНСНИЙ ТУХАЙ	2017-01-01	
18.	ПРОКУРОРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	

19.	ТӨРИЙН БОЛОН АЛБАНЫ НУУЦЫН ТУХАЙ	2017-09-01	
20.	УСАН ЗАМЫН ТЭЭВРИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	
21.	ХӨДЛӨХ ЭД ХӨРӨНГӨ БОЛОН ЭДИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН БАРЬЦААНЫ ТУХАЙ	2017-03-01	
22.	ЦАГДААГИЙН АЛБАНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-03-02	
23.	ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	
24.	ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	2018 (ХЗҮХ); 2022 (ХЗҮХ, Эрүүгийн хуулийн 17.12); 2022 (Эрүүгийн хуулийн аутентик тайлбартай зарим зохицуулалт (Хулгайн гэмт хэрэг - Эрүүгийн хуулийн 17.1))
25.	ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2017-07-01	2018 (ХЗҮХ)
26.	БАНКНЫ САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТУХАЙ	2018-06-22	
27.	БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-01-01	
28.	ДОНОРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-01-19	
29.	ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ	2018-01-01	
30.	ИРГЭНИЙ УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-06-21	
31.	МАЛ, АМЬТНЫ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУХАЙ	2018-06-01	

32.	МАЛЫН ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ	2018-06-01	
33.	МОНГОЛ УЛСЫН 2018 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2018-01-01	
34.	МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2020-2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ	2018-06-25	
35.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2018 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2018-01-01	
36.	ОРОН НУТГИЙН ХАМГААЛАЛТЫН ТУХАЙ	2018-06-27	
37.	СТАНДАРТЧИЛАЛ, ТЕХНИКИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, ТОХИРЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ИТГЭМЖЛЭЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-07-01	
38.	УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-06-21	
39.	ҮНДЭСНИЙ ТӨЛБӨРИЙН СИСТЕМИЙН ТУХАЙ	2018-01-01	
40.	ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-11-01	
41.	ЭД ХӨРӨНГИЙН ЭРХИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2018-11-01	
42.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2018 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2018-01-01	
43.	ЭХ, ЭЦЭГ, ОЛОН ХҮҮХЭДТЭЙ ӨРХ ТОЛГОЙЛСОН ЭХ, ЭЦЭГТ ТЭТГЭМЖ ОЛГОХ ТУХАЙ	2018-01-01	
44.	БАГШИЙН ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ	2019-01-01	
45.	БАЯЖУУЛСАН ХҮНСНИЙ ТУХАЙ	2019-12-31	

46.	МОНГОЛ УЛСЫН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2019-01-01	
47.	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ	2019-12-23	
48.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2019-01-01	
49.	СОГТУУРАХ, МАНСУУРАХ ДОНТОЙ ХҮНИЙГ ЗАХИРГААНЫ ЖУРМААР АЛБАДАН ЭМЧЛЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2019-01-01	
50.	ТӨРИЙН АЛБАНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2019-01-01	
51.	ҮЙ ОЛНООР ХӨНӨӨХ ЗЭВСЭГ ДЭЛГЭРҮҮЛЭХ БОЛОН ТЕРРОРИЗМТОЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2019-10-10	
52.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2019 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ		
53.	АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-01-01	
54.	АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, СУМ, ДҮҮРГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ	2020-02-14	
55.	АРХИВ, АЛБАН ХЭРЭГ ХӨТЛӨЛТИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-12-01	
56.	ГЭМТ ХЭРЭГ, ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-01-01	
57.	ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛИЙН ХООЛ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ	2020-09-01	
58.	ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУСГАЙ САНГИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-01-01	

59.	КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР /КОВИД-19/- ЫН ЦАР ТАХЛААС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, ТЭМЦЭХ, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ	2020-04-29	
60.	МОНГОЛ УЛСЫН 2020 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2020-01-01	
61.	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН СОНГУУЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга	2020-12-30	
62.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2020 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2020-01-01	
63.	ӨРГӨН НЭВТРҮҮЛГИЙН ТУХАЙ	2020-07-01	
64.	ОЮУНЫ ӨМЧИЙН ТУХАЙ	2020-12-01	
65.	ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-01-01	
66.	ТӨРИЙН АУДИТЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-06-01	
67.	ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2020-01-01	
68.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2020 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2020-01-01	
69.	БАНК, ЭРХ БҮХИЙ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН МӨНГӨН ХАДГАЛАМЖ, МӨНГӨН ХӨРӨНГИЙН ШИЛЖҮҮЛЭГ, ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2021-07-01	
70.	ГААЛИЙН АЛБАН ТАТВАРЫГ ХӨНГӨЛӨХ ТУХАЙ	2021-04-23	
71.	ГАЗРЫН ТОС БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ	2021-03-29	

72.	ЗОХИОГЧИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2021-05-06	
73.	МАЛЫН ТОО ТОЛГОЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ	2021-01-01	
74.	МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2021-01-01	
75.	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧӨӨР СОНГОГДСОН ГЭЖ ҮЗЭЖ БҮРЭН ЭРХИЙГ НЬ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ	2021-06-11	
76.	МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2023-2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ	2021-05-13	
77.	МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2021-03-01	
78.	МУЗЕЙН ТУХАЙ	2021-01-29	
79.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2021-01-01	
80.	ӨРШӨӨЛ ҮЗҮҮЛЭХ ТУХАЙ	2021-07-06	
81.	ХОРШООНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2021-05-06	
82.	ХҮНИЙ ЭРХ ХАМГААЛАГЧИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ	2021-07-01	
83.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2021 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2021-01-01	
84.	АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ШИЛЖИЛТ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-07-01	
85.	ГЕНЕТИК НӨӨЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ	2022-06-01	

86.	ГОЛ НЭР ТӨРЛИЙН ЗАРИМ БАРАА, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ҮНИЙН ӨСӨЛТ, ХОМСТООС СЭРГИЙЛЭХ, СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ	2022-04-22	
87.	ДАЛАЙ АШИГЛАХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-07-01	
88.	ИРЭЭДҮЙН ӨВ САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2022-01-01	
89.	КИБЕР АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ	2022-05-01	
90.	КИНО УРЛАГИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ	2022-01-01	
91.	МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2022-01-01	
92.	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-01-01	
93.	МОНГОЛ УЛСЫН НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-01-01	
94.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2022-01-01	
95.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛЭЭ ӨӨРӨӨ ХАРИУЦАН ТӨЛСӨН ЗАРИМ ДААТГУУЛАГЧИЙН ШИМТГЭЛИЙН 50 ХУВИЙГ БУЦААН ОЛГОХ ТУХАЙ	2022-04-29	
96.	НИЙТИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-05-01	
97.	НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ ТУХАЙ	2022-04-29	
98.	СОЁЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-01-01	

99.	ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ҮР, СОРТЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-01-01	
100.	ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ТУХАЙ	2022-04-29	
101.	ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ТЕХНОЛОГИЙН ПАРКИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-08-01	
102.	ХӨДӨЛМӨРИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-01-01	
103.	ХҮНИЙ ХУВИЙН МЭДЭЭЛЭЛ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-05-01	
104.	ХУУЛЬ ЗҮЙН ТУСЛАЛЦААНЫ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-10-01	
105.	ЦАХИМ ГАРЫН ҮСГИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-05-01	
106.	ЭРДЭНЭСИЙН САНГИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2022-06-01	
107.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2022 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2022-01-01	
108.	ЗАСГИЙН ГАЗАР ДАХЬ ХЯНАЛТЫН ТУХАЙ	2023-01-01	
109.	ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2023-01-01	
110.	МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2023-01-01	
111.	МӨНГӨН ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ЗОХИЦУУЛАХ ТУХАЙ	2023-03-01	
112.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2023-01-01	

113.	СОГТУУРУУЛАХ УНДААНЫ ЭРГЭЛТЭД ХЯНАЛТ ТАВИХ, АРХИДАН СОГТУУРАХТАЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2023-01-01	
114.	ТӨРӨӨС ОЛГОХ УРАМШУУЛЛААС ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОЛОН НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛ СУУТГАН ТӨЛӨХ ТУХАЙ	2023-10-01	
115.	ТӨР, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ТҮНШЛЭЛИЙН ТУХАЙ	2023-12-31	
116.	УУЛ УУРХАЙН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ БИРЖИЙН ТУХАЙ	2023-06-30	
117.	ХӨРӨНГИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2023-01-01	
118.	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТӨРӨЛЖСӨН БАНКНЫ ТУХАЙ	2023-03-01	
119.	ШҮҮХ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2023-01-01	
120.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2023-01-01	
121.	ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ТУХАЙ	2024-07-10	
122.	ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЦИЙН ТУХАЙ	2024-07-10	
123.	ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
124.	МАЛ, АМЬТНЫ ЭМ, ТЭЖЭЭЛИЙН НЭМЭЛТИЙН ТУХАЙ	2024-10-01	
125.	МАЛЧИН, ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧИЙН ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛЫН ШИМТГЭЛИЙГ НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ	2024-01-01	

126.	МОНГОЛ УЛСЫН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2024-01-01	
127.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
128.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ ТЭТГЭВРИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
129.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
130.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ОСОЛ, МЭРГЭЖЛЭЭС ШАЛТГААЛСАН ӨВЧНИЙ ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖ, ТӨЛБӨРИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
131.	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2024-01-01	
132.	НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ	2024-04-01	
133.	НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТЫН ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ТҮГЖРЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ, ГЭР ХОРООЛЛЫГ ОРОН СУУЦЖУУЛАХ ТУХАЙ	2024-01-01	
134.	ТӨМӨР ЗАМЫН ТЭЭВРИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
135.	ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХУДАЛДАН АВАХ ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	
136.	УЛАМЖЛАЛТ МАЛ АЖ АХУЙД ТУЛГАМДАЖ БАЙГАА УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТӨӨС ШАЛТГААЛСАН СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ	2024-04-24	
137.	УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-01-01	

138.	ХҮҮХЭД ХАМГААЛЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-09-01	
139.	ЭМ, ЭМНЭЛГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/	2024-10-01	
140.	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	2024-01-01	

III. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Энэ үе шатанд үнэлгээний ажлыг эцэслэн (1) цуглуулсан мэдээллийг үнэлэх, (2) тогтоосон шалгуур үзүүлэлт болон харьцуулах хэлбэрийг ашиглан үнэлэх гэсэн дарааллыг баримтлан үр дүнг нэгтгэн дүгнэж зөвлөмж боловсруулав.

Тус хэсгийг боловсруулахдаа өмнөх “хэрэгжүүлэх шат”-нд үнэлгээний ажлыг эцэслэн, үр дүнг нэгтгэн дүгнэж зөвлөмж боловсруулав.

3.1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа

Энэ хэсэгт судалгааны үр дүнг давхардуулахгүй байх зорилгоор Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалт, 5 дугаар зүйлийн 5.1-ийг нэгтгэж авч судаллаа.

Ажлын даалгаварт өгөгдсөн хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаар МУИХтХ, ХТтХ-аас гадна бусад хуулиар хэрхэн зохицуулсныг тодруулах үүднээс холбогдох хууль тогтоомжийг судлан үзсэн. Энэ хүрээнд МУҮХ, МУҮХНӨӨЖтХ, МУИХтХ, УИХЧХДтХ, МУЗГтХ, МУЕтХ, ХТтХ зэрэг нийт 7 хууль шууд хамаарч байна.

Дурдсан хуулиудад хууль санаачлагч хийгээд хууль санаачлах эрх, түүний хүрээ, хязгаарыг заан тодорхойлжээ.

МУҮХ-ийн 26.1-д “**Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар** хууль санаачлах эрх эдлэх бөгөөд энэхүү эрхийн хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтооно.” гэж хууль санаачлах эрхтэй 3 субъектийг нэрлэн зааж, хууль санаачлагч тус бүрийн хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг тодорхойлжээ. Иймд дурдсан субъект тус бүрээр авч үзлээ. Энэ асуудлыг авч үзэхээс өмнө “хууль санаачлах эрх” нэр томъёоны хууль зүйн утгыг тодруулъя.

ХТтХ-ийн 2 дугаар зүйлийн 2.1.2 дахь заалтад “хууль санаачлах эрх” гэдгийг УИХтХ-ийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн энэ хуулийн 2.1.1-д заасан этгээдээс мэргэжлийн түвшинд боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг” хэлнэ хэмээн тодорхойлсон байна.

Эндээс дараах 3 гол шаардлага урган гарч буй. 1) Хууль санаачлах эрхтэй субъект нь УИХ-ын гишүүн, ЗГ, Ерөнхийлөгч байх, 2) эдгээр субъект хуулийн төслийг мэргэжлийн түвшинд боловсруулсан байх, 3) субъект тус бүр хуульд заасан хүрээ, хязгаарын хүрээнд хууль тогтоомжийн төсөл санаачлах.

1) Үндсэн хууль болон бусад холбогдох хуулийн зохицуулалтаас харвал өдгөө нийт хууль санаачлагч 128 субъект байна.

2) Мэргэжлийн түвшинд боловсруулах гэдгийг Б.Чимид багш “хуулийн төслийг хууль зүйн шинжлэх ухааны үндсэн дээр хууль зүйн хэл, техник, хуулиар тогтоосон технологийн горимыг баримтлан мэргэшсэн хуульч боловсруулдаг. Ингэхдээ бусад шинжлэх ухааны ололт, туршлагыг ашиглана, олон түмнийг аль болох оролцуулж, зүй ёсны санаа бодлыг тусгана. Хэрэв мэргэшлийн боловсруулалтыг үгүйсгэвэл хуулиудад зөрчил, давхардал, хийдэл гарч, нэг мөр хэрэглэх аргагүй болно” [Б.Чимид. Үндсэн Хуулийн мэдлэг. УБ., 2008, 188 дахь тал] хэмээн тодорхойлсон.

Тэрээр мөн хууль санаачлах, хууль боловсруулах гэх ойлголтын ялгааг тодруулж, “Хуулийн төслийг судалж Улсын Их Хуралд хэлэлцүүлэхээр оруулах бүрэн эрхийг” буюу “хууль гаргахыг сэдэх, нэгэнт боловсруулсан хуулийн төслийг хянаж, нийгмийн хэрэгцээ, үзэл баримтлал, уг чанарыг судлан дүгнээд хэрэгцээтэй

бөгөөд шаардлага хангасан гэж үзвэл УИХ-д хэлэлцүүлэхээр оруулах эрх зүйн чадамж гэсэн утга, багтаамжтай” гэжээ. Үүнтэй агуулга ижил тодорхойлолтыг бусад судалгааны бүтээлээс [Г.Совд нар. *Үндсэн хуулийн тайлбар*. УБ., 2000; С.Нарангэрэл. *Эрх зүйн эх толь бичиг*. УБ., 2011; Н.Лүндэндорж. *Монгол Улсын Үндсэн хуулийн шинжлэх ухааны тайлбар*. УБ., 2022 гэх мэт] мөн харж болно. Тэгэхээр хууль санаачлах эрх гэдгийг дурдсан субъектүүдээс нийгэмд шаардлагатай байгаа харилцааг олж, тэрхүү харилцааг зохицуулах хуулийн төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлж, тухайн асуудлаар хууль тогтоох үйл ажиллагааг эхлүүлэх эрх хэмээн ойлгож болно. Ийнхүү өргөн мэдүүлэхдээ тухайн хуулийн төслийг мэргэжлийн түвшинд буюу хуульчид, салбарын мэргэжилтнүүдийн оролцоотойгоор боловсруулах нь 2)-д заасан мэргэжлийн түвшинд боловсруулах шаардлагыг хангасан байхыг ойлгож байна.

Эндээс 3) дахь шаардлага буюу аль субъект ямар хуулийн төслийг санаачлах вэ? гэдэг асуулт гарч ирнэ. Үүнтэй холбоотой суурь зохицуулалтыг 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр тусгасан. Энэ нь нэг талаас эрх мэдлийн чиг үүргийн хуваарилалт, зохицол, нөгөө талаас хууль санаачлагчийн дур зоргыг хазаарлахтай холбоотой.

Иймд өмнө дурдсан шууд хамаарч буй 7 хуулийн хүрээнд хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг хэрхэн зохицуулсныг хууль санаачлагч тус бүрээр авч үзье.

Улсын Их Хурлын гишүүн

Үндсэн хуулийн 26.1-д зааснаас харвал Улсын Их Хурлын гишүүн нь хууль санаачлах эрхтэй субъектийн нэг бөгөөд уг эрхээ тодорхой хүрээ, хязгаарын дотор хэрэгжүүлэхээр байна.

УИХтХ-ийн 36.1.1-д **Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийн төслийг зөвхөн Улсын Их Хурлын гишүүн санаачлахаар** зохицуулсан ба бусад хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх, Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх, батлахдаа дагалдах хэлбэрээр Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийг өөрчлөхийг хориглоно гэж заасан. Түүнчлэн тус хуулийн 36.2-т Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн **36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно** гэж зохицуулсан байна. Энэ нь **бусад хуульд заасан хүрээ, хязгаарын дотор бусад асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүд хууль санаачлах** эрх нь нээлттэй байгааг илэрхийлж буй.

Үүний хүрээнд Улсын Их Хурлын гишүүн хууль санаачлах эрхийн хүрээ хязгаарыг бусад хуульд зохицуулсан зохицуулалтаас харвал дараах 2 хуульд хуульчлан зохицуулжээ.

1) УИХЧХДтХ-ийн 95.7-д “Гишүүн нийтийн өргөдөлд хамаарах асуудлаар холбогдох хуулийн төсөл санаачилж болох ба Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан хүрээ, хязгаарыг баримтална”,

2) ХТтХ-ийн 5.1-д “Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.” гэж тус тус заасан байна.

Мөн УИХтХ-ийн 36.4-д “Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.” гэж заасан. Энэ нь УИХ-ын гишүүн дурдсан зарчмыг баримталж тодорхой асуудлаар хуулийн төсөл санаачилж болох эрх нээлттэй байгааг харуулж байна.

Түүнчлэн УИХ-ын гишүүн Үндсэн хууль болон МУҮХНӨОЖТХ-д заасны дагуу Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачлах эрхтэй. Энэ асуудлыг МУҮХ-ийн 68.1, МУҮХНӨОЖТХ-ийн 8 дугаар зүйлээр зохицуулсан. Үүнд:

Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачлах

8.1.Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 5.2.2-т [5.2.2.Үндсэн хуулийн Нэг, Хоёр, Гурав, Дөрөвдүгээр зүйл, Тавдугаар зүйлийн 1-3 дахь хэсэг, Зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Наймдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Аравдугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Арван хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Арван дөрөв, Арван тав, Арван ес, Хорин хоёрдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Гучин наймдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дөчин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Дөчин долдугаар зүйл, Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Жаран найм, Жаран есдүгээр зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж үл болно;] зааснаас болон дор дурдсанаас бусад асуудлаар Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл санаачилж болно:

8.1.1.Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуулийн болон бүрэн эрхийн хугацааг сунгах;

8.1.2.Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг өргөтгөх, үүрэг, хариуцлагыг сулруулах;

8.1.3.гүйцэтгэх болон шүүх эрх мэдлийн тодорхой бүрэн эрхийг олж авах.

8.2.Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 8.1-д заасан төслийг Улсын Их Хурлын бусад гишүүнтэй хамтран санаачилж болно.

Дээрхээс үзвэл УИХ-ын гишүүний санаачлах хуулийн төслийн хүрээ, хязгаарыг дараах байдлаар тогтоосон байна.

Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийн төслийг, мөн бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно, гэхдээ тэр нь **бусад хуульд заасан хүрээ, хязгаарын дотор** байна. Өөрөөр хэлбэл, УИХ-ын гишүүний санаачлах хуулийн төслийн хүрээ, хязгаар ЗГ, Ерөнхийлөгчийн санаачлах хуулийн төслийн хүрээгээр хязгаарлагдана.

Хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хуулиудаас харвал УИХ-ын гишүүн нь "... нийтийн өргөдөлд хамаарах асуудлаар холбогдох хуулийн төсөл санаачлах"-аас өөр хүрээ, хязгаарыг тогтоогоогүй байна.

Хэдийгээр өөр хуульд хүрээ, хязгаарыг тогтоогоогүй ч УИХТХ-ийн 36 дугаар зүйлд заасан хүрээ, хязгаарыг баримталж, түүний хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болох нь нээлттэй.

Товчоор хэлбэл УИХ-ын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хуулийн төсөл болон УИХ-ын бусад шийдвэрийн төслийг зөвхөн УИХ-ын гишүүн санаачлахаар байна.

Үүний хүрээнд УИХТХ-д хууль санаачлагчийн эрхийн хүрээ, хязгаарыг тогтоосон агуулга бүхий нэмэлт, өөрчлөлт орсноос хойш буюу 2021 оны 1 сараас хойш 2024 оны 8 дугаар сар хүртэлх хугацаанд өргөн мэдүүлсэн нийт 37 хуулийн төсөл байна. Үүний 14-г УИХ-ын гишүүн дангаар болон хамтран санаачилж, өргөн мэдүүлжээ. 6-г нь ямар субъект санаачилж өргөн мэдүүлсэн нь тодорхойгүй байна. Гэхдээ холбогдох Байнгын хорооноос оруулж ирснийг үзвэл УИХ-ын гишүүн дангаар болон хамтран өргөн мэдүүлсэн гэж үзэх боломжтой.

Ерөнхийлөгч

Үндсэн хуулийн 26.1-д зааснаас харвал Ерөнхийлөгч нь хууль санаачлах эрхтэй субъектын нэг бөгөөд уг эрхээ мөн тодорхой хүрээ, хязгаарын дотор хэрэгжүүлнэ. Тэрхүү хүрээ, хязгаарыг Үндсэн хууль, ХТтХ, УИХтХ болон МУЕтХ-аар тодорхой заажээ.

УИХтХ-ийн 36.2-д “Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, ... энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно.”, 36.3-д “Ерөнхийлөгч хууль санаачлахдаа Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг баримтална.”, 36.4-д “Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.” хэмээн тус тус заасан.

2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр 33.4 дэх хэсэгт өмнө нь “Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно” гэж байсныг “Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн энэ зүйлд заасан хүрээнд хуулиар олгож болно.” гэж өөрчилсөн. Өмнөх зохицуулалтын хүрээ хэт өргөн байсныг нэмэлт, өөрчлөлтөөр ихээхэн хязгаарласан нь нэг талаар ач холбогдолтой боловч нөгөө талаар хэт хязгаарласан байх талтай.

Энэ өөрчлөлтөөр ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг Үндсэн хууль болон бусад хуулиар ялгаатай байдлаар тогтоох үндэс бүрдсэн гэж үзэж болно. Өөрөөр хэлбэл, ерөнхийлөгчийн үндсэн бүрэн эрхийг Үндсэн хуулиар, тодорхой бүрэн эрхийг бусад хуулиар тодорхойлсон байна.

Дээр дурдсан УИХтХ-ийн 36.3-т Ерөнхийлөгч хууль санаачлахдаа Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг баримтална гэж заасан нь Үндсэн хуулийн 33.4 дэх зохицуулалт нь Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн Үндсэн хуулийн 33 дугаар зүйлд заасан хүрээнд хуулиар олгож болох агуулгатай. Тэгэхээр ерөнхийлөгчийн хууль санаачлах бүрэн эрхийн хүрээ нь Үндсэн хуулийн 26, 33 дугаар зүйл юм.

Ерөнхийлөгчийн хууль санаачлах эрхийн талаар МУЕтХ-ийн 12 дугаар зүйлийн 12.6 дахь хэсэгт “Хууль санаачлах бүрэн эрхийнхээ дагуу боловсруулсан хуулийн болон түүнтэй холбогдох шийдвэрийн төслийг хууль тогтоомжид заасны дагуу Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлнэ” гэж заасан.

Ерөнхийлөгч Үндсэн хууль, бусад хуулиар олгогдсон хууль санаачлах эрхийн хувьд хуульд заасан хүрээ, хязгаарын хүрээнд нэг ч хууль санаачлан өргөн мэдүүлээгүй байна.

Засгийн газар

Засгийн газрын хувьд МУҮХ, УИХтХ, УИХЧХДтХ, МУЗГтХ, ЕтХ, ХТтХ зэрэг хууль санаачлах эрх бүхий субъектүүдийн хууль санаачлах эрхэд хүрээ, хязгаар тогтоох нийтлэг зохицуулалтыг агуулсан хуулиас гадна МУЗНДНТУтХ-аар хүрээ, хязгаар тогтоосон байгаагаараа онцлог байна.

МУҮХ-аар Засгийн газрын хууль санаачлах онцгой эрхтэй нь холбоотойгоор зарим хүрээ, хязгаарыг шууд зохицуулсан байна. Тодруулбал, МУҮХ-ийн 39.3-т “Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ. Ерөнхий сайд энэ асуудлыг Ерөнхийлөгчтэй долоо хоногийн дотор зөвшилцөж чадаагүй бол Улсын Их Хуралд өөрөө өргөн мэдүүлнэ” гэж заасан байна. Эндээс харвал, Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Засгийн газар санаачлах онцгой эрхийг Үндсэн хуулиар олгосон байна.

Нөгөөтээгүүр, тухайн асуудлаар Засгийн газрын тэргүүн болох Ерөнхий сайд Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр УИХ-д өргөн мэдүүлэх хязгаарлалт тавьсан байна. Гэхдээ энэ нь тодорхой хугацааны дараа өөрөө шууд өргөн мэдүүлэх боломжтой байхаар зохицуулсныг хязгаарлалт биш гэж үзэх боломжгүй. Учир нь Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах хүрээний асуудлаар хуулийн төслийг УИХ-д өргөн мэдүүлэхдээ нэн тэргүүнд Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөх хязгаарлалт (шаардлага) үүснэ. Гэхдээ энэ нь заавал зөвшилцөлд хүрэхийг үл шаардаж байгаагаараа бусад хууль санаачлах эрхтэй этгээдэд тавих хүрээ, хязгаарлалтаас онцлогтой байна.

Харин ХТТХ-аар Засгийн газрын хууль санаачлах эрхэд хүрээ, хязгаар тогтоосон гэхээс илүүтэй хууль санаачлах асуудлаар дотоод зохион байгуулалт (процедур)-ын шинжтэй зохицуулалт орсон байна. Тухайлбал, Засгийн газрын хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаар, засгийн газрын аль асуудал эрхэлсэн гишүүн санаачлах талаар нарийвчлан зохицуулсан.

Мөн МУЗЗНДНТУТХ-ийн 76 дугаар зүйлийн 76.3 дахь хэсэгт “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн өөрийн удирдлагын чиг үүрэг, төсвийн харилцааны үндсийг тухайн нутаг дэвсгэрийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын тодорхой онцлогт нийцүүлэн зохицуулах хуулийг зөвхөн Засгийн газар санаачилна.” гэж тухайн асуудлаар хууль санаачлах Засгийн газар өөр этгээдтэй хуваалцахгүйгээр эдлэхээр байна.

ХТТХ-ийн 5.1 дүгээр зүйл болох “Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын их хуралд өргөн мэдүүлнэ” гэсэн хуулийн заалтын хэрэгжилтийг үнэлж үзэхэд уг заалтын хэрэгжилт хангалттай байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлээс иш татаж Монгол Улсын Их Хурлын тухай 36 дугаар зүйлд зааснаар

36.1.1.Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийн төслийг зөвхөн Улсын Их Хурлын гишүүн санаачлах ба бусад хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх, Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх, батлахдаа дагалдах хэлбэрээр Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийг өөрчлөхийг хориглоно;

36.1.2.Төсвийн хүрээний мэдэгдэл, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэл, хөгжлийн бодлогын болон төлөвлөлтийн баримт бичиг, түүнчлэн өмч, татвар, эрүү, иргэн, захиргааны ерөнхий болон зөрчлийн тухай анхдагч хууль, шинэчилсэн найруулга болон Засгийн газар санаачлахаар Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд тусгайлан заасан асуудлаар хууль тогтоомжийн төслийг зөвхөн Засгийн газар санаачлах.

36.2.Монгол Улсын Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар энэ хуулийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно.

36.3.Ерөнхийлөгч хууль санаачлахдаа Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийг баримтална.

36.4.Энэ хуулийн 36 дугаар зүйлд заасан зарчмыг баримтлан хууль санаачлах эрхийн тодорхой хүрээ, хязгаарыг хуулиар тогтоож болно.

Дээр дурдсан 37 хуулийн төслөөс 17-г Засгийн газар санаачилж өргөн мэдүүлжээ.

3.2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа

1.Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахад “олон нийтийг оролцоог хангах” зарчмын хэрэгжилт (Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2, 38 дугаар зүйлийн 38.2, 38.7, 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.2 дах хэсэг)

Хуулийн төсөлд олон нийтээс санал авах нь хууль тогтоох эрх мэдэл биш хэдий ч шууд ардчиллын шинж чанарыг агуулж байдаг. Шууд ардчиллын олон аргуудаас онцлог нэг арга бол орчин үеийн дэвшилтэт технологийг ашиглан олон нийтийн оролцоог хангах арга юм.

Хамтарсан цахим ардчилал нь оролцогч иргэн бүр шууд, эсхүл шууд бусаар прокси төлөөллийг ашиглан өөр өөр бодлогын салбарын тодорхой асуудалд санал өгөх замаар оролцдог. (2009 он. судлаач Петрик Клаус)

Хууль тогтоох ажиллагаанд олон нийтийн оролцооны талаар 2007 , 2014 онуудад хийгдсэн судалгааны дүнд УИХ-ын дэмжлэгтэйгээр "Иргэдийн оролцоотой хууль тогтоох ажиллагааг дэмжих нь" төслүүд хэрэгжсэн байдаг. Энэ хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хууль 2015 онд батлагдаж, 2017 оноос хэрэгжиж эхлэхэд хуулийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах зарчим, цахим хэлбэрээр хуулийн төслийн хэлэлцүүлэг хийх, санал авахтай холбоотой зохицуулалтууд баталгаажсан байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хууль 4 дүгээр зүйл. Нийтлэг зарчим

4.1.2.олон нийтийн оролцоог хангах; гэсэн зарчмыг хууль тогтоомжийн тухай хуулийн бусад заалтуудаар баталгаажуулсан бөгөөд тухайн заалтуудыг дараах байдлаар үнэлэв. Үүнд.

Хүснэгт 16. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн үнэлгээ

Хуулийн зүйл хэсэг	Шалгуур үзүүлэлт	Хэрэгжилт
4.1.1.	Хуулийн төсөлд эрх ашиг хөндөгдөж байгаа хүн хуулийн этгээдийг оролцуулсан эсэх, санал хүлээн авсан байдал	Хуулийн төсөлд иргэдийн саналыг хүлээн авдаг тогтолцоо ажиллаж байгаа эсэх, тухайн саналыг шийдвэрлэлт
38.2.Хууль санаачлагч албан ёсны цахим хуудсандаа хууль тогтоомжийн төсөл болон энэ хуулийн 40.1.2, 40.1.3-т заасан баримт бичгийг байршуулж, хууль тогтоомжийн төсөлд санал өгөх хугацааг тодорхой заана.	Хуулийн төсөл цахим хуудсанд байршуулсан байдал, Хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан хэлбэр, санал авах хугацааг тодорхой заасан байдал	Хуулийн төслийг цахим хуудсандаа байршуулж иргэд хуулийн этгээд санал өгөх бололцоог хангасан эсэх, тухайн саналыг хүлээж авч, хуулийн төсөлд тусгах эсэхийг хэлэлцдэг эсэх

38.7.Хууль санаачлагч олон нийтийн хэлэлцүүлгийн хугацаа дууссан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор хуулийн төсөлд тусгасан болон тусгаагүй саналын товъёгийг бэлтгэн албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулна.	Цахим хуудсанд саналыг товъёг байршуулсан эсэх 30 хоногийн дотор гэсэн хугацааг баримталдаг эсэх	Олон нийтийн оролцоог хангаж чадах байгаа эсэхийг сайтад байршуулсан байдал, хэлэлцүүлэгт оролцсон идэвхи зэргээр үнэлэх ба тохиолдлын иргэн цахим хуудсаар зочилж хуулийн төсөлтэй танилцдаг эсэх
--	---	--

Хуулийн 4.1.2-т заасан олон нийтийн оролцоог хангах зарчмын хэрэгжилтийн хүрээнд www.parliament.mn болон түүнд хамаарах www.petition.parliament.mn; www.d.parliament.mn цахим хуудас Монгол Улсад хамгийн идэвхтэй ашиглагдаж байна.

Үнэлгээний гол зорилго тухайн сайтын үзүүлэлт, үйл ажиллагааны тайланг үнэлэх бус харин хууль боловсруулах үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог бодитой хангаж байгаа эсэхийг тогтоох явдал байсан тул тухайн сайтад хандсан хандалт, бичсэн сэтгэгдэл, ирсэн саналын тоо зэргийн талаар мэдээллийг хэрэгжилтийн үнэлгээнд чухалчлан авч үзээгүй болно.

Тухайлбал, хууль тогтоогчийн гол үзэл санаа болох хуулийн төсөл боловсруулахад иргэний санал хүрч, түүнийг хуулийн төсөл боловсруулагч, холбогдох мэргэжилтнүүд хэлэлцэж шийдвэрлэдэг эсэхийг тогтоох нь тухайн зүйл заалт хэрэгжиж байгаа эсэхийг дүгнэх гол шалгуур гэж үзлээ. Иймээс 2017 оноос 2024 оны 6 сар хүртэл хугацаанд хуулийн төсөл боловсруулж байсан болон төсөл боловсруулах ажлын хэсэгт ажиллаж байсан 10 шинжээч, мэргэжилтэн, ажлын хэсгийн ахлагчтай ярилцлагын судалгаа судалгаа явуулав.

а) Хуулийн төсөл боловсруулах чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсэгт цахим хуудсанд иргэдээс санал ирүүлдэг үү?

Дээрх асуулгад хамрагдсан 10 шинжээч, мэргэжилтнүүдийн 1 нь “цахим хуудсаар ирүүлсэн саналыг манай хуулийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэгт өгч байсан, тухайн санал тодорхой иргэнээс хуулийн төсөлд ирүүлсэн санал байсан.” гэж хариулсан бөгөөд бусад нь “нэг ч тийм тохиолдол гараагүй”, сайн мэдэхгүй ажлын хэсэг дээр цахимаар ирүүлсэн санал гэж авч хэлэлцэж байгаагүй” гэж хариулсан байна.

Шигтгээ:

Хуульч А: Хуулийн төсөл дээр бараг жил орчим ажилласан. Бодит байдал дээр тухайн хуульд огт хамааралгүй, эрх ашиг хөндөгдөөгүй иргэн цахимаар хуулийн төсөлд санал өгдөггүй. Гагцхүү тухайн салбарын талаар сайн мэдэх мэргэжилтэн, шинжээч, хуульчид ажил хэрэгч хандаж саналаа гаргадаг.

б) Хуулийн төсөлд олон нийтээс ирүүлсэн саналыг тухайн хуулийн төслийг боловсруулах ажлын хэсэг авч хэлэлцдэг үү?

Тус асуулгад оролцогчид хуулийн төсөл боловсруулах явцад иргэд, олон нийтээс цөөн тооны санал ирүүлдэг бөгөөд тухайн саналыг тусгах ямар ч боломжгүй, зөвлөмжийн шинжтэй эсхүл тодорхой үйл баримт, өөрт нь холбоотой

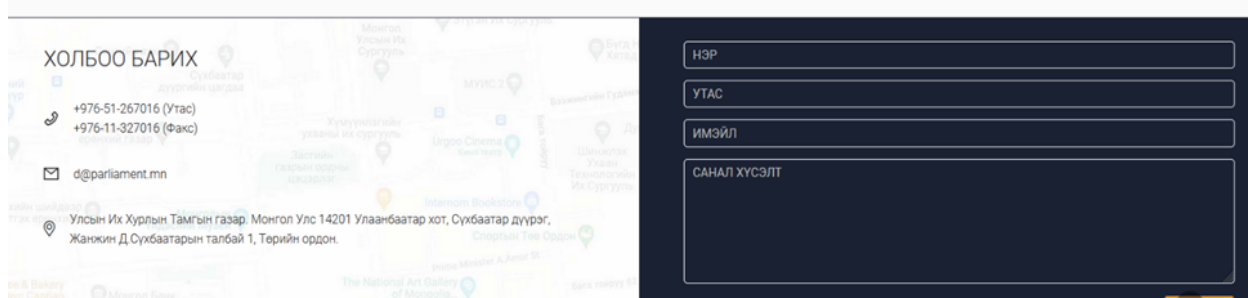
хэрэг маргааны талаар жишээ авч хандсан байдаг. Хуулийн төсөлд тухайн салбарын оролцогчид, эрх ашиг хөндөгдсөн субъектүүд санал өгдөг гэж дийлэнх нь хариулсан.

Шигтгээ:

Шинжээч Л: Хуулийн төслүүд хуульд заасан хугацаанд цахим хуудсанд тогтмол байршиж санал авдаг. Санал авах булан баруун доор хэсэгт байрладаг бөгөөд түүгээр нэвтэрч саналаа өгдөг. Яг тэр хэсгээр хуулийн төсөлд санал өгдөг нь тоотой цөөн байдаг ба тухайн хуулийг боловсруулж буй ажлын хэсэгт хүргүүлдэг.

Судалгаагаар хуульд заасан хугацаанд байршуулаагүй хуулийн төсөл эсхүл хугацаанаас өмнө сайтаас авсан тохиолдол байхгүй байна. Харин УИХ-д хууль тогтоомжийн төсөл өргөн мэдүүлэхээс өмнөх үе шатанд яамдууд болон агентлагууд хуулийн төслийг өөрсдийн цахим хуудсандаа байршуулдаг бөгөөд олон нийтээс санал авах хэлбэр нь харилцан адилгүй байна.

 Хуулийн төслийн үзэл баримтлал
(Цөмийн энергийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал.pdf)

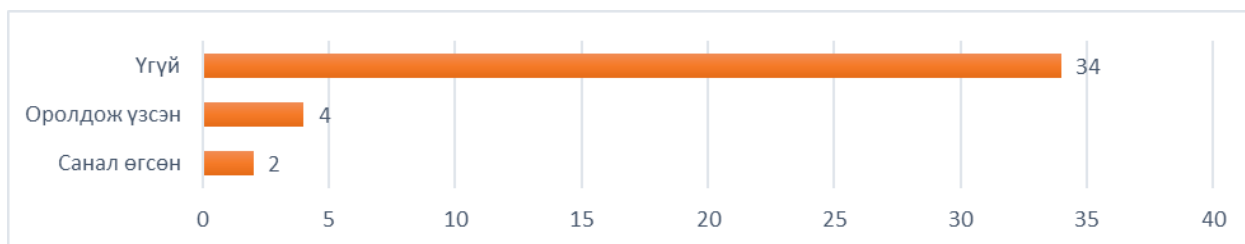
Хууль тогтоогчоос хуулийн төслийг УИХ-ын албан ёсны цахим хуудсанд байршуулж олон нийтийн оролцоог хангах нөхцөлийг бүрдүүлдэг боловч олон нийтээс хуулийн төсөлд санал өгөхөд идэвхгүй байр сууринаас ханддаг гэж дүгнэж болохоор байна.

Шигтгээ:

Судлаач Б: Хуулийн төслийн хэлэлцүүлэгт олон удаа оролцож санал өгч байсан. Олон нийтийн оролцооны хувьд үнэхээр бага байдаг бөгөөд ийм дадал, соёл манай нийгэмд бий болж бүрдээгүйтэй холбоотой байж болох юм. Эцсийн дүндээ энэ цахим хуудсыг байнга хэрэглэгч нь УИХ, ЗГ-ийн гишүүд, тэдгээрийн зөвлөх, туслахууд, яам агентлагийн шинжээч буюу хууль тогтоох процесст оролцогчид өөрсдөө байдаг.

Судалгааны багаас хууль зүйн их дээд сургууль төгссөн, хуулийн чиглэлээр 5-аас дээш жил байнгын ажил эрхэлж байгаа 30-40 насны, нийгмийн идэвхтэй 40 хүмүүсийн дунд (хүйс: эмэгтэй 20, эрэгтэй 20) УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас аппликейшнд хэрэглэдэг (www.d.parliament.mn болон d-parliament app) эсэх талаар санал асуулга явуулсан.

Зураг 30. УИХ-ын албан ёсны цахим хуудас, аппликейшн хэрэглэгчийн тоо

Тус цахим хуудсаар хуулийн төсөлд санал өгч байсан эсэх асуулгад 5 хувь нь санал өгч байсан, 10 хувь нь оролдож үзсэн боловч болохгүй байсан, 85 хувь нь оролдож үзээгүй, мэдэхгүй гэсэн хариултыг өгсөн.

Судалгаанд оролцогчдын 70 хувь веб сайт, цахим хуудас дахь мэдээллийг ойлгомжтой байсан гэж үнэлжээ. Харин санал өгөх процессыг илүү хялбарчилж тухайн хуулийн талаар хялбаршуулсан ойлголтыг нэмж оруулах нь зүйтэй гэж хариулсан.

Хуулийн хувийн хэрэгт олон нийтийн санал гарч түүнийг хавсаргасан байдал:

Зураг 31. Хуулийн төсөлд олон нийтийн саналыг тусгасан байдал

Дээрхээс дүгнэн үзвэл Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2, 38 дугаар зүйлийн 38.2, 38.7, 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.2 дах хэсэгт заасан хууль боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангахтай холбоотой зохицуулалт нь олон нийтээс шалтгаалах хүчин зүйлээс шалтгаалан хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Дээрх заалтууд хэрэгжихгүй байгаа шалтгаан нь төрийн байгууллага түүний албан ёсны цахим хуудас зэрэгтэй хамааралгүй бөгөөд олон нийтийн идэвх, соёл хандлагаас хамаарч байна. Өөрөөр хэлбэл Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2-т “Хууль санаачлагч албан ёсны цахим хуудсандаа хууль тогтоомжийн төсөл байршуулж, хууль тогтоомжийн төсөлд санал өгөх хугацааг тодорхой заана.” гэсэн заалтын хүрээнд олон нийтээс тус хуулийн төсөлд санал ирүүлээгүй бол тус хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.7-д заасан “Хууль санаачлагч олон нийтийн хэлэлцүүлгийн хугацаа дууссан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор хуулийн төсөлд тусгасан болон тусгаагүй саналын товъёгийг бэлтгэн албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулна.” заалтыг хэрэглэх боломжгүйд хүрсэн байна.

Хуулийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах зарчмын хэрэгжилт олон нийтээс өөрсдөөс хамаардаг бөгөөд хууль тогтоогчийн хувьд эрх зүйн сургалт сурталчилгаа хийх, сайтыг сайжруулах, хялбарчлах зэрэг олон арга замууд хэрэгжүүлдэг ч бусад улс орон бидэнтэй төстэй бэрхшээлийг туулж ирсэн.

3.3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа

ХТХ-ийн 2.1.4-д “Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл” гэж хууль санаачлагчаас энэ хуульд заасан шаардлагыг ханган боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн эх бичвэрийг” хэлнэ гэсэн томъёоллоос харвал “УИХ-ын бусад шийдвэр” гэдгийг “УИХ-ын тогтоол” гэж тодорхойлж ойлгоно. УИХ-ын тогтоолыг үйлчлэлээр нь 1) нэг удаагийн, 2) дахин давтагддаг зохицуулалттай гэж ангилж болно. Томилгоо хийх, ажлын хэсэг байгуулах, бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах зэргийг зохицуулсан бол нэг бүрчилсэн зохицуулалттай тогтоол, ...арга хэмжээ авах, төсөл хөтөлбөр батлах, дагаж мөрдөх журмын тухай, ... гэх мэтийг зохицуулсан бол дахин давтагдах зохицуулалттай тогтоол гэнэ.

Ажлын даалгаварт ХТХ-ийн 6.2-д буй “Улсын Их Хурлын дотоод зохион байгуулалт, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тухай тогтоолыг холбогдох Байнгын хорооны түвшинд Улсын Их Хурлын гишүүд санаачилж болно.” гэх зохицуулалтын хүрээнд хамаарах тогтоолыг тодорхойлж, хэрэгжилтийг үнэлэхээр тусгажээ. Иймд энэ заалтад буй “Улсын Их Хурлын дотоод зохион байгуулалт, Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагааны тухай тогтоол”-уудыг эхний ээлжид түүвэрлэн авч үзлээ. Үүнд 1) УИХ-ын дотоод зохион байгуулалтын тухайд гаргасан тогтоол, 2) УИХ-д ажлаа хариуцан тайлагнадаг байгууллагын үйл ажиллагаанд холбогдуулан гаргасан тогтоол хэмээн зааглан авч үзсэн. Ингэхдээ 2017 оноос хойш батлагдсан нийт тогтоолыг шүүв. Үүнд нийт 262 тогтоол хамаарч буй. Тус 262 тогтоолоос нэг удаагийн үйлчлэл бүхий тогтоол 166, нийтлэг зохицуулалт бүхий 96 тогтоол байна. Эндээс хуулийн 6.2-д буй агуулгаар авч үзье.

1) УИХ-ын дотоод зохион байгуулалтын талаар гаргасан нийт 171 тогтоол байна. Өөрөөр хэлбэл нийт тогтоолын ихэнх хувь нь УИХ-ын үйл ажиллагаанд шууд хамаарч байна. Харин эдгээр тогтоолыг УИХ-ын гишүүн дангаар болон хамтран, эсхүл аль Байнгын хорооноос санаачлан оруулж ирснийг тогтоох боломжгүй байна. Учир нь үүний хэрэгжилтийг үнэлэхийн тулд эдгээр УИХ-ын тогтоолын хувийн хэргийг зайлшгүй судлах шаардлагатай. Энэ үүднээс бид УИХ-ын тогтоолын хувийн хэргийг авах хүсэлтийг УИХТГ-т хандан гаргасан боловч тодорхой хариу ирүүлээгүй болно. Иймд энэ тухайд хэрэгжилтийг үнэлэх боломжгүй байна.

2) УИХ-д ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг 9 байгууллага бий. Үүнд, Авлигатай тэмцэх газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Төрийн албаны зөвлөл, Үндэсний аудитын газар, Үндэсний итгэмжлэлийн төв, Үндэсний статистикийн хороо, Хүний эрхийн үндэсний комисс. Дээрх тогтоолуудаас үзвэл УИХ-аас тус 9 байгууллагын үйл ажиллагаатай шууд хамааралтай 30 тогтоол байна. Тухайлбал, Монголбанкинд хамааралтай 10 тогтоол, Санхүүгийн зохицуулах хороонд хамааралтай 5 тогтоол, Үндэсний статистикийн хороо 1, Авлигатай тэмцэх газар 6, Сонгуулийн ерөнхий хороо-5, Төрийн аудитын байгууллага-5, Хүний эрхийн үндэсний комисс-1, Төрийн албаны зөвлөлд хамаарал бүхий 2 тогтоол байна. Мөн дээрхтэй адил тухайн тогтоолуудын хувийн хэргийг судалсны үндсэн дээр хэрэгжилтийг үнэлж дүгнэх боломжтой. Хувийн хэргийг авах хүсэлтэд хариу ирүүлээгүй, хувийн хэргүүдийг үзэх боломжгүй байсан тул мөн хэрэгжилтийг үнэлэх боломжгүй байна.

3.4. Үндсэн чиглэл батлах, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчмын хэрэгжилт

А. Үндсэн чиглэл батлах, танилцуулах талаарх судалгаа

ХТТХ-ийн 7.4-д “Үндсэн чиглэлийн төслийг Засгийн газар баталж, Улсын Их Хуралд танилцуулна” гэсэн зохицуулалтын хэрэгжилтийг үнэлэх талаар тусгасан. Гэтэл энэ зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжилтийг үнэлэх гэхээс илүүтэй юуны өмнө тухайн зохицуулалтын агуулгыг авч үзэхийг шаардаж буй.

Үндсэн хуулийн 38 дугаар зүйлийн 1-д “Монгол Улсын Засгийн газар бол төрийн гүйцэтгэх дээд байгууллага мөн” хэмээн тодорхойлсон. Засгийн газар гэх ойлголтын хууль зүйн гол утга нь хууль биелүүлэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг, гүйцэтгэн захирамжлах байгууллага, гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч гэх цөм агуулгыг илэрхийлдэг. Энэ агуулга эрх мэдэл хуваарилах зарчмыг хүлээн зөвшөөрсөн тогтолцоонд шууд хамааралтай. Өөрөөр хэлбэл, энэ зарчим хэрэгжих бодит үндэс нь Засгийн газар өөрийн эрх мэдэлд хамаарах чиг үүргээ хэрхэн хэрэгжүүлж байгаагаас хамаарна. Монгол Улсын Үндсэн хуульд эрх мэдлийн хуваарилалтын тухайд тодорхой бичиж тусгаагүй хэдий ч түүний бүтцээс харвал эрх мэдлийн чиг үүргийн хуваарилалт хийсэн болох нь тодорхой харагдаж буй. Тэгэхээр нэг талаас эрх мэдэл хуваарилах онолын агуулга, нөгөө талаас УИХ, Засгийн газрын үндсэн болон тодорхой бүрэн эрхийг тодорхойлсон Үндсэн хууль, бусад хуулийн заалтыг авч үзэх шаардлага урган гарч байна.

Үндсэн хуулийн 38.1-д зааснаас харвал Засгийн газрыг институтын түвшинд тодорхойлсон байх бөгөөд 38.2-д ...төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг чиг үүрэгтэй хэмээн хуулийг удирдлага болгон улсын нийгэм, эдийн засгийн бүх салбарыг удирдах, засаглах, захирах арга ажиллагааны цогц буюу тийм чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч мөн гэдгийг тодруулж улмаар үндсэн бүрэн эрхийн хүрээнд ямар ямар чиг үүргийг хэрэгжүүлэхийг заан тодорхойлсон байна. Товчоор хэлэхэд 38.2-д заасан зохицуулалт Засгийн газар хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, ингэхдээ хууль санаачлах бүрэн эрхээр дамжуулж, үйл ажиллагаагаа удирдан зохицуулах, тэдгээрийн эрх зүйн үндсийг бий болгох, хөгжүүлэх, боловсронгуй болгох улс төрийн чиг үүрэгтэй гэсэн санааг илэрхийлнэ. Энэ хүрээнд 38.2-д зааснаар 9 үндсэн бүрэн эрхийг тоочин жагсаасан. Эдгээрээс ХТТХ-ийн холбогдох зохицуулалттай уялдуулан авч үзвэл тэр нь Үндсэн хуулийн 25.7 дахь заалттай шууд холбогдоно. Үндсэн хуулийн 25.7-д ...хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийг УИХ бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хэлэлцэж батлахаар заасан. Гэтэл ХТТХ-ийн агуулгаас үзвэл Засгийн газар батална гэсэн нь хэрэг дээрээ эрх мэдлийн чиг үүргийн хуваарилалтыг алдагдуулсан байна гэж үзэхэд хүргэж байна. Үндсэн хуулийн холбогдох заалтаас харвал тэрхүү хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийг Засгийн газар хариуцаж, боловсруулах ёстой гэсэн агуулга байна. Тийм учраас Засгийн газар өөрийн чиг үүргийн хувьд Монгол Улсын хөгжлийн бодлогын үндсэн чиглэлийг агуулсан баримт бичгүүдийг боловсруулах ёстой. Түүнийг нь харин УИХ батлах эрхтэй. Энэ бол эрх мэдлийн хуваарилалт буюу харилцан хяналт тэнцлийг хангах нэг хөшүүрэг мөн. Гэтэл аливаа үндсэн чиглэлийг агуулсан баримт бичгүүдийг Засгийн газар баталсаар ирсэн нь нэг талаас Үндсэн хуулийн [үндсэн чиглэлийг Засгийн газар боловсруулж, УИХ батална] гэсэн энэ агуулгыг урвуугаар хэрэгжүүлж ирсэн байна. Үүнтэй холбогдуулан Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 4.1.6-д заасан “Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван

жилийн үндсэн чиглэл” гэж Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн, Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрт нийцүүлсэн улс, салбар, салбар хооронд болон бүс, орон нутгийн уялдааг хангасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн, нөөцөд суурилан боловсруулсан төсөл, арга хэмжээг агуулсан улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, тоон болон чанарын шалгуур үзүүлэлт бүхий дунд хугацааны нэгдсэн төлөвлөлтийн баримт бичгийг;” тодорхойлолтыг авч үзье. Энд тодорхойлсон агуулга Үндсэн хуулийн 25.7, 38.2-д шууд хамаарахаар байна. Мөн хуулийн агуулгаас харвал Монгол Улсыг хөгжүүлэх урт, дунд, богино хугацааны баримт бичгүүдийг Засгийн газар боловсруулж, УИХ батлах, биелэлтийг Засгийн газар биелүүлэх агуулгатай байна. Эндээс үзвэл ХТТХ-ийн холбогдох заалт Үндсэн хуулийн 25.7, 38.2-той зөрчилдөж байна гэж үзэх боломжтой. Түүнчлэн Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуультай уялдахгүй байна. Энд ерөнхий агуулгын хүрээнд хөндсөнийг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Товчоор хэлбэл, Үндсэн хуулийн холбогдох зүйлийн агуулгаас үзвэл үндсэн чиглэлийг Засгийн газар төлөвлөх, боловсруулах үүрэгтэй бөгөөд ХТТХ-д заасны дагуу (37 дугаар зүйл) УИХ-д албан ёсоор хүлээлгэж өгнө. Түүнээс бус Засгийн газар өөрөө батлахгүй. Түүний дараа УИХ бүрэн эрхийнхээ хүрээнд батална. Баталсны дараа түүнийг хэрэгжүүлэх цогц ажлыг Засгийн газар хэрэгжүүлнэ.

Иймд ХТТХ-ийн 7.4 дэх заалтыг өөрчлөх шаардлагатай гэж үзэж байна. Тухайлбал, “7.4. Үндсэн чиглэлийн төслийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална.” гэж томъёолох боломжтой.

Үндсэн хуулийн 20 дугаар зүйлд УИХ хууль тогтоох, мөн төрийн байгууллагын бүтэц бүрэлдэхүүнийг тогтоох, бодлогыг тодорхойлох, тэдгээрийг дангаар шийдвэрлэх өргөн эрхтэйг заасан. Ялангуяа хууль тогтоох бие даасан, онцгой эрх мэдлийг буюу хэнтэй ч хуваалцахгүйгээр эдлэх эрхийг баталгаажуулсан. Улмаар 25 дугаар зүйлд түүний бүрэн эрхийг тодорхойлсон. Үүнд 18 бүлэг асуудлыг хамруулсан. Түүний нэг нь 25.7-д заасан “...мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлого, үндсэн чиглэлийг тодорхойлж, хөгжлийн ... бодлогод нийцүүлэн боловсруулсан ЗГ-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах” гэсэн зохицуулалт байна. Энэ заалтад буй “эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлого, үндсэн чиглэлийг тодорхойлж” гэдэг нь Засгийн газрын боловсруулсан бодлогын баримт бичгийг зааж буй. Энд Засгийн газар батална гэсэн агуулга байхгүй, харин энэ нь УИХ-ын чиг үүрэгт хамаарах Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан бүрэн эрхийн нэг юм.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зорилгыг тус хуулийн 1.1-ээс үзвэл “Энэ хуулийн зорилго нь хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр /цаашид “хууль тогтоомж” гэх/-ийг санаачлан боловсруулах, хууль тогтоомжийн төсөлд тавигдах шаардлагыг тодорхойлох, олон нийтийн оролцоог хангах, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх, батлагдсан хууль тогтоомжийг нийтлэх, сурталчлах, түүний хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэжээ. Товчхондоо хууль тогтоомжийг боловсруулах ажилд тавигдах шаардлагыг хуульчилсан байна.

Харин тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэгт “Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх хууль тогтоомжийн төслийн жагсаалт, дэс дарааллыг тогтоохдоо Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид

хэлэлцэх зарчим баримтална.” гэх зохицуулалт нь УИХ-ын үйл ажиллагаа, түүний дэгийн харилцаатай холбоотой зохицуулалт байна.

Дээрх тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчимтай холбоотойгоор УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн асуудлыг зохицуулсан хуульд дараах байдлаар зохицуулсан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 5 дугаар 5.1 хэсэгт “Ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын жагсаалтад батлах хугацааг нь хуульд тусгайлан заасан болон Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг оруулна. Ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлыг баталсан Улсын Их Хурлын тогтоолд заасан хууль, тогтоолын төслийн хэлэлцэх дарааллыг Зөвлөлийн санал, өргөн мэдүүлсэн дарааллыг харгалзан Улсын Их Хурлын дарга сар бүр захирамжаар батална. Түүнчлэн Үндсэн чиглэлд тусгагдаагүй боловч хууль тогтоомжоор зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл Засгийн газар холбогдох хууль тогтоомжийн төслийг санаачлан боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.”

Дээрх зохицуулалт нь УИХ-ын үйл ажиллагааны дэгийг нарийвчлан зохицуулсан хууль болохын хувьд тухайн харилцаанд шууд үйлчилдэг. Гэтэл Хууль тогтоомжийн тухай хуульд буй тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим нь төдийлөн хэрэгжихгүй байгаа нь УИХ-ын үйл ажиллагааны дэгийг зохицуулсан хуульд заасан зарчим биш тул хэрэгжилт хангалтгүй байна гэж үзэхээр байна.

Б. Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим

Судалгааны хүрээнд УИХ-аас 2017 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн “Хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл батлах тухай” №11 дүгээр тогтоолын хавсралтаар “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийг объект болгож авсан.

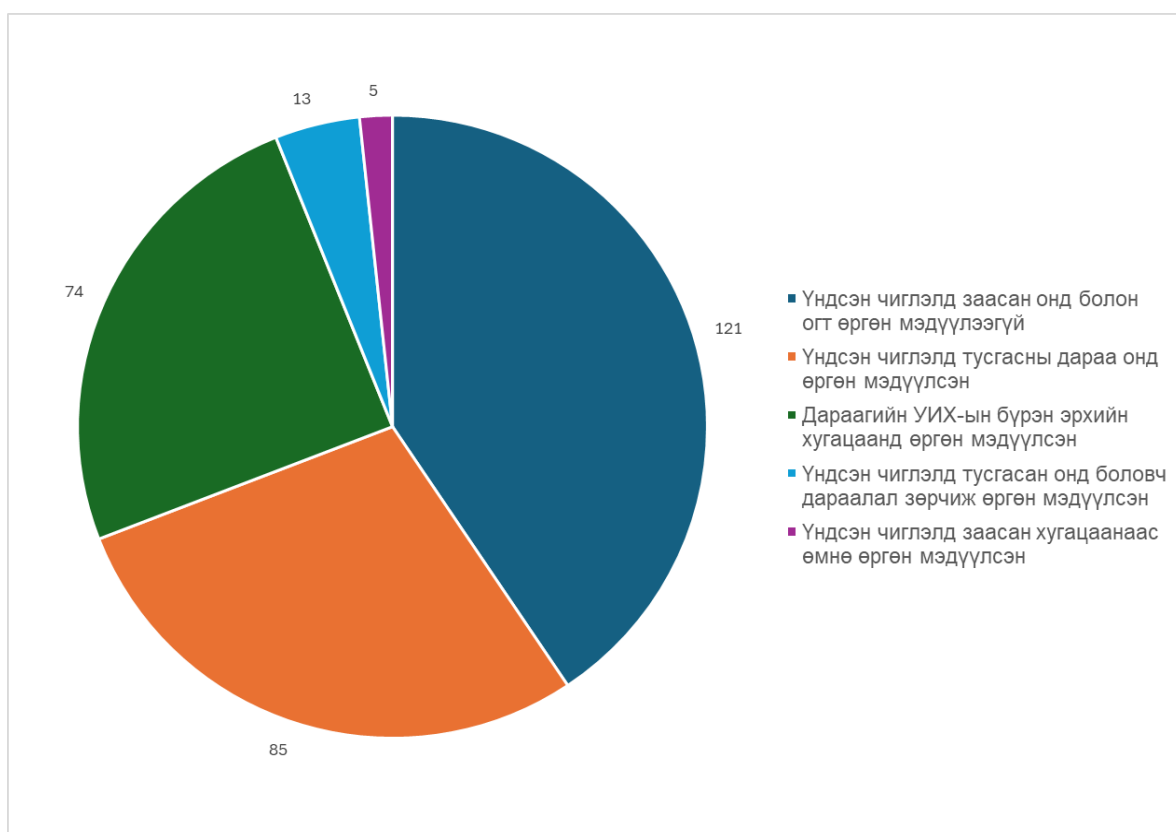
Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд 201 хуулийн төсөл, 12 УИХ-ын тогтоолын төслийг тусгасан байна. Эдгээрийг 2017 оны хаврын УИХ-ын чуулганаас 2024 оны намрын УИХ-ын чуулган хүртэлх хэлэлцэх асуудал, түүний дэс дарааллыг тогтоосон УИХ-ын тогтоолуудтай харьцуулан үзэв.

Ийн үзэхэд, үндсэн чиглэл дэх 110 (давхардсан тоогоор 113) хуулийн төсөл болон 10 УИХ-ын тогтоолын төслийг огт өргөн мэдүүлээгүй байна. Харин 58 (давхардсан тоогоор 87) хуулийн төсөл, 2 УИХ-ын тогтоолын төслийг өргөн мэдүүлэхээр заасан хугацаанаас хойшлуулж өргөн мэдүүлсэн.

Мөн 8 (давхардсан тоогоор 13) хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх хугацаанд нь өргөн мэдүүлсэн боловч өөр дэс, дарааллын дагуу буюу тэргүүн ээлжид байх зарчмыг харгалзаагүй байна.

Харин 21 (давхардсан тоогоор 76) хуулийн төслийг дараагийн шинэ парламентын бүрэн эрхийн хугацаа болох 2020-2024 онд өргөн мэдүүлэхээр зохицуулжээ.

Зураг 32. Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийг УИХ-ын чуулганаар хэлэлцүүлсэн байдал

Дурдсан үзүүлэлтийг графикаар харуулбал, Үндсэн чиглэлд тусгасан хууль тогтоомжийг өргөн мэдүүлэх жил (он)-дээ өргөн бариагүй болон огт өргөн бариагүй үзүүлэлт дийлэнх (121) хэсгийг эзэлж байна. Мөн Үндсэн чиглэлд тусгасан хууль тогтоомжийг өргөн мэдүүлэх жил (он)-дээ бус дараа жил (1 ба түүнээс дээш жил)-д нь өргөн барьсан хууль тогтоомжийн төсөл удаах байдлаар жин дарж (85) байна. Энэ 2 үзүүлэлтийн нийлбэр нь Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийн 69.13%-ийг эзэлж байна.

Дээрхээс үзвэл, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсгийн “Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх хууль тогтоомжийн төслийн жагсаалт, дэс дарааллыг тогтоохдоо Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим баримтална.” зохицуулалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна.

3.5. Хууль тогтоомжийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа

Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэхдээ Хууль тогтоомжийн хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлснээс хойш батлагдсан Монгол Улсын хуулийг өргөн мэдүүлж санаачлахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан зардлын тооцоог аргачлалд заасан журмын дагуу хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг тодорхойллоо.

Нийт 10 хуулийн хувийн хэрэгт хийсэн судалгааны үр дүнгээс харвал ганцхан Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль зардлын тооцоог аргачлалд дурдсан журмын дагуу бүрэн тооцоог хийж гүйцэтгэсэн байна.

Төрийн албаны тухай хууль зардлын тооцоог аргачлалд дурдсан журмын дагуу **“огт хийж гүйцэтгээгүй”** байна. Хувийн хэргийн бүрдүүлбэрт хавсаргасан баримтад нэмэлт зардал үүсэхгүй гэж дүгнэсэн боловч хэрхэн яагаад тэгж дүгнэх болсон учир шалтгааныг тодорхойлоогүй. Нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг цар хүрээний хувьд томоохонд тооцогдох эдгээр хуулиуд огт зардлын тооцоолол хийгээгүй нь ХТТХ-ийн 18.1 дэх хэсэгт заасан “хууль тогтоомжийн **төслийг баталснаар** тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх **зардлын тооцоог тухай бүр гаргах**” хуулийн заалт хэрэгжихгүй байгааг харж болно.

Прокурорын тухай хуулийн төслийн хувьд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлсон боловч гарах зардлыг урьдчилан тооцоолсон эсэх, зардлыг нэгтгэн тооцсон байх, хувилбарыг нягталж, үр дүнг харьцуулж танилцуулах аргачлалтыг баримтлаагүй, зардлын тооцоолол хийх шаардлагатай байжээ гэж үзсэн.

Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн төслийг боловсруулахдаа **төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүргийг** аргачлалд дурдсаны дагуу нарийн тооцоогүй байна.

Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хуулийн төслийн хувьд хуулийн этгээдийн үүргийг тодорхойлохдоо хялбарчлах боломжийг шалгаж, нэмэлт зардал эсэх асуудлыг тодорхойлж зардал үүсэх эсэх дээр дүгнэлт гаргаагүй байна гэж үзлээ. Мөн төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүргийг тооцож зардлыг гаргахдаа зардлыг нэгтгэн тооцож хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулаагүй байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн төслийг боловсруулахдаа гарах зардлыг урьдчилан тооцоолсон байх, зардлыг нэгтгэн тооцсон байх, хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулсан байх шаардлагыг хангаагүйг сайжруулах, хангах боломжтой байсан байна гэж үзлээ.

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн төслийн хувьд болон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчлэн найруулсан төслийг батлахдаа тухайн хуулийн төслийн өөрийн шинж чанараас хамааран иргэн, хуулийн этгээдэд нэмэлт зардал үүсгээгүй учир зардлын тооцоог бүрэн хийсэн гэж үзлээ. Иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх зардал гэдэгт хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүрэг нэг бүрийг тогтоох, гүйцэтгэх үүрэгт тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах хуулийн этгээд хуульд заасны дагуу тоо баримт, тайлан, холбогдох бусад мэдээлэл (цаашид “мэдээлэл” гэх)-ийг бэлтгэн төрийн байгууллага буюу гуравдагч этгээдэд гаргаж өгөх, эсхүл хүргүүлэхийг ойлгож хэрэглэлээ.

Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн төслийн хувьд **“хуулийн этгээдэд”** үүсэх нэмэлт зардал гарах эсэх асуудлыг тодруулах боломжтой байсан боловч тодруулаагүй, тайлбарыг тооцоогүй.

Төслийн зардлын тооцоог харахад төрийн байгууллагын зардлыг тооцох дарааллыг харуулсан ерөнхий бүдүүвч болон иргэн хуулийн этгээдийн зардал,

ачааллыг тооцох дарааллыг харуулсан ерөнхий бүдүүвчийг ашигладаггүй нь харагдаж байна.

Дүгнэж харвал хууль тогтоомжийн тухай хуульд тусгасан журмын дагуу зардлыг зарим талаар тооцдоггүй байдал нь практикт хуулийн зохицуулалт бүрэн хэрэгжихгүй байгааг тодорхой харуулж байна.

3.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа

Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэхдээ үнэлэхдээ 2016 оноос хойших хугацаанд батлагдсан хуулиудын дундаас хуулийн төслийг бэлтгэхдээ гадаад, дотоодын ашгийн бус байгууллагаас санхүүжүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн тодорхойлохыг оролдсон бөгөөд Төсвийн тухай хуулийн §6.3.4-д “төсвийн жилийн явцад шинээр бий болсон аливаа орлого, эх үүсвэр, зээл, хандив, тусламж, тэдгээрээр санхүүжүүлсэн үйл ажиллагааны зарлага нь төсвийн бүрэлдэхүүн байх”, §25.8-д “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тусламж, хандив авсан тухай баримтын хувийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг, нийслэл, улсын зэрэглэлтэй хот, сум, дүүрэг, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, тосгоны төрийн санд нэг сарын дотор хүргүүлнэ” гэж заасныг үндэслэн Сангийн яамнаас мэдээлэл гаргаж өгөхийг хүссэн.

Үнэлгээ хийх өдрийн байдлаар Сангийн яамнаас мэдээлэл ирээгүй тул хэрэгжилтийг тодорхойлох боломжгүй байгаа болохыг уламжилж байна.

3.7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа

Бусад улсын хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгааг ХТТХ-ийн 13 дугаар зүйлийн 13.2.6-д заасны дагуу Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгааны тайланд тусгах бөгөөд Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын 8-д заасны дагуу тухайн зохицуулалтын талаарх бусад улсын адил төстэй хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа хийхдээ *эрх зүйн соёл, түүх; дараах газар зүйн байршил; эрх зүйн эх сурвалжийн ангилал* гэсэн шалгуурыг үндэслэн харьцуулалт хийх улс орныг сонгохоос гадна *сайн туршлагыг хэрэгжүүлж, илүү дэвшилттэйгээр* зохицуулж байгаа улс орныг нэн тэргүүнд сонгох зарчмыг баримтална.

Нарийвчлан авч үзвэл нийт 31 хуулийн төслөөс 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс буюу ХТТХ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн өдрөөс хувийн хэрэг, бүртгэлийн карт үүсгэсэн хуулийн тоо 10 байна. Харин бусад 21 хуулийн хувийн хэргийг 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс өмнө үүсгэсэн байна.

Гэхдээ Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгаа хийгдээгүй эдгээр 21 хуулийн хувийн хэргээс дийлэнх нь ХТТХ-ийг хүчин төгөлдөр болохоос **хоёр сараас хэдэн хоногийн өмнө** буюу 2016 оны 11-12 дугаар сард багтаж үүсгэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл өргөн барихаас өмнө тухайн хуулийн төсөл боловсруулах ажил эхлүүлчихсэн байгаа нөхцөл нь тухайн ондоо багтааж **шуурхай өргөн барих шаардлага үүссэн** байна гэж үзэх боломжтой байна.

Судалгаанд хамрагдаж буй 10 хуулийн төслөөс 1 (Төрийн албаны тухай) дээр нь огт харьцуулсан судалгаа хийгдээгүй байна. ХТТХ-ийн 13 дугаар зүйлийн 13.2.6-д заасны дагуу **шаардлагатай тохиолдолд** тухайн зохицуулалтын талаарх бусад

улсын адил төстэй хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа хийхээр байна. Харин ямар шалгуур, үндэслэлээр бусад улсын хууль тогтоомжийг судлах шаардлагагүй гэж үзсэнийг **үнэлэх боломжгүй** байна.

Журмын 5 дугаар зүйлийн 5.2-т Зохицуулалтын хувилбаруудын зорилгод хүрэх байдал болон тэдгээрийн эерэг, сөрөг тал, тухайн асуудлыг шийдвэрлэсэн бусад орны сайн туршлага зэргийг харьцуулан судалсны үндсэн дээр зохицуулалтын хувилбарыг сонгоно гэсэн зохицуулалтыг тусгайлан **үнэлэх боломжгүй** байна. Учир нь Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгааны тайлангаас судалсан бусад улсын хууль тогтоомжийн сайн туршлагыг хэрхэн төсөлд харгалзан тусгаж, нутагшуулж буйг харах боломжгүй байна.

3.8. Хууль тогтоомжийн төслийг үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа

Хууль тогтоомжийн хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлснээс хойш батлагдсан Монгол Улсын хуулийг өргөн мэдүүлж санаачлахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасан журмын дагуу хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг тодорхойллоо.

Зураг 33. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

Нийт 10 хуулийн хувийн хэрэгт хийсэн судалгааны үр дүнгээс харвал Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хууль, Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Прокурорын тухай хууль үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд дурдсан шалгуурыг баримтлан бүрэн хийж гүйцэтгэсэн байна.

Төрийн албаны тухай хууль үр нөлөөний үнэлгээг аргачлалд дурдсан шалгуурын дагуу огт хийж гүйцэтгээгүй байна.

Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хууль, Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль болон Прокурорын тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ хэд, хэдэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон ба бусад шалгуур үзүүлэлтийг

сонгоогүй шалтгаанаа огт тайлбарлаагүй байна. 8 хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлын судалгааг хийх шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй байна.

Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай хууль, Улсын бүртгэлийн ерөнхий хууль, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль болон Прокурорын тухай хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгээ бүрэн бус байдлаар тогтоосон.

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг 80%-тай тооцсон байна. Дээрх 10 хуулийн төсөл харилцан уялдаа холбоог шалгах шалгуурт хариу өгсөн ч дүн шинжилгээ хийгээгүй байна.

Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хууль, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, итгэмжлэлийн тухай хууль болон Прокурорын тухай хуулиудын төсөл нь шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг үнэлээгүйгээс үүдэн үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх боломжгүй болсон байна.

Дүгнэж харвал хууль тогтоомжийн тухай хуульд тусгасан журмын дагуу үр нөлөөг бүрэн үнэлдэггүй байдал нь практикт хуулийн зохицуулалт хэрэгжихгүй байгааг харуулж байна.

3.9. Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлээр Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хууль тогтоомжийн төсөлд Засгийн газрын санал, дүгнэлтийг авах, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх асуудлыг журамласан байна.

УИХ-ын Тамгын газраас 31 хуулийн хувийн хэргийг гаргуулан авч хуулийн дээрх зохицуулалтыг баримталдаг эсэхийг шалгасан боловч хувийн хэргийн бүрдэлд энэ талаарх мэдээлэл багтдаггүй тул нэг бүрчлэн шалгах боломжгүй байна.

Харин дээрх 31 хуулиас бусад хуулийн төслийг хэлэлцсэн тэмдэглэлийг www.forum.parliament.mn сайтаас үзэхэд, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21.1-д “Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн санаачилсан хууль тогтоомжийн төслөө түүний үзэл баримтлал, танилцуулга, хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн, хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлангийн хамт санал, дүгнэлт авахаар Засгийн газарт хүргүүлнэ.” гэж заасны дагуу тодорхой бүрдэл хангуулан Засгийн газраас санал авахгүй тохиолдол байна.

Шигтгээ:

Хууль санаачлагч Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.3.1 дэх заалтад заасны дагуу тухайн асуудлыг гагцхүү хуулиар зохицуулахаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан тул хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах шаардлага үүсээгүй гэж үзэж тандан судалгаа, үнэлгээ хийхгүйгээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулан баталсан байна. Энэ нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8.1.1-д хууль санаачлагч “энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, эсхүл энэ хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх” гэж, мөн хуулийн 14.1-д “Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг

урьдчилан тандан судалсны, эсхүл хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсний үндсэн дээр үзэл баримтлалын төсөл боловсруулна.” гэж тус тус заасантай нийцэхгүй байна.

Түүнчлэн, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21.1-д “Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн санаачилсан хууль тогтоомжийн төслөө түүний үзэл баримтлал, танилцуулга, хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан, эсхүл тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийсэн, хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн, хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлангийн хамт санал, дүгнэлт авахаар Засгийн газарт хүргүүлнэ.” гэж заасан шаардлага ч хангагдаагүй байна.

УИХ-ын гишүүн Ё.Баатарбилэгийн санаачлан боловсруулсан Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд санал өгөх тухай МУЗГ-ын 2021 оны 4 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 25 дугаар тэмдэглэл

Иймд дээрх зохицуулалтыг хэрэгжилтийг үнэлэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байх бөгөөд нөгөө талаар хуулийн хувийн хэргийг боловсронгуй болгож, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн баримт бичгийн бүрдэл, цаг хугацааны шаардлага зэргийг хангаж буй эсэхийг харах боломжтой байдлаар өөрчлөх шаардлага байгааг харуулж байна.

3.10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх хянан баталгаажуулалт хийсэн орчуулгыг хавсаргаж буй байдлын судалгаа

Зохицуулалтын хувьд Хууль тогтоомжийн хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.2-т заасны дагуу олон талт олон улсын гэрээний орчуулгыг тухайн гэрээгээр зохицуулах асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хариуцан гүйцэтгэж, гадаад хэргийн **болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага** эрхлэх асуудлын хүрээнд уг орчуулгыг хянан баталгаажуулна гэж хуульчилсан.

Тэгвэл Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар баталсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын 4.10.4-аар хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага гэрээний орчуулгыг эцэслэн хянах боловч зөвхөн **Гадаад хэргийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага** л хянан баталгаажуулахаар байна.

Харин Хууль тогтоомжийн хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 34.4-т заасны дагуу гадаад улс, олон улсын байгууллага, гадаад улсын болон олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас авах зээл, тусламжийн талаарх олон улсын гэрээг орчуулах, орчуулгыг хянан баталгаажуулах үүргийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага (Сангийн яам) хүлээнэ.

Судалгааны хүрээнд 7 соёрхон баталсан хуулийн хувьд үнэлгээ хийхэд:

1. *Цөмийн зэвсгийг хориглох тухай гэрээ:* гэрээний орчуулгыг зөвхөн ГХЯ хянан баталгаажуулсан байх бөгөөд орчуулгын эх дээр ГХЯ-ны 2021 оны 6 дугаар сарын 09-ны “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарагдсан байна. ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан нь тодорхой бус байна.

2. *Монгол Улс болон Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк хооронд 2021 оны 07 дугаар сарын 21-ний өдөр байгуулсан "Ковид-19 цар тахлын эсрэг вакцинжуулалтын арга хэмжээ төсөл" зээлийн хэлэлцээр:* Гэрээний эх бичвэрийн

заалтаас ямар хэл дээр байгуулж буйг заагаагүй ч соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрт авагдсан гэрээний эхээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Харин гэрээний монгол хэлнээ эх бичвэрт Сангийн яам 2021 оны 5 дугаар сарын 6-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна.

3. Дэлхийн шуудан холбооны дүрмийн 10 дугаар нэмэлт протокол: соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Гэрээний монгол хэлнээ орчуулгад ГХЯ нь 2020 оны 2 дугаар сарын 18-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна. Харин ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан нь тодорхойгүй байна.

4. *Монгол Улс, Дэлхийн Банкны Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк болон Олон улсын хөгжлийн ассоциаци хооронд 2023 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдөр байгуулсан "Монгол Улсын тээврийн холболт болон логистикийг сайжруулах төсөл"-ийн Зээлийн хэлэлцээр:* Гэрээний эх бичвэрийн заалтаас ямар хэл дээр байгуулж буйг заагаагүй ч соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрт авагдсан гэрээний эхээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Харин гэрээний монгол хэлнээ эх бичвэрт Сангийн яам 2023 оны 8 дугаар сарын 28-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна.

5. *Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 50 дугаар зүйлийн а) хэсэгт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол:* соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Хувийн хэрэгт авагдсан гэрээний монгол хэлнээ орчуулга хувьд ГХЯ нь 2021 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна. Харин ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан нь тодорхойгүй байна.

6. *Олон улсын иргэний нисэхийн тухай конвенцын 56 дугаар зүйлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Протокол:* соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Хувийн хэрэгт авагдсан гэрээний монгол хэлнээ орчуулга хувьд ГХЯ нь 2021 оны 10 дугаар сарын 21-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна. Харин ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан нь тодорхойгүй байна.

7. *Дугуйт тээврийн хэрэгслүүд, тэдгээрт суурилуулан ашиглаж болох тоног төхөөрөмж, эд ангид зориулсан Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын уялдуулан тохируулсан техникийн дүрмийг хэрэглэх болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын эдгээр дүрэмд үндэслэн олгосон баталгааг харилцан хүлээн зөвшөөрөх нөхцөлийн тухай хэлэлцээр:* соёрхон батлах тухай хуулийн бүрдүүлбэрээс харахад тухайн хэлэлцээрийг англи хэлнээ байгуулсан байна. Хувийн хэрэгт авагдсан гэрээний монгол хэлнээ орчуулга хувьд ГХЯ нь 2022 оны 3 дугаар сарын 16-ны өдөр “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан байна. Харин ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан нь тодорхойгүй байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.7, 20.8, 20.9-т заасны дагуу СЯ, ГХЯ, ХЗДХЯ тус бүр өргөн мэдүүлэх зөвшөөрлийг олгох зохицуулалттай байна. Харин зарим гэрээний хувьд **ХЗДХЯ-ны** цаашид хэлэлцүүлэхээр зөвшөөрсөн албан бичиг хавсаргасан байх боловч тухайн хуулийн 34.2-т заасан журмын дагуу **хянан баталгаажуулалт огт хийгээгүй** байх магадлалтай байна. Учир нь гэрээний эх бичвэрийн монгол хэл дээр орчуулга **ХЗДХЯ-ны “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас** дарсан хувь хувийн хэргүүдэд **авагдаагүй** байх бөгөөд, эсхүл тийнхүү баталгаажуулалтыг хийсэн тухай тэмдэглэл огт байхгүй байна.

Хувийн хэргүүдээс харахад тухайн хуулийн төслийн Үзэл баримтлалыг баталж Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын дарга, эсхүл асуудлыг эрхэлсэн бусад сайд болон Гадаад хэргийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд гарын үсэг зурсан байх

тохиолдол цөөнгүй байна. Өөрөөр хэлбэл эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд Үзэл баримтлалыг баталж байгаа. Гэтэл **ХЗДХЯ-ны “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас** дарсан хувь хувийн хэргүүдэд **авагдаагүй байгааг тухайн яам** монгол хэлнээ орчуулсан эхийг хянан баталгаажуулаагүй байна гэж үзэх бүрэн боломжтой байна.

3.11. Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа

ХТТХ-ийн 45 дугаар зүйлд зааснаар Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болох Хууль зүй, дотоод хэргийн яам Монгол Улсын хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн нэгдсэн санг цаасан болон цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх, хууль тогтоомжийг системчлэх ажлыг хариуцан зохион байгуулна. Цахим хэлбэрээс гадна цаасан хэлбэрээр нэгдсэн санг бүрдүүлдэг ба ингэхдээ тухайн хууль тогтоомжийг хэвлэмэл байдлаар хадгалдаг.

Энэ санд Монгол Улсын олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийг соёрхон баталсан тухайн гэрээний хамт оруулахаар заасан. 2017 оноос хойш соёрхон батласан долоон (7) олон улсын гэрээ байх ба уг шаардлагыг хангаж буй эсэхийг шалгахад соёрхон батласан долоон гэрээг санд огт оруулаагүй, ердөө нэгийнх нь соёрхон батласан хуулийг оруулсан байна (хэрэгжилтийн хэсгээс үз).

Хууль тогтоомжийн нэгдсэн сан нь мэдээлэл, лавлагаа өгөх зорилготой байна. Үүнээс гадна Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Гадаад харилцааны яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Үндсэн хуулийн Цэц, Улсын Дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын газар гэсэн 8 байгууллагын цахим хуудсыг үзэхэд Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, Гадаад харилцааны яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Улсын Дээд шүүх, Улсын прокурорын ерөнхий газрын цахим хуудсан дахь Хууль тогтоомж (зарим тохиолдолд Эрх зүйн акт гэх) булан нь Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем - Легалинфотой шууд холбоотой байна. Гэхдээ эдгээр нь хуулийн энэ хэсэгт заасан “хууль тогтоомжийн нэгдсэн сан” биш тул энд нарийвчлан судлаагүй.

Хууль тогтоомжийн цахим санг Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд хариуцан байршуулахаар хуулийн 45.3 дахь хэсэгт заасан. Нэгдсэн сангийн бүрдүүлбэрийн талаар хэрэгжилтийн хэсэгт дурдсан. Санг бүрдүүлэх, ашиглах журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлахаар хуульд заасан боловч сан бүрдүүлэх, ашиглах журам хараахан батлагдаагүй байна.

Хуулийн 45 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан “эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан нь хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хууль тогтоомжийн төслийг Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх, уялдааг шалгах боломжтой мэдээллийн шинэ технологид тулгуурласан шийдэл бүхий байна.” гэснийг 2024 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар нэмсэн байна. Легалинфо цахим сангийн өнөөдөр ажиллаж буй байдлыг хэрэглэгчийн үүднээс харвал энэ хэсэгт заасан “хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хууль тогтоомжийн төслийг Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх, уялдааг шалгах” мэдээллийн технологийн шийдэлд тулгуурласан гэж үзэх боломжгүй байна.

3.12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа

ХТТХ-ийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт буй хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд хэрэгжилтийн үнэлгээ хийх зохицуулалт үнэлэх зорилгоор эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем - Легалинфогоос шүүлт хийхэд 2017 оноос хойш батлагдсан 140 хууль байна.

2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй 140 хуульд хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийгдсэн эсэхийг шалгахад Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн нь 2017 оноос хойш дагаж мөрдөж буй Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль гэсэн 4 хуулийн хэрэгжилтэд үр дагаврын үнэлгээ хийсэн байна. Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн хийсэн хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний дийлэнх хэсгийг үүнээс өмнө даган мөрдөж эхлэсэн хуулиуд эзлэж байна (хэрэгжилтийн хэсгээс үз).

IV. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын дагуу Хууль тогтоомжийн тухай хуульд үнэлгээ хийж, хууль тогтоомжийн хүртээмжтэй, үр нөлөөтэй байдлыг нэмэгдүүлэх талаар дараах санал, зөвлөмжийг хүргүүлж байна.

4.1. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг зохицуулсан эрх зүйн хэм хэмжээ, тэдгээрт нийцүүлэн хууль санаачилж буй байдлын судалгаа

МУ-ын холбогдох хууль тогтоомжоор хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг тодорхой зохицуулсан байна. Хууль санаачлах, хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг тогтоосон хуулиудад МУҮХ, МУҮХНӨОЖТХ, МУИХТХ, МУИХЧХДТХ, МУЗГТХ, МУЕТХ, ХТТХ зэрэг нийт 7 хууль шууд хамаарч байна. Шууд бусаар буюу дээрх хууль тогтоомжид заасны дагуу хууль санаачлах эрхийн хүрээг тогтоосон 1 хууль байна.

Үндсэн хууль болон бусад холбогдох хуулийн зохицуулалтаас харвал өдгөө УИХ-ын гишүүн, Ерөнхийлөгч, ЗГ гэсэн 3 субъект хууль санаачлах эрхийг эдлэх ба нийт хууль санаачлагч 128 субъект байна.

Тодруулбал, Улсын Их Хурлын гишүүн хуульд зааснаар зөвхөн Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дэгтэй холбоотой хууль тогтоомжийн төслийг санаачилна. Түүнчлэн МУИХТХ-ийн 36.1-д зааснаас бусад асуудлаар хууль тогтоомжийн төсөл санаачилж болно. Гэхдээ тэр нь Ерөнхийлөгч, ЗГ-ын хууль санаачлах эрхийн хүрээгээр хязгаарлагдана.

Үүний хүрээнд МУИХТХ-д хууль санаачлагчийн эрхийн хүрээ, хязгаарыг тогтоосон агуулга бүхий нэмэлт, өөрчлөлт орсноос хойш буюу 2021 оны 1 сараас хойш 2024 оны 8 дугаар сар хүртэлх хугацаанд өргөн мэдүүлсэн нийт 37 хуулийн төсөл байна. Үүний 14-г УИХ-ын гишүүн дангаар болон хамтран санаачилж, өргөн мэдүүлжээ. 6-г нь ямар субъект санаачилж өргөн мэдүүлсэн нь тодорхойгүй байна. Гэхдээ холбогдох Байнгын хорооноос оруулж ирснийг үзвэл УИХ-ын гишүүн дангаар болон хамтран өргөн мэдүүлсэн гэж үзэх боломжтой.

Дүгнэвэл УИХ-ын гишүүний хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарын холбогдох хуулиар тодорхой зохицуулсан байх бөгөөд энэ нь практикт бүрэн хэрэгжиж байна.

Ерөнхийлөгчийн хувьд мөн адил хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарыг тодорхой зохицуулсан. Онцлог нь 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр “Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн энэ зүйлд заасан хүрээнд хуулиар олгож болно. (МУҮХ. 33.4.)” гэж өмнөх зохицуулалтын хүрээ хэт өргөн байсныг ихээхэн хязгаарласан нь нэг талаар ач холбогдолтой боловч нөгөө талаар хэт хязгаарласан байх талтай. Товчхондоо Ерөнхийлөгчийн хууль санаачлах бүрэн эрхийн хүрээ нь Үндсэн хуулийн 26, 33 дугаар зүйлийн хүрээнд л бий. Өмнө дурдсанчлан 2021 оны 1 сараас хойш батлагдсан хууль тогтоомжийг үзвэл Ерөнхийлөгч Үндсэн хууль, бусад хуулиар олгогдсон хууль санаачлах эрхийн хувьд хуульд заасан хүрээ, хязгаарын хүрээнд нэг ч хууль санаачлан өргөн мэдүүлээгүй байна. Энэ нь нэг талаар тухайн заалт (зөвхөн Ерөнхийлөгчийн хувьд) хэрэгжээгүй гэж үзэхэд хүргэж байна.

Засгийн газрын хувьд мөн холбогдох хүрээ, хязгаарыг тодорхой зохицуулсан бөгөөд МУЗЗНДНТУТХ-ийн 76 дугаар зүйлийн 76.3 дахь хэсэгт “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн өөрийн удирдлагын чиг үүрэг, төсвийн харилцааны үндсийг тухайн нутаг дэвсгэрийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын тодорхой онцлогт нийцүүлэн зохицуулах хуулийг зөвхөн Засгийн газар санаачилна.” гэж

тухайн асуудлаар хууль санаачлах Засгийн газар өөр этгээдтэй хуваалцахгүйгээр эдлэхээр зохицуулсан онцлогтой. Дээр дурдсан 37 хуулийн төслөөс 17-г Засгийн газар санаачилж өргөн мэдүүлжээ.

Дүгнэвэл ХТТХ-ийн 5.1 дүгээр зүйлд заасан “Хууль санаачлагч тодорхой хууль санаачлах бол Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйл болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасан хүрээ, хязгаарт нийцүүлэн, хуулийн төслийг боловсруулж, Улсын их хуралд өргөн мэдүүлнэ” гэсэн хуулийн заалтын хэрэгжилтийг үнэлж үзэхэд уг заалтын хэрэгжилт хангалттай байна.

4.2. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг тодорхойлох, хэрэгжилтийн судалгаа

1.Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2, 38 дугаар зүйлийн 38.2, 38.7, 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.2 дах хэсэгт заасан хуулийн төөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах, саналыг тусгах кохицуулалтын хэрэгжилт нь олон нийтийн соёл, хандлагаас хамаарч хэрэгжилт хангалтгүй гэж дүгнэж болохоор байна.

2.Цаашид хуулийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан дээрхи зохицуулалтуудыг тухайн салбарын мэргэжилтэн, судлаач, эксперт, шинжээчийн саналыг тусгах талаар нарийвчилсан зохицуулалт болгож өөрчлөх шаардлагатай гэж үзлээ.

3.Хуулийн төсөл боловсруулах, батлуулах эрхийг олон нийтийн төлөөллийг хэрэгжүүлэхээр мандат авсан субъект буюу УИХ-ийн гишүүн хэрэгжүүлдэг бөгөөд ахин олон нийтээс хуулийн төсөл боловсруулахад хэлэлцүүлэг хийх шаардлагагүй гэж үздэг онол, хандлага байхад иргэдийн мэдэх эрхийг хангаж шууд болон шууд бусаар санал авах нөхцлийг бүрдүүлэх нь зүйтэй гэж үздэг хоёр өөр байр суурийг дэлхийн улс орнуудын парламент хэрэгжүүлэн ажилладаг. Хуулийн төсөл боловсруулахад олон нийтийн оролцоог хангах зарчмын хэрэгжилт хангалтгүй байгаа тул шууд ардчиллын хэлбэр болох цахим хэлбэрээр шууд бусаар прокси төлөөллийг ашиглан санал хэлбэрээр өөрчлөх нь зүйтэй юм.

Өөрөөр хэлбэл Хууль тогтоомжийн тухай хуульд хуулийн төсөлд санал өгөх прокси төлөөлөл нь тухайн хуулийн төслөөр эрх ашиг хөндөгдөх иргэн, хуулийн этгээд, тухайн салбараар мэргэшсэн судлаач эрдэмтдийн төлөөллийг хангахаар тусгавал хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө дээшлэх боломжтой байна.

4. Хуулийн хэрэгжилтийн үнэлгээний үр дүнд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн олон нийтийн оролцоог хангах зарчмыг хэрэгжүүлэхдээ тус хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2, 38.7, 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.2 дах хэсгийг өөрчлөх шаардлагатай бөгөөд олон нийтийн мэдэх эрхийг хангахтай холбоотой зохицуулалтыг хэвээр үлдээж харин олон нийтээс хуулийн төсөлдссанал авах процедурыг шинэчлэх нь зүйтэй гэж үзлээ.

4.3. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн хэрэгжилтийн судалгаа

ХТТХ-ийн 1.1-д зааснаар “Энэ хуулийн зорилго нь хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр /цаашид “хууль тогтоомж” гэх/-ийг санаачлан боловсруулах, ...” буюу хууль, УИХ-ын бусад шийдвэрийг хууль тогтоомж гэсэн ойлголтод хамруулахаар хуульчилжээ. Улмаар ХТТХ-ийн 40 дүгээр зүйлд **хууль тогтоомжийн** төслийн бүрдүүлбэр гэж тодорхойлж 40.1 дэх хэсэгт “Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх **хууль тогтоомжийн төсөлд** дараах баримт бичгийг хавсаргана” хэмээн

хуульчилснаас харвал хуулийн төсөл, УИХ-ын бусад шийдвэр аль аль нь бүрдүүлбэр, хавсралт материалаас бүрдэх бие даасан баримт байна гэж үзэж болохоор байна.

Цаашлаад ХТТХ-ийн 40 дүгээр зүйлийн 40.4 дэх хэсэгт **“хууль тогтоомжийн төслийн бүрдүүлбэрийн цахим хувийг үйлдэх, баталгаажуулах, хүлээлцэх журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална”** гэж нарийвчлан зохицуулснаас харвал хуулийн төсөл, УИХ-ын бусад шийдвэрийн бүрдүүлбэрийг хэрхэн бүрдүүлэх журам, шаардлагыг дурдсан журмаар зохицуулахаар нарийвчлан зохицуулсан байна гэж дүгнэж болохуйц байна.

Бодит байдал дээр судлаачдын зүгээс дүн шинжилгээ хийх баримт материалыг цуглуулах, үнэлэх шатанд үнэлэлт өгөх зорилгоор УИХ-ын бусад шийдвэрийн төслийн бүрдүүлбэртэй танилцах шаардлага үүссэн боловч тус дурдсан журам нь нийтэд тодорхой болоогүйн зэрэгцээ холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагаас лавлаж үзэхэд батлагдаагүй талаар мэдэгдсэн болохыг дурдаж байна. Иймээс практик дээр УИХ-ын бусад шийдвэрийн төслүүдийн бүрдүүлбэрийг цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх хэм хэмжээ байхгүй байна гэж үзсэн.

Цаашлаад хэдий журам байхгүй боловч судлаачид үнэлэлт хийх зорилгоор УИХ-ын Тамгын газрын архиваас бодит байдал дээр тогтоолын төслүүдийн бүрдүүлбэртэй танилцахыг оролдсон боловч архивын баримтыг тодорхой огноо, баримт бичгийн дугаараар шүүн үзэж шаардлагатай тулгарсан учир аль нэг тогтоолын бүрдүүлбэрийг нягталж шалгахын тулд тухайн нэг тогтоолын батлагдсан огноо, нэрийг тодорхой мэдэх шаардлагатай тулгарсан бөгөөд нэгэнт нэгдсэн бүрдүүлбэр, хувийн хэргийг журамласан хэм хэмжээ байхгүй учир үнэлгээ хийх боломжгүй байдал үүссэн.

Иймээс нэн тэргүүнд ХТТХ-ийн 40.1 дэх хэсэгт заасан агуулгыг нэмж өөрчлөн хуулийн төслөөс гадна УИХ-ын бусад шийдвэрийн төсөл түүний бүрдүүлбэрт тавигдах онцлог шинжийг тусгайлан хуульчлах, цаашлаад хууль тогтоомжийн бүрдүүлбэрийг тусгасан хувийн хэргийг хэрхэн хөтлөх, хадгалах харилцааг дэлгэрүүлэн хуульчлах нь нэн тулгамдсан байна гэж үзлээ.

4.4. Үндсэн чиглэл батлах, түүнд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим

1. ХТТХ-ийн 7.4 дэх заалтыг эрх мэдэл хуваарилах онолын агуулга болон Үндсэн Хуулийн холбогдох заалтад үндэслэн дүгнэвэл эрх мэдлийн хуваарилалт алдагдсан байна. Үндсэн хуулийн холбогдох зүйлийн агуулгаас үзвэл үндсэн чиглэлийг Засгийн газар төлөвлөх, боловсруулах үүрэгтэй бөгөөд ХТТХ-д заасны дагуу (37 дугаар зүйл) УИХ-д албан ёсоор хүлээлгэж өгнө. Түүнээс бус Засгийн газар өөрөө батлахгүй. Түүний дараа УИХ бүрэн эрхийнхээ хүрээнд батална. Баталсны дараа түүнийг хэрэгжүүлэх цогц ажлыг Засгийн газар хэрэгжүүлнэ.

Тодруулбал, энэ асуудлаар МУҮХ-ийн 38 дугаар зүйлийн 38.2.2-д “шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, зээл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх;” гэж зохицуулсан буюу үндсэн чиглэлийг батлах онцгой эрхийг УИХ-д хадгалсан тодорхой зохицуулалттай байна. Харин Засгийн газарт үндсэн чиглэлийг боловсруулах чиг үүргийг олгосон байгаа нь тодорхой байна.

Иймд ХТТХ-ийн 7.4 дэх заалтыг өөрчлөх шаардлагатай гэж үзэж байна. Тухайлбал, “7.4. Үндсэн чиглэлийн төслийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална.” гэж томъёолох нь зохимжтой.

2. Хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэгт “Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэх хууль тогтоомжийн төслийн жагсаалт, дэс дарааллыг тогтоохдоо Үндсэн чиглэлд тусгагдсан хууль тогтоомжийн төслийг тэргүүн ээлжид хэлэлцэх зарчим баримтална.” гэх зохицуулалтын хэрэгжилт хангалтгүй байх тул өөрчлөх, эсвэл хүчингүй болгох нь зүйтэй.

Ингэхдээ УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийг зохицуулсан хууль тогтоомжид одоо буй томъёоллоор тусгавал хэрэгжилтийн хувьд үр дүнтэй байхаар байна.

4.5. Хууль тогтоомжийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцож буй байдлын судалгаа

Төслийн зардлын тооцоог харахад төрийн байгууллагын зардлыг тооцох дарааллыг харуулсан ерөнхий бүдүүвч болон иргэн хуулийн этгээдийн зардал, ачааллыг тооцох дарааллыг харуулсан ерөнхий бүдүүвчийг ашигладаггүй нь харагдаж байна.

Дүгнэж харвал хууль тогтоомжийн тухай хуульд тусгасан журмын дагуу зардлыг зарим талаар тооцдоггүй байдал нь практикт хуулийн зохицуулалт бүрэн хэрэгжихгүй байгааг тодорхой харуулж байна.

ХТТХ-ийн 8 дугаар зүйлд хуулийн төслийг боловсруулах ажлын үе шатыг тодорхойлохын зэрэгцээ тухайн үе шатанд тавигдах шаардлагуудыг тогтоож өгсөн. Тус зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад “энэ хуулийн 17, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, *зардлын тооцоог хийх*” гэж зардлын тооцоо хийх шаардлагыг тусгаж өгсөн бөгөөд дэлгэрүүлж тус хуулийн 18 дугаар зүйлээс харвал 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “хууль тогтоомжийн төслийг **баталснаар** тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, **зардал, үр өгөөжийн харьцааг** энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын³ дагуу тодорхойлно” гэж дэлгэрүүлэн заажээ.

Өөрөөр хэлбэл, эдгээр заалтуудаас үзвэл a/ аливаа хуулийн төслийг бэлтгэхдээ тухайн хуулийг дагаж мөрдөх нөхцөлд түүний үйлчлэлд хамрагдах:

- (i) Иргэн;
- (ii) Хуулийн этгээд;
- (iii) Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх **зардлын тооцоог** тухай бүр гаргах шаардлагатай.

Улмаар б/ зардал өгөөжийн харьцааг аргачлалын дагуу тодорхойлохоор тусгажээ.

Практик дээр хуулийн хувийн хэрэг дээр дүн шинжилгээ хийж харвал буюу 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хойш өргөн баригдаж хүчин төгөлдөр

³ 12 дугаар зүйл. **Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг арга зүйн удирдлагаар хангах**
12.1. Засгийн газар дараах аргачлалыг баталж, мөрдүүлнэ:

12.1.4. хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал;

болсон 10 хуулийн хувийн хэрэг дээрээс харвал хуулийн төслийг боловсруулагчид заардлын тооцоог тухай бүр тооцож гаргахыг эрмэлзсэн байх боловч зардал, өгөөжийн тооцоог хийсэн тохиолдол алга байна. Үүний гол учир шалтгааныг ХТТХ-д зардал, өгөөжийн харьцааг ямар зорилгоор хийх шаардлагатайг тодорхойлохгүйгээр зөвхөн аргачлалын дагуу хийхээр хуульчлан тодорхойлсон нь зардлын тооцоог практикт сайтар хийхгүйгээр хуулийг хэлэлцэх нөхцөлийг бүрдүүлжээ гэж нэг талаас дүгнэх боломжтой гэж үзлээ.

Учир нь зардал, өгөөжийн харьцаа буюу олон улсад **“cost, benefit analysis /CBA/”** гэсэн ойлголтын ач холбогдлыг судлаачдын бүтээлээс дараах байдлаар дүгнэж үзэж байна. Зардал, өгөөжийн шинжилгээ нь шийдвэр гаргахад дэмжлэг үзүүлэх арга зүй буюу хэд хэдэн хувилбарыг хооронд нь үнэлэх дүгнэх буюу давуу болон сул талуудыг тооцоолох системчлэх арга зүй /approach/ юм. Эцсийн үр дүндээ үр өгөөжтэй байдлыг бий болгох **хамгийн сайн арга замыг** тодорхойлоход хэрэглэгддэг. Тус арга зүй нь аливаа шийдвэр нь үндэслэлтэй эсэхийг тодорхойлохын тулд (i) түүний өгөөж нь зардлаас давж байгаа эсэх; эсхүл (ii) тухайн шийдвэрийн **хүлээгдэж буй нийт зардлыг** түүний хүлээгдэж буй нийт үр өгөөжтэй харьцуулах замаар аль сонголт нь илүү төсвийн хувьд зөв болохыг харьцуулахад зориулагдсан.

Цаашлаад тус хуулиар тодорхойлсон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4-р хавсралтаар баталсан **“Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”**-аас нарийвчлан харвал тус аргачлалын 1.2-д “хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын гаргаж байгаа зардал (цаашид “зардал” гэх)-ыг тооцож, цаашид **ачааллыг аль болох багасгах санал боловсруулахад энэхүү аргачлалын** зорилго оршино” хэмээн тус аргачлалын зорилгыг тодорхойлжээ.

Өөрөөр хэлбэл өнөөгийн хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн зохицуулалтаас үзвэл хуулийн төслийг боловсруулагч нь нэн тэргүүнд хуулийн үйлчлэлд өртөж байгаа иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын хүлээх үүргийг нэг бүрчлэн тодорхойлох, улмаар тухайн үүргийг гүйцэтгэх зардлыг тодорхойлж гаргаж ирэх бөгөөд үүний дараагаар тухайн зардлыг **заавал гаргах шаардлагатай эсэх буюу бууруулах боломжийг эрэлхийлэх**, иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллага тухайн үүргийг зайлшгүй гүйцэтгэх шаардлагатай эсэхийг үнэлж цэгнэх зорилгыг агуулсан байна.

Гэтэл бодит байдал дээр хуулийн төслийн танилцуулга, дагалдах материалуудаас үзвэл иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлсон байх боловч **тухайн үүргийг гүйцэтгэх нь зайлшгүй эсэх, гүйцэтгэхгүй байснаар ямар үр нөлөө үүсэх** зэрэг шийдвэр гаргалтад сонголт хийх боломж олгох санхүүгийн дүн шинжилгээг түгээмэл хийгээгүй байна.

Зардал, өгөөжийн шинжилгээ нь мэргэшил шаардсан нарийн ажил бөгөөд хуумгай хандаж болохгүй. Энгийн жишээ татахад дээр дурдсан аргачлалын 4.1-д “төрийн байгууллагын зардал буюу **улсын төсөвт үүсэх ачааллыг тооцохын** тулд тухайн ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд шаардагдах хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах **зардлыг тооцож гаргах** шаардлагатай талаар тодруулж өгсөн байна. Цаашлаад тус аргачлалын 4.5-д “гарах зардлыг урьдчилан тооцох үе шатанд дараах төрлийн зардлыг тооцно”:

1. Аргачлалын 4.5.1-д “**хүний нөөцийн зардал**” гэж тухайн үүргийг гүйцэтгэх төрийн албан хаагчийн авч болох цалин, нэмэгдэл, тусламж, төрөөс даадаг бусад бүх зардлыг нэгтгэн дунджаар гаргасан зардал;
2. Аргачлалын 4.5.2-д “**материаллаг зардал**” гэж тухайн ажлын байртай холбогдон гарах нийтлэг зардлыг хэлнэ. Үүнд: ажлын байрны түрээсийн төлбөр, эд хөрөнгийн элэгдэл хорогдол, цахилгаан дулаан, бичиг хэрэг, техник, тоног төхөөрөмж, урсгал болон хөрөнгө оруулалт гэх мэт зардлууд;
3. Аргачлалын 4.5.3-д “**бусад зардал**” гэж тухайн ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэхэд дагалдан гарах зардлыг хэлнэ. Үүнд: тухайн ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэхтэй холбогдуулан хөндлөнгийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийлгэх гэх мэт зардал тооцно хэмээн тодорхой тусгасан байна.

Бодит байдал дээр тухайлбал Төрийн албаны тухай хууль, Прокурорын тухай хуулийн төслийг бэлтгэхдээ төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг, түүнээс хамаарах хүний нөөцийн зардал, материаллаг зардлын тооцоог огт хийгээгүй, **хамгийн гол нь тухайн зардлыг бууруулахын зэрэгцээ өгөөж буюу нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах, сэргээх өөр үр дүнтэй ямар арга зам** байж болох талаар хувилбар дэвшүүлээгүй байгаа нь зардлын тооцоог бодит байдал дээр ойшоохгүй хийж гүйцэтгэхгүй байгааг тодорхой харж болно гэж дүгнэлээ.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 2017 оны 5 дугаар сарын 18-ны өдөр баталсан байх бөгөөд тус хууль нь шүүх, прокурор, АТГ, цагдаагийн байгууллагын гүйцэтгэх цогц үүргийг тодорхойлсон үндсэн суурь хууль бөгөөд тус хуулийн төслийг бэлтгэхдээ аргачлалын дагуу бол тухайн үүргийг гүйцэтгэх төрийн албан хаагчийн авах цалин, нэмэгдэл, тусламж, төрөөс даадаг бусад бүх зардлыг нэгтгэн дунджаар гаргасан зардал, улсын хэмжээнд тэдгээр ажлын байртай холбогдон гарах ажлын байрны түрээсийн төлбөр, эд хөрөнгийн элэгдэл хорогдол, цахилгаан дулаан, бичиг хэрэг, техник, тоног төхөөрөмж, урсгал болон **хөрөнгө оруулалтын зардлыг** нэг мөр тооцоолох шаардлагатай байх атал зардлын тооцооллыг хийсэн ажилбар алга байна. Уг нь энэ шат дараалал нь Монгол Улсад эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэхэд гарах зардлыг нэгтгэн тооцоолсон суурь тооцоолол байх атал хуулийн төслийг өргөн барихдаа огт хийгээгүй нь хуулийг дагаж мөрдөөгүй маш том зөрчил гэж дүгнэж байна.

Иймээс аргачлалын дагуу иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүрэг болгосон тус үүрэг нь зайлшгүй эсэх, түүнийг өөр зардал багатай үүргээр солих, орлуулах боломжтой эсэх буюу сонголт бүхий хувилбарыг “үндэслэлтэйгээр” гаргаагүй хуулийн төслийг хэлэлцүүлэхээс татгалзах хүртэл арга хэмжээг авах боломжтой байхаар хуульд нэмэлт оруулах нь зүйтэй юм.

Түүнээс гадна хуулийн төсөл санаачлагчийн хийж гүйцэтгэсэн зардлын тооцоолол дээр арга зүйн зөвлөгөө өгөх бүтцийг бий болгох, зардал, өгөөжийн шинжилгээ хийх аргачлалыг бэлтгэн нийтэд түгээх, зардал, өгөөжийн шинжилгээ хийх хууль тогтоох өндөр мэргэшилтэй хуульчдад санхүүгийн мэдлэг олгох замаар мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх зэргээр хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, нийгмийн бүтцийг бий болгох нь нэн тулгамдаж байна гэж үзэж байна.

4.6. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын санхүүжилттэй холбоотой судалгаа

Практикт нийцэж буй байдал шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэхдээ 2016 оноос хойших хугацаанд батлагдсан хуулиудын дундаас хуулийн төслийг бэлтгэхдээ гадаад, дотоодын ашгийн бус байгууллагаас санхүүжүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн тодорхойлохыг оролдсон бөгөөд Төсвийн тухай хуулийн §6.3.4-д “төсвийн жилийн явцад шинээр бий болсон аливаа орлого, эх үүсвэр, зээл, хандив, тусламж, тэдгээрээр санхүүжүүлсэн үйл ажиллагааны зарлага нь төсвийн бүрэлдэхүүн байх”, §25.8-д “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч тусламж, хандив авсан тухай баримтын хувийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг, нийслэл, улсын зэрэглэлтэй хот, сум, дүүрэг, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, тосгоны төрийн санд нэг сарын дотор хүргүүлнэ” гэж заасныг үндэслэн Сангийн яамнаас мэдээлэл гаргаж өгөхийг хүссэн.

Үнэлгээ хийх өдрийн байдлаар Сангийн яамнаас мэдээлэл ирээгүй тул хэрэгжилтийг тодорхойлох боломжгүй байгаа болохыг уламжилж байна.

ХТТХ-ийн 11 дүгээр зүйлд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг санхүүжүүлэх асуудлыг тодорхойлохдоо 11.1 дэх хэсэгт “хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахтай холбогдон гарах зардлыг өөрийн төсвөөс санхүүжүүлнэ” гэж нийтлэг заахын зэрэгцээ 11.2 дахь хэсэгт “хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг хууль тогтоох үйл ажиллагаанд хууль бусаар нөлөөлөх зорилгогүйгээр ашгийн бус байгууллага санхүүжүүлж болно” гэж нарийвчлан эрх олгожээ.

Хэдийгээр тус хуулиар ийнхүү эрх олгосон боловч ашгийн бус байгууллагын санхүүжилтийг (i) хэрхэн хүлээн авах; (ii) хэнд мэдэгдэх (учир нь нэгэнт ХТТХ-д хууль тогтоох үйл ажиллагаанд хууль бусаар нөлөөлөх зорилгогүйгээр санхүүжүүлнэ гэж тодорхой заасан учир нөлөөлөл бий эсэхийг шалгах нь зүй бөгөөд үүнийг шалгах, нягтлах эхний алхам бол хаанаас хэн санхүүжүүлсэн байх нь тодорхой байх явдал гэж үзэж байна); (iii) хэрхэн хуулийн төсөлдөө тусгах талаар зохицуулалтыг нарийвчлан тусгаагүй байна гэж үзлээ.

Иймийн учир судлаачдын зүгээс Сангийн яаманд хандан тодруулга, мэдээлэл өгөхийг хүссэн боловч Сангийн яамны зүгээс 2024 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн №03/9710 дугаар Хариу ирүүлэх албан бичгээр ирсэн хариунаас үзвэл эрх зүйн ямар үндэслэл журмын дагуу ямар түвшний мэдээлэл хүссэн нь ойлгомжгүй гэсэн шалтгаанаар мэдээлэл өгөхөөс татгалзсан болохыг дурдаж байна.

Энэ нь нэгдүгээрт, хэдийгээр Сангийн яамны зүгээс судалгааны зорилгоор мэдээлэл хүссэн болохыг ойлгосон боловч ямар үндэслэл журмаар буюу хуулийн ямар зохицуулалтыг үндэслэн мэдээлэл хүссэнийг тодруулах хэлбэрээр хариу өгсөн нь хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох ажлыг хийж гүйцэтгэж буйг мэдсээр байж эс үйлдэхүй гаргаж буй үйлдэл байж болох боловч хоёрдугаарт нөгөө талаас үзвэл үнэхээр бодит байдал дээр ХТТХ-ийн холбогдох заалтыг бодит байдал дээр нягтлах, шалгах эрх зүйн зохицуулалт дутуу байгааг харж болохуйц жишээ гэж дүгнэж байна.

Учир нь холбогдох зохицуулалтыг шүүж үзвэл зөвхөн Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.4-д “төсвийн жилийн явцад шинээр бий болсон аливаа орлого, эх үүсвэр, зээл, хандив, тусламж, тэдгээрээр санхүүжүүлсэн үйл ажиллагааны зарлага нь төсвийн бүрэлдэхүүн байх” ёстой бөгөөд мөн хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.8-д “төсвийн ерөнхийлөн захирагч тусламж, хандив авсан тухай баримтын хувийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл аймаг,

нийслэл, улсын зэрэглэлтэй хот, сум, дүүрэг, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, тосгоны төрийн санд нэг сарын дотор хүргүүлнэ” гэж ерөнхийлөн зааснаас бусдаар хуулийн төслийг санаачилсан этгээдэд санхүүжилтийг бусдаас авсан бол мэдэгдэх, тайлагнах үүргээ хэрхэн яаж биелүүлэх зохицуулалтыг ХТТХ-д нарийвчлан тусгаагүй, цаашид тусгах нь зүйтэй байна гэж үзсэн болохоо уламжилж байна.

4.7. Бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх судалгааг хийж буй байдлын судалгаа

Хууль тогтоомжийг боловсонгүй болгох ажлын хүрээнд шинэлэг зохицуулалтыг боловсруулах бусад улсын дэвшилтэд туршлагыг судлан харгалзах хандлага зүй ёсоор нэмэгдэж байна.

Судалгааны хүрээнд хамрагдахгүй ч Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгаа хийгдээгүй цөөнгүй хуулийн төсөлд оновчтой шийдлийг гаргах зорилгоор, шилдэг туршлага судлах, олон улсын шилдэг туршлагад нийцүүлэх ач холбогдолтой гэх зэргээр бусад улсын эрх зүйн орчин, хууль тогтоомжийг судлах хэрэгцээ шаардлагыг нийтлэг байдлаар тодорхойлсон байна. Тухайлбал, Хуулийн төслийн Үзэл баримтлал, Танилцуулга, Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээнд энэхүү хэрэгцээ шаардлагаа тодорхойлж дурдсан байна.

Гэвч Судалгааны баг нь үнэлэх шалгуурыг боловсруулсан ч тийнхүү шалгуураар хувийн хэрэгт авагдсан материалуудын хувьд бодитойгоор дүгнэх боломжгүй байна.

1. Бусад улсын туршлага, тэр дундаа хууль тогтоомжийг нь судалсан байдал зарим хуулийн төслийн хүрээнд зөвхөн тийнхүү судалгааг хийх шаардлагатайг хуулийн төслийн **Үзэл баримтлалд** тусгасан, эсхүл тийнхүү судалсан талаар **Танилцуулгад** дурдсан, эсхүл **Хэлэлцүүлгийн тэмдэглэлд** зарим улсын тогтолцоо, хууль тогтоомжийг авч үзсэн, судалж үзсэн гэх тэмдэглэл төдий хийгдсэн байх боловч тухайн судалгаа нь 2017 оноос 2018 оны хооронд батлагдсан Хуулийн хувийн хэрэгт тусгайлан авагдаагүй байгаа нь нийтлэг байна.

Иймд тодорхой улсын туршлагыг хэрхэн сонгож буй, ямар шалгуураар ямар улсын хууль тогтоомжийг сонгож буйд дүгнэлт хийх боломжгүй. Өөрөөр хэлбэл тийнхүү тодорхой судалгаанд баримталсан арга зүй, аргачлал буй эсэхийг тодорхойлох боломжгүй байна. Мөн судалсан үр дүнг хэрхэн харгалзаж, өөрийн онцлогт тохируулан хэрхэн нутагшуулах арга, арга замын санал нь тодорхой бус байна.

2. Судалгааны хүрээнд авагдсан 2017, 2018 оны хооронд батлагдсан бие даасан хуулийн хувийн хэргийг судлахад[1] Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгааг (үүнд бусад улсын хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгаа багтана) нийт 31 хуулийн төслөөс 9 хуулийн төсөлд буюу 29.03 хувьд нь хийсэн байна.

Нарийвчлан авч үзвэл нийт 31 хуулийн төслөөс 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс буюу ХТТХ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн өдрөөс хувийн хэрэг, бүртгэлийн карт үүсгэсэн хуулийн тоо 10 байна. Харин бусад 21 хуулийн хувийн хэргийг 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс өмнө үүсгэсэн байна.

Гэхдээ эдгээр Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалгаа хийгдээгүй 21 хуулийн хувийн хэргээс дийлэнх нь ХТТХ-ийг хүчин төгөлдөр болохоос хоёр сараас хэдэн хоногийн өмнө буюу 2016 оны 11-12 дугаар сард багтаж үүсгэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл өргөн барихаас өмнө тухайн хуулийн төсөл

боловсруулах ажил эхлүүлчихсэн байгаа нөхцөл нь тухайн ондоо багтааж **шуурхай** өргөн барих шаардлага үүссэн байна гэж үзэх боломжтой байна. Судалгааны багийн зүгээс энэ нь Хууль тогтоомжийн хуулийн Дагаж мөрдөх журмын тухай хууль гараагүй байгаатай холбоотой гэж дүгнэв. ХТТХ хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэхээс өмнө өргөн барих хүртэлх ажиллагаа эхэлсэн төслийн хувьд шилжилтийн зохицуулалт байхгүйн учир хэрхэх талаар асуудал нь ойлгомжгүй орхигдсон байна.

3. Хууль тогтоомжийн хуулийн 13 дугаар зүйл 13.2.6-д Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлахдаа **шаардлагатай тохиолдолд** тухайн асуудлаар **бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын талаарх** судалгаа хийх бөгөөд ийнхүү судалгааг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ыг баримтлан хийнэ. Тухайн аргачлалд *бусад улсын адил төстэй хууль тогтоомжийн харьцуулсан судалгааг* хийхээр эх сурвалжийн хүрээг тодорхойлохоос гадна *эрх зүйн соёл, түүх, газар зүйн байршил, эрх зүйн эх сурвалжийн ангиллыг* шалгуур болгон *сайн туршлагыг хэрэгжүүлж, илүү дэвшилттэйгээр зохицуулж байгаа улс орныг нэн тэргүүнд сонгох зарчмыг* баримтлахаар заасан байна.

Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан 9 хуулийн төслийн тайлангаас дээрх шалгуураар бусад улсыг сонгож судалсан нь тодорхой бус гэж дүгнэв.

Зөвхөн Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн төсөлд хийгдсэн судалгаанд **газар нутгийн байдал**, явуулж буй **улс төрийн бодлогын хувьд** Монгол Улстай **төстэй**, **төвийг сахисан** бодлого явуулдаг Швейцарь, Австри, Финлянд улсыг, харин АНУ, Итали, ХБНГУ, БНХАУ, Япон зэрэг улсын **өндөр хөгжилтэй**, **том** гэх шалгуураар сонгосон нь **тандан судлах аргачлалд нийцсэн** гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

Харин үлдсэн 8 хуулийн төслийн хувьд өмнө нь хийгдэж байсан бусад судалгааг үндэслэн зарим асуудлыг тодруулах зорилгоор хэсэг улсыг сонгохдоо ямар нэгэн үндэслэл, шаардлага тавиагүй нь **тандан судлах аргачлалыг баримтлаагүй** гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

4. Хэдий сонгосон улсын үндэслэл тодорхой бус боловч нийт сонгосон улсын судалгааг ерөнхий танилцуулга, тойм судалгаа, бодлого, тогтолцооны ерөнхий танилцуулга, тойм зэргээр хийсэн нь нийтлэг байна. Энэ нь судалгааны зорилго, объект, арга, эх сурвалжийн хүрээ зэрэг арга зүйн төлөвлөлт хийгдээгүйтэй холбоотой байна гэсэн дүгнэлтийг хийж байна.

Бусад улсын хууль тогтоомжийг **сонгох, харьцуулалт хийх** тодорхой **судалгааны арга зүй, аргачлал** зэргийг тогтоож өгөх, мөн судалсан үр дүнг хэрхэн **харгалзах**, өөрийн онцлогт тохируулан хэрхэн **нутагшуулах арга зүйг** тодорхой болгох шаардлагатай байна.

4.8. Хууль тогтоомжийн төслийг үр нөлөөг үнэлж буй байдлын судалгаа

Дүгнэж үзвэл хууль тогтоомжийн тухай хуульд тусгасан журмын дагуу үр нөлөөг бүрэн үнэлдэггүй байдал нь практикт хуулийн зохицуулалт хэрэгжихгүй байгааг харуулж байна.

4.9. Хууль тогтоомжийн төсөлд санал авах ажиллагааны хэрэгжилтийн судалгаа

Хуулийн хувийн хэргийг боловсронгуй болгож, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн баримт бичгийн бүрдэл, цаг хугацааны шаардлага зэргийг хангаж буй эсэхийг харах боломжтой байдлаар өөрчлөх шаардлага байгааг харуулж байна.

4.10. Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тухайн олон улсын гэрээний монгол хэл дээрх хянан баталгаажуулалт хийсэн орчуулгыг хавсаргаж буй байдлын судалгаа

Эх сурвалжийн судалгааг судалгааны хүрээнд хамаарах соёрхон баталсан хуулийн хувийн хэргийг хүрээнд үйлдсэн тэмдэглэл, УИХ-ын Цахим хэлэлцүүлэг <https://forum.parliament.mn/> хуудас ашиглан хийхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дагуу шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулж судлан үзэхэд соёрхон баталсан хуулийн төсөлд авагдсан нийт 7 гэрээнээс монгол хэлнээ орчуулгыг зөвхөн **гадаад хэргийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын** эрхлэх асуудлын хүрээнд уг орчуулгыг хянан баталгаажуулсан таван гэрээний орчуулга байгаа бол зээл, тусламжийн талаар хоёр гэрээний монгол хэл дээрх орчуулгыг Сангийн яам хянан баталгаажуулсан байна.

Харин Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын II хавсралтаар баталсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын 4.10-т заасны дагуу **хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын** эрхлэх асуудлын хүрээнд уг орчуулгыг хянан баталгаажуулсан тохиолдол **байхгүй байна**.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.7, 20.8, 20.9-т заасны дагуу СЯ, ГХЯ, ХЗДХЯ тус бүр өргөн мэдүүлэх зөвшөөрлийг олгох зохицуулалттай байна. Харин зарим гэрээний хувьд **ХЗДХЯ-ны** цаашид хэлэлцүүлэхээр зөвшөөрсөн албан бичиг хавсаргасан байх боловч тухайн хуулийн 34.2-т заасан журмын дагуу **хянан баталгаажуулалт огт хийгээгүй байх магадлалтай байна**. Учир нь гэрээний эх бичвэрийн монгол хэл дээр орчуулга **ХЗДХЯ-ны “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан хувь хувийн хэргүүдэд авагдаагүй** байх бөгөөд, эсхүл тийнхүү баталгаажуулалтыг хийсэн тухай тэмдэглэл огт байхгүй байна.

Хувийн хэргүүдээс харахад тухайн хуулийн төслийн Үзэл баримтлалыг баталж Монгол Улсын сайд, ЗГХЭГ-ын дарга, эсхүл асуудлыг эрхэлсэн бусад сайд болон Гадаад хэргийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд гарын үсэг зурсан байх тохиолдол цөөнгүй байна. Өөрөөр хэлбэл эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд санаачилж Үзэл баримтлалыг баталж байгаа. Гэтэл ХЗДХЯ-ны “Албан ёсны орчуулга мөн” дардас дарсан хувь хувийн хэргүүдэд авагдаагүй байгааг тухайн яам монгол хэлнээ орчуулсан эхийг хянан баталгаажуулаагүй байна гэж үзэх боломжтой ч процедурын хувьд гэрээний монгол хэлнээ орчуулгыг хууль зүйн хувьд хянан албан бичгээр ГХЯ-нд хүргүүлж хянан баталгаажуулж байсан нь Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын 4.10.4-т заасан журмын дагуу зохих арга хэмжээг хэрэгжүүлж байна гэж дүгнэж болно.

Иймд журмыг хууль нийцүүлж хэлбэрийн хувьд ХЗДХЯ хянан баталгаажуулсан тэмдэг дарна гэх зохицуулалтыг журамд тусгах, эсхүл бодит практикт нийцүүлэн журмын зохицуулалтыг тусгайлан хуульчлах шаардлагтай байна. Мөн олон улсын гэрээг соёрхон баталсан хуулийн төсөлд тавигдах шаардлагын хүрээнд гэрээний монгол хэлнээ орчуулгыг хянах үүргийг олон улсын эрх зүйн нэр томъёоны хувьд ГХЯ хийж, хууль зүйн нэр томъёо, найруулга зүйн хувьд ХЗДХЯ хийсний эцэст

баталгаажуулна гэхийг тодотгох. Эсхүл хоёр яамны хамтарсан комисс, эсхүл ажлын хэсэг хянадаг болгох нь зохимжтой байна.

4.11. Хууль тогтоомжийн сан бүрдүүлэлттэй холбоотой судалгаа

Мэдээлэл, лавлагаа өгөх зорилгоор хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болох Хууль зүй, дотоод хэргийн яам Монгол Улсын хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжийн нэгдсэн санг цаасан болон цахим хэлбэрээр бүрдүүлэх, хууль тогтоомжийг системчлэх ажлыг хариуцан зохион байгуулна. Хууль тогтоомжийн цахим санг Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн санд хариуцан байршуулна. Санг бүрдүүлэх, ашиглах журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлахаар хуульд заасан боловч сан бүрдүүлэх, ашиглах журам батлагдаагүй байна. ХТХ-ийн 45 дугаар зүйлд “хууль тогтоомжийн нэгдсэн сан”-ийн тухай зохицуулсан, түүнийг Хууль зүй, дотоод хэргийн яам хариуцахаар заасан. Иймд Засгийн газар, шүүх, прокурор гэх мэт байгууллага өөрийн чиг үүрэгт хамаарах хууль тогтоомжийн сантай байх нь энд хамаарахгүй тул тусгайлан авч үзээгүй болно.

Хуулийн 45 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан “эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан нь хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хууль тогтоомжийн төслийг Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх, уялдааг шалгах боломжтой мэдээллийн шинэ технологид тулгуурласан шийдэл бүхий байна.”

Мөн www.legalinfo.mn цахим сангийн өнөөдөр ажиллаж буй байдлыг хэрэглэгчийн үүднээс харвал энэ хэсэгт заасан “хууль тогтоомж, бусад эрх зүйн акт болон хууль тогтоомжийн төслийг Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх, уялдааг шалгах” мэдээллийн технологийн шийдэлд тулгуурласан гэж одоогоор үзэх боломжгүй байна. Гэхдээ 2024 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуулиар энэ хэсгийг нэмсэн бөгөөд энэ нь хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхэд хангалттай хугацаа биш байж болох юм.

4.12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж буй байдлын судалгаа

2017 оноос хойш даган мөрдөж буй 140 хуулиас Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн хэрэгжилтэд үр дагаврын үнэлгээ хийсэн байна. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тутамд, шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болохоор хуульд зохицуулсантай харьцуулахад энэ нь харьцангуй бага үзүүлэлт юм.

Түүнчлэн хэдийгээр ажлын даалгаварт шууд тусгагдаагүй боловч УИХ-аас 2015 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдөр “Хууль тогтоомжийн тухай хууль”-ийг шинэчлэн найруулж баталсан бөгөөд дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийг батлан гаргаагүй. Тус хуулийн төслийг батлахдаа “Хууль, улсын их хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай” хуулийг баталсан байх бөгөөд шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг мөн орхигдуулснаар 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс өмнө батлагдсан хуулиудад хэрхэн хэрэгжилтийн үнэлгээ хийх асуудал орхигдсон байна гэж үзсэн болохоо судалгааны багаас дурдах нь зүйтэй гэж үзлээ.

Үүний үр дүнд Хууль тогтоомжийн тухай хууль батлагдахаас өмнө хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан хуулиудад хэрхэн үнэлгээ хийх асуудал орхигдсон байгааг анхаарч засах нь зүйтэй гэж зөвлөмж болгож байна. Цаашлаад хэн хариуцах, санхүүжилтийн зардлыг тодорхой тусгаж өгөөгүй байгааг анхаарч судлан шаардлагатай гэж үзвэл хуульд нэмэлтийг оруулахыг зөвлөмж болгон хүргүүлж байна.

– оо О оо –

V. ЭХ СУРВАЛЖ

Судалгааг хийж гүйцэтгэхдээ дараах хууль тогтоомж, хэм хэмжээний актыг баримтлав.

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль
2. Монгол Улсын Их хурлын тухай хууль
3. Монгол Улсын Их хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль
4. Монгол Улсын Засгийн Газрын тухай хууль
5. Ерөнхийлөгчийн тухай хууль
6. Захиргааны ерөнхий хууль
7. Хууль тогтоомжийн тухай хууль
8. Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал
9. Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал
10. Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал
11. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал
12. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх аргачлал
13. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал
14. Ахмад настны тухай хуулийн хувийн хэрэг
15. Арбитрын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн хувийн хэрэг
16. Алдар цолтон ахмад настанд төрөөс нэмэгдэл, хөнгөлөлт олгох тухай хуулийн хувийн хэрэг
17. Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн хувийн хэрэг
18. Дотоодын цэргийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
19. Зөвлөлдөх санал асуулгын тухай хуулийн хувийн хэрэг
20. Цагдаагийн албаны тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн хувийн хэрэг
21. Монгол Улсын хөгжлийн банкны тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
22. Авто замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
23. Зөрчлийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
24. Хог хаягдлын тухай хуулийн хувийн хэрэг
25. Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай хуулийн хувийн хэрэг

26. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
27. Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн хувийн хэрэг
28. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн хувийн хэрэг
29. Усан замын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
30. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
31. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
32. Прокурорын тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
33. Эх, олон хүүхэдтэй эцэг, эхэд тэтгэмж олгох тухай хуулийн хувийн хэрэг
34. Төрийн албаны тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
35. Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
36. Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
37. Мал генетик нөөцийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
38. Донорын тухай хуулийн хувийн хэрэг
39. Иргэний улсын бүртгэлийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
40. Улсын бүртгэлийн ерөнхий хуулийн хувийн хэрэг
41. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн хувийн хэрэг
42. Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн хуулийн хувийн хэрэг
43. Орон нутгийн хамгаалалтын тухай хуулийн хувийн хэрэг
44. Согтуурах, мансуурах донтой хүнийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийн хувийн хэрэг
45. Нэр бүхий 7 олон улсын гэрээг соёрхон батлах тухай хуулийн хувийн хэрэг

ХАВСРАЛТУУД

Хавсралт №1. Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмын хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур

№	Шалгуур	Биелэлт	Тайлбар
а.	Олон нийтийн оролцоог хангах зарчмын хамрах хүрээ		
1.	Хууль тогтоомж санаачлах		
2.	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах		
б.	Хууль тогтоомжийг санаачлах үйл ажиллагаанд оролцуулж буй байдал		
1.	Нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудлаар гарсан иргэдийн өргөдлийг цахимаар хүлээн авах, хэлэлцэж буй эсэх		
i.	https://petition.parliament.mn/ сайтад нийт гаргасан өргөдлийн тоо		
ii.	Өргөдлийн хүлээн авч, хэлэлцэх шаардлага хангасан өргөдлийн тоо		
iii.	Шаардлага хангасан өргөдлийг хэлэлцүүлсэн тохиолдлын тоо		
iv.	Хэлэлцүүлсэн тохиолдлоос батлагдсан хуулийн төслийн тоо		
v.	Өргөдлийг хүлээн аваагүй тохиолдлын тоо		
2.	Иргэн, хуулийн этгээдийн уламжилсан хуулийн төслийг хүлээн авч, хэлэлцэж буй эсэх		
в.	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажиллагаанд		
1	Албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулж, санал өгөх хугацааг тодорхой заасан эсэх		

2	Хууль тогтоомжийн төсөлд өгсөн саналыг тусгасан, тусгаагүй талаарх товъёг гаргаж байсан эсэх		
3	Дээрх товъёгийг албан ёсны цахим хуудсандаа байршуулсан эсэх		

Хавсралт №2. Зардал тооцсон байдлыг үнэлэх шалгуур

№	Зардал тооцох үзүүлэлт	Зардлыг бодитой тооцсон эсэх	Тайлбар
а.	Хуулийн этгээдийн зардлыг тооцсон эсэх		
1	Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг “нэг бүрчлэн” тогтоосон эсэх		
2	Зардлыг тооцсон эсэх		
3	Судалгаа авах, ярилцлага, хэлэлцүүлэг хийх зэрэг аргаар шаардлагатай мэдээлэл цуглуулсан эсэх		
4	Тоон үзүүлэлтийг тооцсон эсэх		
5	Нийт зардлын дүнг тооцсон эсэх		
6	Хялбарчлах боломжийг шалгасан эсэх		
7	Нэмэлт зардлыг тооцсон эсэх		
б.	Иргэний зардлыг тооцсон эсэх		
1	Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлсон эсэх		
2	Цаг хугацааг тооцсон эсэх		

3	Гарч болох зардлыг тооцсон эсэх		
4	Тоон үзүүлэлтийг тооцсон эсэх		
5	Нийт дүнг тооцож гаргасан эсэх		
6	Хялбарчлах боломжийг шалгасан эсэх		
в.	Төрийн байгууллагын зардлыг тооцсон эсэх		
1	Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох		
2	Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлсон эсэх		
3	Гарах зардлыг урьдчилан тооцоолсон эсэх		
4	Зардлыг нэгтгэн тооцсон эсэх		
5	Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулсан эсэх		

Хавсралт №3. Үр нөлөөг үнэлсэн байдлыг тогтоох шалгуур

№	Үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааны үе шат, шалгуурыг баримталсан эсэх	Хэрэгжүүлсэ н байдал	Тайлбар
а.	Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох		
1.	Үндсэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал		
б.	Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоох		
в.	Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох		
1.	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх		
2.	Практикт турших		
3.	<u>Ойлгомжтой байдлыг шалгах</u>		
г.	Тухайн хуулийн төсөлд хамаарах этгээдүүдээс санал авч, хуулийн төсөл, түүний зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх боломжтой байгаа эсэх		

ii.	Хуулийн төслийг боловсруулахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хууль, “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ыг баримталсан эсэх		
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлын судалгааг хийх		
5	Зардлын тооцоо хийх		
6	Харилцан уялдаа холбоог шалгах		
i.	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх		
ii.	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх		
iii.	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх		

iv.	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх		
v.	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх		
vi.	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх		
vii.	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх		
viii.	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх		
ix.	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх		
x.	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх		
xi.	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх		

xii.	<i>Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх</i>		
xiii.	<i>Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх</i>		
xiv.	<i>Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх</i>		
xv.	<i>Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх</i>		
xvi.	<i>Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх</i>		
г.	Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх		
1	Үр дүнг баримтжуулах		
2	Үнэлэх		

3	Зөвлөмж өгөх		
---	--------------	--	--

Хавсралт №4. Харьцуулсан судалгаа хийсэн байдлыг үнэлэх шалгуур

№		
	Хуулийн нэр	Ахмад настны тухай хууль
	Харьцуулсан судалгаа буй эсэх	үгүй
	Хавсаргасан, дурьдсан эсэх	хавсаргасан
		Танилцуулга
		Үзэл баримтлал
	Хэдэн улс/ ямар улс	бүрэн
		хэсэгчилсэн
	Хэрхэн сонгосон/ ямар шалгуурыг баримталсан тухай	
	Эрх зүйн соёл, түүх	
	Газар зүйн байршил	
	Эрх зүйн эх сурвалжийн ангилал	
	сайн туршлагыг хэрэгжүүлж, илүү дэвшилттэйгээр зохицуулж байгаа улс орныг нэн тэргүүнд сонгох зарчмыг баримталсан эсэх	
	Гадаадын төсөл буй эсэх	
	Хэн орчуулсан	
	Тайлбар	

Хавсралт №5. Холбогдох этгээдээс санал авсан байдлыг үнэлэх шалгуур

№	Шалгуур үзүүлэлт	Биелэлт	Тайлбар
а.	Засгийн газраас санаачилсан хууль тогтоомжийн төсөл		
1.	Аль төрийн захиргааны төв байгууллага (яам) боловсруулсан болохыг тодорхойлох		
2.	Тухайн санаачилсан хуулиар зохицуулсан асуудал нь өөр чиг үүргийн ТЗТБ-ын эрхлэх асуудалд хамаарч буй эсэхийг шалгах		
3.	Бусад ТЗТБ-аас бичгээр санал авсан эсэх		
4.	Холбогдох төрийн бусад байгууллагаас бичгээр санал авсан эсэх		
5.	Тухайн санал нь үндэслэлтэй эсэх талаар хийсэн дүгнэлт		
6.	Үндэслэлтэй гэж үзсэн бол төсөлд тусгасан эсэх		
б.	Ерөнхийлөгч, Улсын Их хурлын гишүүний санаачилсан хууль тогтоомжийн төсөл		
	Улсын Их Хурлаас шийдвэр гаргахаар хууль тогтоомжид заасан болон Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны дотоод зохион байгуулалттай холбоотой хууль тогтоомжийн төсөл бол тэмдэглэх		
1.	Засгийн газарт хүргүүлсэн бүрдүүлбэр хангуулж хүргүүлсэн эсэх		
i	Хууль тогтоомжийн төсөл		
ii	Хууль тогтоомжийн төслийн үзэл баримтлал		
iii	Хууль тогтоомжийн төслийн танилцуулга		

iv	хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгаа		
v	тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээ		
vi	хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлсэн үнэлгээ		
vii	хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийсэн тайлан		
2	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг бэлтгүүлэхээр хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх		
3	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдрийн дотор Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн эсэх		
4	Засгийн газрын бусад гишүүн, холбогдох байгууллага хууль тогтоомжийн төсөлд өгөх саналыг тухайн хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх		
5	4 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх		

6	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага 4 дэх хэсэгт заасан хугацаа өнгөрсөн өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг дараах шалгуураар бэлтгэж, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн эсэх		
i	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль болон хууль зүйн бодлогод нийцэж байгаа эсэх		
ii	тухайн хууль тогтоомжийн төсөл энэ хуульд заасан шаардлагыг хангасан эсэх		
7	Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хууль тогтоомжийн төсөл нь талаарх Засгийн газрын дүгнэлтийг бэлтгэж, хууль тогтоомжийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 10 өдрийн дотор бэлтгэж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлсэн эсэх		
i	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлага		
ii	Төсвийн тухай хуульд заасан төсвийн бусад шаардлага, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хангаж байгаа эсэх		
8	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар Засгийн газрын санал, дүгнэлтийн төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын долоон өдрийн дотор Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлсэн эсэх		
9	Засгийн газар санал, дүгнэлтээ ажлын 30 өдрийн дотор хууль санаачлагчид хүргүүлсэн эсэх		
10	9 дэх хэсэгт дурдсан хугацаанд санал ирүүлээгүй бол тэмдэглэх		

11	Засгийн газар хууль тогтоомжийн төслийг 6-д заасан шаардлагыг хангаагүй гэсэн дүгнэлт гаргасан бол уг дүгнэлтийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Улсын Их Хурлын нэгдсэн хуралдаанд заавал танилцуулсан байх		
----	--	--	--

Хавсралт №6. Хууль санаачлах эрхийн хүрээ, хязгаарын судалгаа

№	Хуулийн нэр	Өргөн мэдүүлсэн хүн	Өргөн мэдүүлсэн огноо
1	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	УИХ гишүүн Баярмагнай Баярбаатар	2024.08.13
2	МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2026-2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	Засгийн газар	2024.08.29
3	МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ	Засгийн газар	2024.08.29
4	МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ БАТЛАХ ТУХАЙ	Засгийн газар	2024.08.12
5	МОНГОЛ УЛСЫН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ	Засгийн газар	2024.08.12
6	МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2024 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2025-2026 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ	Засгийн газар	2024.08.12
7	СУРГУУЛИЙН ОРЧИНД СУРАЛЦАГЧИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД, АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ	УИХ гишүүн Тогтмолын Мөнхсайхан	2024.11.10
8	ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ	УИХ гишүүн Чулуунбилэгийн Лодойсамбуу	2024.10.31
9	Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Төрийн байгуулалтын байнгын хороо	2022.08.24
10	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны	Төрийн байгуулалтын байнгын хороо	2022-07-01

	дэгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл		
11	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Төрийн байгуулалтын байнгын хороо	2022-05-18
12	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл	Хууль Зүйн байнгын хороо	2022-05-04
13	Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд	Хууль Зүйн байнгын хороо	2022-05-04
14	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомж	Төсвийн байнгын хороо	2022-04-30
15	Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль	Засгийн газар	2022-04-18
16	Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль тогтоомжийн төсөл	Засгийн газар	2022-04-14
17	Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Засгийн газар	2022-03-24
18	Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Улсын Их Хурлын гишүүд	2022-03-24
19	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүд	Засгийн газар	2022-01-28
20	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Улсын Их Хурлын гишүүд	2022-01-20
21	Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	Улсын Их Хурлын гишүүд	2022-01-20
22	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	Улсын Их Хурлын гишүүн	2022-01-11

		Шатарбалын Раднаасэд	
23	Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Засгийн газар	2021-10-01
24	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Улсын Их Хурлын гишүүд	2021-10-04
25	Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Засгийн газар	2021-10-01
26	Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	Улсын Их Хурлын гишүүд	2021-07-02
27	Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хуулийн төслүүд	Засгийн газар	2021-06-29
28	Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төсөл	Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн	2021-06-22
29	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2022 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2023-2024 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төсөл	Засгийн газар	2021-04-29
30	Гаалийн албан татварыг хөнгөлөх тухай	Засгийн газар/	2021-04-16
31	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай	Засгийн газар/	2021-04-16
32	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	УИХ-ын гишүүн	2021-04-13
33	Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл	УИХ-ын гишүүн Баттөмөрийн Энхбаяр	2021-03-24
34	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төсөл	УИХ-ын гишүүн Ч.Ундрам нарын 8 гишүүн/	2021-01-26

35	Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн төсөл	/УИХ-ын гишүүн Ч.Ундрам нарын 8 гишүүн/	2021-01-26
36	Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүд	Засгийн газар	2021-01-08
37	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	Засгийн газар	2020-12-17